ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೨೮ನೆಯ ಕುಸುಮ

ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ

ಭಾಗ ೨

ಬರೆದವರು

ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ. ಎ.

ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೯೩೮

ಬೆಲೆ · ೧-೦-೦

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆಗಾರರು :

ಶ್ರೀ. ದ ರಾ ಬೇಂದ್ರೆ, ಎಂ ಎ

,, ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ

,, ವಿ. ಕೃ ಗೋಕಾಕ, ಎಂ. ಎ (ಇಂಗ್ಲಂಡದಲ್ಲಿ)

ಮುದ್ರಕರು .
ಶೇಷಗಿರಿರಾವ ಗೋವಿಂದರಾವ
ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಸಾಧನ ಪ್ರೆಸ್, ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರು .
ಜಿ ಬಿ ಜೋಶಿ
ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ
ಧಾರವಾಡ

ಸಂಪಾದಕರು .

ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿ

ನಮ್ಮ ಮಾತು

'ಪತ್ರ-ದಿನಚರಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೀರ ಕಡಿಮೆ; ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಈವರೆಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಈ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗಲೆಂದು 'ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ' ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಪ್ರೊ. ಗೋಕಾಕ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭ್ಯಾಸದ ನಿಮಿತ್ತ ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಗಳನ್ನೂ ಪತ್ರ ಹಾಗು ದಿನಚರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಆಯ್ದು-ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪವಣಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಜನಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಭಾಗ್ಯವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿದೆ. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರವಾಸ, ಇದ್ದ ಸ್ಥಳ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಅನುಭವದ ಕಾಲಕ್ರಮವನ್ನು ಬಗೆದು ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗವು ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಅನುಭವದ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ದಿನಚರಿಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಿನ್ನ ಅನುಭವಗಳು ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿವೆ.

ಪ್ರೊ. ಗೋಕಾಕರು ಜೀವನದ ಒಂದು ದರ್ಶನದಿಂದ, ಕನ್ನಡದ ಒಂದು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲವರು; ರಸಾವೇಶದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕವರು. ಅಂತೇ ಈ ಅನುಭವಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗುಣವು ನೆಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಲೋಕ ಜ್ಞಾನದ ಸತ್ಯವೂ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿವೆ. ಆಂಗ್ಲರ ಜೀವನದ ವಿವಿಧಾಂಗಗಳ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಜವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯು ಒಡಮೂಡಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳು ನುಗ್ಗಿ ಬಂದು ವಾಚಕನ ಕುತೂಹಲ ವನ್ನು ಸೆಳೆದೊಯ್ಯುವವು.'

‘ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ’ದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವು ಹೊರಟ ನಂತರವೇ ಈ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಈ ತರಹದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಹಿಡಿಯುವವೋ–ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಈ, ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಮುಂದೂಡಿದೆವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಊಹೆಯು ತಪ್ಪಾಗಿ, ಭಯದ ಬದಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನವೇ ದೊರತದ್ದು ಈ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಧೈರ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ ಒಂದನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯು ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ತರಹದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇಡಿಕೆ ಇರುವುದೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಿತು.

ಆದರೆ ‘ಪ್ರಜಾಮತದ’ ವಿಮರ್ಶಕರಂತೆ ದೋಷದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬರೆದವರೂ ಉಂಟು. ‘ತ್ರಿವೇಣಿ’ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಂತೆ ಗುಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತವಿತ್ತವರೂ ಉಂಟು; ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಅನೇಕ ವಾಚಕರಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಕೆಲ ವಾಚಕರು ಅತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಅವರ ಕಾರಣಗಳು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಅಷ್ಟು ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ತರಹದ ಹೊಸ ಬರೆವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಪ್ರೊ. ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಆದರದ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರ-ದಿನಚರಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಂದು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕ ಪ್ರೊ. ಮುಗಳಿಯವರಿಗೂ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

— ಸಂಪಾದಕ

ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ

ಐದನೆಯ ಕಟ್ಟು

೪೧

ಆಕ್ಸಫರ್ಡ
೧—೨—೩೭

ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿ ತಿರುಗಿ ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ತಾವೇ ಆಳಲಿಕ್ಕೆ ಸರಕಾರವು ಕಲಿಸುತ್ತಿರುವದೆಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಆಂಗ್ಲರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ! ಜಾಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗದ ಕೊಲೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ-ಹಾಗು ಹುಡುಗರ ಕೊಲೆಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ: "I admit that about the children. But as for the women,–they must have done something to deserve the punishment Women are cunning all over the world, everywhere as here, and it is no use concealing it" (ಸಣ್ಣಹುಡಗರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾನದನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ; ಆದರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಲಾರೆ. ಅವರು ಅಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವಂತಹದನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಿರಲೇಬೇಕು! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರೆಂದರೆ ಮಹಾ ರಕ್ಕರು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅದರಂತೆಯೆ; ಇದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುವದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ.) ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು!

* * * *

Charles Madge (ಚಾರ್ಲಸ್ ಮ್ಯಾಜ್) ಎಂಬ ಕವಿಯ ಭಾಷಣ ವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. Sex, scandal and crime are to the present age, what Beauty, Truth and Goodness were to the Victorians Our poets are interested, not in general principles, but in immediate sensations" (ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ಕಾಲದ ಜನರಿಗೆ ಸತ್ಯ-ಸೌಂದರ್ಯ-ಸತ್ತ್ವಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ಇಂದಿನವರಿಗೆ ಕಾಮ, ವ್ಯಭಿಚಾರ ಪಾತಕಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ತ್ವ ಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ತತ್‌ಕ್ಷಣಸ್ಫುರಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಿದೆ.) ಎಂದು ವಿನೋದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತನು ಹೇಳಿದನು. Congreve (ಕಾಗ್ರೀವ್)ನ 'The way of the world' (ಜಗತ್ತಿನ ರೀತಿ) ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಗಳ ಕಾಲೇಜಿನ ಹುಡುಗಿಯರು ಪಾತ್ರ ವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಗಂಡುಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಹ ಅವರೇ ಅಭಿನಯಿಸಿ ದರು; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ 'ಗಂಡಿನ' ಅಭಿನಯವು ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ವೇಷದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಔಚಿತ್ಯವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ 'Amateurs' (ಅಮೆಚ್ಯುರ್ಸ್) ರೀತಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ! Mrs Marwood (ಮಿಸೆಸ್ ಮಾರವುಡ್) ಎಂಬ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ಒಂದು ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಅಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಆಕೆಯು ಅಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟಳು.

ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ
೨—೨—೩೭

ಗ್ರೀನ್ ಎಂಬ ಕವಿಯು ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪದವೀಧರ; ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಕಾಲದವ. Friar Bacon (ಫ್ರಾಯರ ಬೇಕನ್) ಎಂಬ ಅವನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. "Set in with gorgeous palaces and surrounded by high mountains" (ಭವ್ಯ ಅರಮನೆಗಳಿಂದಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ ಸುತ್ತುರಿಯಲಾದ) ಮುಂತಾಗಿ; ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ಸುತ್ತಲು ದಿನ್ನೆಗಳಿರುವದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲಿ? ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಗಳ ನಡುವಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ಜಗತ್ತಿಗೇ ಗೊತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಟ್ಯೂಟರರು ಹೇಳಿದರು. ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ಸುತ್ತಲು ತೀರ ಸಪಾಟಾದ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಗ್ರೀನನಿಗೆ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ದಿನ್ನೆಗಳು ಸಹ ಪರ್ವತಗಳಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು!

* * * *

೭—೨—೩೭

ಇಲ್ಲಿಯ English Club (ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಕ್ಲಬ್)ದ ಸದಸ್ಯರು 'Pure Poetry group' (ಶುದ್ಧಕಾವ್ಯ ಸಂಘ) ಎಂಬ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಗೆ ನಾನೂ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಡನೆಟ್ (Dunnet) ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು 'Allegary and symbolism' (ಮಹಾರೂಪಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಓದಿದನು. ೧೫-೨೦ ಸದಸ್ಯರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರೂ ಇದ್ದರು. ನಿಬಂಧವು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಗೂ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಿಲ್ಲ! ನಾನೇ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿದೆ-ಪ್ರತೀಕದ ಮಹತ್ವವನ್ನು

ಕುರಿತು ಹೇಳಿದೆ: ಆದರೆ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ,–ಭಾಷೆಯು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ಮಾತಾಡುವುದನ್ನು ಹುಡುಗರು ಹೇಗೆ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ? ಒಂದು ಕಿತ್ತಳೆಯು ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಿತ್ತಳೆಯು ಹಣ್ಣಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಶಿಲಾಯುಗದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹತ್ತಿತು?– ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದರು! ಕೊನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಒಬ್ಬನು: "I had come to discuss pure poetry but I am going back, with my mind full of anthropology" (ನಾನು ಶುದ್ಧ ಕಾವ್ಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ) ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು "This is not the Pure Poetry Group, but only the Group" (ಇದು ಶುದ್ಧಕಾವ್ಯದ ಸಂಘವಲ್ಲ, ಬರೀ ಒಂದು ಸಂಘ) ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು! ಕೊನೆಗೆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು: "It is excellent if we can meet and talk together,–no metter what" (ನಾವು ಕೂಡಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲೆವಾದರೆ ಅದೇ ಉತ್ತಮ. ವಿಷಯವು–ಯಾವ ವಿಷಯವೇನು?) ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದನು!

———

೪೩

೩—೩—೩೭

'Sankey Society' (ಸ್ಯಾಂಕಿ ಸೊಸಾಯಿಟಿ) ಎಂಬ ಚರ್ಚಾಸಂಘವು ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದೆ. 'Lord Sankey' (ಲಾರ್ಡ ಸ್ಯಾಂಕಿ) ಯವರು ಜೀಸಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟು ಈ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ Grffiths (ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸ) ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ನನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯನೀತ. "Excuse me, from what part of India do you come? I am in the I C S I am going over to Madras"

(ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಯಾವ ಭಾಗದಿಂದ ನೀವು ಬಂದಿರುವಿರಿ? ನಾನು ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್ ದಲ್ಲಿದ್ದು ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವನಿದ್ದೇನೆ) ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಮುಂಬಯಿಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಬಂದಿರುವದಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ. ಆಕ್ಸಫರ್ಡದ ವಾತಾವರಣವು ನನಗೆ ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಕಂಡಿತೆಂದು ಕೇಳಿದ. ಇಲ್ಲಿ 'Warmth' (ಕಾವು-ಸ್ನೇಹ) ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಾನೆಂದೆ. "You mean, in the people or in the climate?" (ಅಂದರೆ ಜನರಲ್ಲಿಯೋ ಹವೆಯಲ್ಲಿಯೋ?) ಎಂದ ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸ. 'Both' (ಎರಡೂ) ಎಂದು ನಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆ. "Is the climate worse, or the people?" (ಹವೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಕೆಟ್ಟದ್ದೋ? ಇಲ್ಲ ಜನರೋ?) ಎಂದು ಕೇಳಿದ. "Climate" (ಹವೆ) ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ. "That gives me some hope" (ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ) ಎಂದು ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸನು ನಕ್ಕ. ಆ ಮೇಲೆ **'A Passage to India'** (ಪ್ಯಾಸೇಜ ಟು ಇಂಡಿಯಾ) ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ ನಾಡಿದೆವು.

ಸ್ಯಾಂಕಿ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚರ್ಚೆಯಾಗುವದಿತ್ತು. "That the welfare of the world will not be served by the cession of the colonies to Germany" (ಜರ್ಮನಿಗೆ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದ ರಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹಿತವಿಲ್ಲ.) ಎಂಬುದೇ ವಿಷಯ. ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸನು ಈ ವಿಷಯ ವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವನಿದ್ದ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಈ ಸಭೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವದಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ನಾನು ಒಡಂಬಟ್ಟೆ. ರಾತ್ರಿಯ ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ನಡೆದೆವು.

ಕಾಲೇಜು ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಗಳ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಾಸಂಘಗಳಿರುವದಿಲ್ಲವೆ? ಡಾವಸನ್ (Dawson) ಎಂಬ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಭೆಯು ನೆರೆದಿತ್ತು. ನಾನು ಹೋದಾಗ ೧೨-೧೫ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೂಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ಮೋಜು ನಡೆದಿತ್ತು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಿರಾಮಕುರ್ಚಿಯ ಕೆಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನು

ಪೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವಾಗ ಆ ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ಅವನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಬೇಕು! ಇದನ್ನು ನೋಡಲು ಅವನ ಸುತ್ತಲು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸನ ಮೋರೆಯು ಸಣ್ಣಗಾಯಿತು. ನೆರೆದವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ. ಅವರೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಗುವಿನಿಂದ ನಿಂತರು. ಕುರ್ಚಿಯು ಬುಡಕ್ಕಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಅಪರಾಧಿಯಂತೆ ನುಸುಳಿಕೊಂಡು ಹೋದ. ಭಾರತೀಯನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಈ ದೃಶ್ಯವು ಬೀಳಬಾರದಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರ ಭಾವನೆಯಾಗಿರಬೇಕು!

ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವದಾದ ಮೇಲೆ ಕಾದಾಟಕ್ಕೆ–ಅಂದರೆ ಚರ್ಚೆಗೆ–ಸುರುವಾಯಿತು. ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸನ ಭಾಷಣದ ಸಾರಾಂಶವು ಹೀಗೆ: ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಾಲಸೆಯು ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು; ಸೋತವರ ಧನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವದೊಂದು ಮಾತ್ರ ಆಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಕಾಲವು ಬದಲಾಯಿಸಿದೆ. ವಸಾಹತುಗಳು ಈಗ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ, ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಹೊರೆಯಾಗಿವೆ. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಈ ವಸಾಹತುಗಳಿಗೆ ನಾವು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗುವದು. (ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ. ಅಮೇರಿಕಾ, ರಸಿಯಾ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಈಗ ಸೇರಲಿದೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ. ನನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಈ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಧ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು.) ಆದರೆ ಹಿಟ್ಲರ್ ಮತ್ತು ಮುಸೋಲಿನಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ನಾವು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಕಿತ್ತೆಯನ್ನು ತೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾರಣ ಈ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಜರ್ಮನಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದು.

ವಿರೋಧಕನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ. "The concession of partial freedom to India is based on policy and

not principle. The Indian students who imbibed our ideas were responsible for an artificial nationalism Hence the Indian constitution today is the outcome of the British genius for compromise The colonies must be ceded to Germany in order to prevent a world-war (ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ತುಸು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಧೋರಣೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿದೆ, ತತ್ತ್ವವನ್ನಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಒಂದು ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಅಂತೇ ಇಂದಿನ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯು ಒಪ್ಪಂದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬ್ರಿಟಿಶ್‌ರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದೆ....ಜಗತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದರೆ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಜರ್ಮನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲೇಬೇಕು)

ಆ ಮೇಲೆ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಇನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಮಾತನಾಡುವದಿದೆಯೇನೆಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕೇಳಿದಾಗ ನಾನು ಎದ್ದು ನಿಂತೆ! ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. "It was the kindness of some friends that enabled me to be here. I did not come here with the idea of making a speech But the genial cup of coffee and the warmth that I absorbed along with it, have created in me an irresistable desire to speak The problem is simply this The West is not in any way more civilised than the East But it happens to be more powerful, owing to several reasons It is a struggle between strength and weakness Long training is not required to create a demand for freedom It is instinctive And how long is might to dominate over a section of humanity and degrade? This is not in keeping with the evolution of humanity as a whole towards perfection Leave these colonies to themselves You will then see them growing to be your equals in no time"

(ಕೆಲವು ಸ್ನೇಹಿತರ ಒಳ್ಳೆಯತನವು ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿತು. ಒಂದು ಭಾಷಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನೇನು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಕಪ್ಪು ಕಾಫಿಯೂ ಅದರೊಡನೆ ನಾನು ಸೇವಿಸಿದ ಕಾವೂ (ಸ್ನೇಹವೂ) ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಬಲವಾದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಸಮಸ್ಯೆಯು ಸರಳವೆಂದರೆ ಹೀಗಿದೆ: ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಗಿಂತ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯದೇಶಗಳು ಯಾವದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ನಾಗರಿಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಬಲಿಷ್ಠ ವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಶಕ್ತಿ–ಅಶಕ್ತಿಗಳ ನಡುವಿನ ತಂಟೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕಾಲದ ಶಿಕ್ಷಣವು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಬಲವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಾನವಜಾತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಆಳಿ ಅದನ್ನು ಕೀಳುಗೊಳಿಸುವದು? ಇಡೀ ಮಾನವತೆಯು ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಇದು ವಿಸಂಗತವಾಗಿದೆ. ಪಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಪಾಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ. ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಅವು ನಿಮಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವದನ್ನು ಕಾಣುವಿರಿ.) ಈ ತೆರನಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿ ನಾನು ನನ್ನ ಜಾಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ 'It was the best speech of the evening' (ಈ ಸಂಜೆಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾಷಣವಿದು) ಎಂದು ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲುಸುರಿದನು. ಉಳಿದವರಿಂದ ಸಹ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ದೊರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಅಮೇರಿಕನ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಆನಂದಿತನಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದ. ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಕುತೂಹಲವು ಉಂಟಾಯಿತು.

೪೪

೩—೨—೩೭

ಈ ಸಲ ಇಲ್ಲಿಯ ಬರ್ಫದ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ೩-೪ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ವಿಪರೀತ ಚಳಿಯಾಗಿ ಬಿರುಸು ಗಾಳಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ನಾನು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹಕ್ಕಿಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಣಗಳಂತೆ ಉದುರುಮಂಜು ಉದುರಹತ್ತಿತು. ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಬಂದು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಮ್ಮ ಮನೆಯೆದುರಿಗೆ ಎರಡು ಗೊಂಬೆಗಳು ನಿಂತ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಆಟದ ಹೊಂಡವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ? ಆ ಗೊಂಬೆಗಳು ಮೈ ತೊಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವ ಕನ್ಯೆಯರಂತೆ ನಾಚಿ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಮೈಮೇಲೆ ಅರಿವೆಯ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತಿವೆ. ಆ ಗೊಂಬೆಗಳಡಿಯಲ್ಲಿಯ ನೀರೆಲ್ಲ ಬರ್ಫವಾಗಿ, ಬಾರಿಸಿದರೆ "ಖಟ್" ಎಂದು ಸಪ್ಪಳವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಿದೆ. ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದು ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳ ಮಾಳಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಮರಗಳ ಮೇಲೆ-ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ—ಮೇಲೆ—ಕೆಳಗೆ—ಹಿಮವು ಬಿದ್ದಿತ್ತು! ಮೆಲ್ಲನೆ—ಆದರೆ ಬಿಟ್ಟೂಬಿಡದೆ—ಬೀಳುತ್ತಲಿತ್ತು! ಊರೆಲ್ಲ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಗಡಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದಂತಾಗಿತ್ತು! ಕರಿಯ ಡಾಂಬರಿನ ರಸ್ತೆಯಮೇಲೆಲ್ಲ ಶುಭ್ರವಾದ ಹಿಮ! ಇದರಿಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಎಂಥ ಆಟ! ಹಿಮವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಚಂಡುಮಾಡಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೂ ಕೈತಿಂಡಿಯಾಯಿತು!

ನಮ್ಮ ಮನೆಯಮುಂದಿದ್ದ ಗೊಂಬೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಕರುಣೆ ಬಂತು. ಹೊಂಡದ ನೀರೆಲ್ಲ ಬರ್ಫವಾಗಿದೆ; ಮೇಲಿನಿಂದ ಹಿಮವು ಬೀಳುತ್ತಲಿದೆ; ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ

ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ನನ್ನ ಕೋಣೆಯ ಮುಂದೆ ಆ ಗೊಂಬಿಗಳು ನಿಂತಿವೆ! ಒಳ ಕ್ಕಾದರೂ ಕರೆಯಲಾ? ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆ ಗೊಂಬೆಗಳ ಮಾತೆಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಒರುವದು? ನಾನು ಕರೆದರೆ ಅವು ಬರಬಹುದೆ? ಹೋಗಿ ಆ ಗೊಂಬೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ನಾಚಿ ನಿಂತ ಗೊಂಬೆಗಳು ಕಣ್ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನನಗೆ ತೋರಿದ ಭಾವವು ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಶಿಲಾಕನ್ಯೆ

ಮಂಜು ಬೀಳುವದೆಂದು
ಬೆದರಿ ನಿಂತಿಹ ಕನ್ಯೆ!
ಅಂಜದಿರು ಮೈಚಳಿಯ ಬಿಟ್ಟು ನಿಲ್ಲು.
ಸುರಿದು ಮುಗಿಲೊಳಗಿಂದ
ಹಿಮವು ಬಿದ್ದಿರಲೇನು!
ನಿಂತ ನೀರಾದರೇನಾಣೆಕಲ್ಲು?

ನಿನ್ನ ಕೊಳದಲ್ಲಿರುವ
ಕೆಂಪು ಮೀನಗಳೆಲ್ಲ
ಮಿಸುಗದಲೆ ಮುಗಿದಿಹವು ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ.
ದಿನದಿನಕು ಕಣ್ತೆರೆವ
ನೀರ್ಮೂಗಳೆಲ್ಲಿಹವು?
ಮುಚ್ಚಿಹವು ಹಿಮಕುಂಡದಂಚಿನಲ್ಲಿ.

ದುಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆಯಂಥ
ಮೈಯುಳ್ಳ ಕೋಮಲೆಯೆ!
ನಿಂತೆ ತುದಿದಂಡೆಗತಿ ಖಿನ್ನಳಾಗಿ!
ಮಾಗಿಯಲಿ ತುಂಬಿದ್ದ
ಮೊಗಸಿರಿಯು ಕಳೆದಿರಲು
ಯೋಚಿಸುವೆ ನೀನಿಂದು ಭಿನ್ನಳಾಗಿ!

ಬೆದರದಿರು. ಬಂದೀತು
ಒಂದುದಿನ ಮಧುಮಾಸ.
ಮತ್ತೆ ನೀರಾದೀತು ಆಣೆಕಲ್ಲು.
ಹಿಮವಲ್ಲ, ಹಿಮಕರನ
ಹುಣ್ಣಿಮೆಯು ಬೆಳಗೀತು.
ಮೂಡೀತು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳ ಬಿಲ್ಲು.

ನಿಂತು ತುದಿದಂಡೆಯಲಿ
ಕೊಳದೆದೆಯ ನಳೆಯುತಿರೆ,
ಅರಳುವವು ನೀರ್ವೂಗಳೆಲ್ಲ ಮರಳಿ.
ಧರೆಗೆ ಬೆಳಕಾಗುವದು,
ಕೊಳಕೆ ಹಗಲಾಗುವದು.
ಸುಳಿಯುವವು ಕೆಂಪು ಮೀನಗಳು ಹೊರಳಿ!

ಮಂಜು ಬೀಳಬೇಕಾದರೆ ನೋಡಬೇಕಿತ್ತು! ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಾಂತ್ರಿಕನು ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬೆರಳೆತ್ತಿರಬೇಕು! ಎತ್ತಿದೊಡನೆ,—ನಿಂತಹಾಗೆಯೇ ಕೊಳಗಳೆಲ್ಲ ಮಂಜುಗಡ್ಡೆಗಳಾದವು. ಥೇಮ್ಸ ನದಿಯು ಹರಿಯಲಾರದೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಸುಸುಳಿ ಬಂದು ಹಿಮವು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಮಾಂತ್ರಿಕನು ಬೆರಳನ್ನು ಮುಡಿಚಿರಬೇಕು! ಮತ್ತೆ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಚಳಿಗಾಲವು ಕಳೆಯುವವರೆಗೆ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಾಗುವದು!

ಆಕ್ಸಫರ್ಡ

೪-೨-೩೭

'ಆಸ್ಕರ ವಾಯಿಲ್ಡ್' ಎಂಬ ಕವಿಯು ಯೂನಿಯನ್ ಸೊಸಾಯಿಟಿಗೆ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಸದಸ್ಯರು ತೀರ ಸನಾತನಿ ಮಾರ್ಗದವರು. ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ! ಕಾಣಿಕೆಯು ಕೈಬರಹದೊಂದಿಗೆ ಆ ಪ್ರತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಉಳಿಯಿತು. ಈಗ ಅದು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದರ ಕಿಮ್ಮತ್ತು ೧೦ ಪೌಂಡಂತೆ. ಈಗಿನ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸೊಸಾಯಿಟಿಯು ಆ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ತಂದರು. ಆದರೆ ಬೆಲೆಯು ತೀರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವರೇ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕಾಯಿತು.

*　　*　　*　　*

೫-೨-೩೭

ವೆಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯ (ಅದೂ ಒಂದು ದೇಶವೆಂದು ವೆಲ್ಸ್ ಜನರ ಮತ! ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೇಶಗಳು ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳು ದೇಶಗಳಾಗುತ್ತಲಿವೆ!) ಕೂಲಿಕಾರರ ಬಡತನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಕಾಲೇಜಿನ ಯುವಕರು ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಸತಿಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಸಮೀಚೀನ ಊಟವಿರುವದಷ್ಟೆ. ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವಸ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಎಂದಿನಂತೆ ರೂಢಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅದರ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಉಳಿಸಿದ ಹಣವನ್ನು ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ಕಳಿಸುವ ಏತ್ಪುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ!

*　　*　　*　　*

೬-೨-೩೭

'Printer's devil' (ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲ! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'Printer's genius', (ಮುದ್ರಾಪ್ರತಿಭೆ) ಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ ನಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ವ್ಹರ್ಜಿಲ್ ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಟೆನಿಸನ್ನನು ಬರೆದ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ—"All the charm of all the poets flowering in a lovely word" (ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಮೋಹಕತೆ ಒಂದು **ಚೆಲುವಾದ** ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತುದು) ಎಂಬ ಒಂದು ಸಾಲಿತ್ತು. ಅಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದಾಗ 'Lovely' (ಚೆಲುವಾದ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು 'Lonely' (ಏಕಾಕಿ) ಎಂದಾಯಿತು! ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿದನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳು ವ್ಹರ್ಜಿಲ್ ಕವಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆ! ಟೆನಿಸನ್ನನ ಶಬ್ದಕ್ಕಿಂತ ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ!

* * * *

ಶರ್ವುಡ್ಡನು ಇಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ. ತನ್ನ ಕಾದಲಳಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರವು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಅವಳು ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳಂತೆ. 'We function as one unit' (ನಾವು ಒಂದುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತೇವೆ) ಎಂದು ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ. ಆದರೆ ಶರ್ವುಡ್ಡನು ಸ್ವಭಾವತಃ ವಿಲಾಸಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತರುಣಿಯರ ಸೆಳೆತದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಿಕ್ಕು ಬೀಳಬಹುದೆಂದು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯವಳು ಚಿಂತಾಪರಳಾಗಿರುವ ಳೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲು ಓದಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಉಪಹಾರಗೃಹಕ್ಕೆ ನಡೆದೆವು. ಹೋಗುವಾಗ ಶರ್ವುಡ್ಡ ನೆಂದ: "I want the company of women. It is a physiological process. I can't help it. Only, I have to be careful not to get into emotional situations." (ನನಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಹವಾಸಬೇಕು. ಅದು ಶರೀರಧರ್ಮ, ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಭಾವನೆಯ ವಿಷಯವಾಗದಂತೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರಿರಬೇಕಾಗಿದೆ ಮಾತ್ರ.)

"But it is impossible to separate the physical from emotional or the intllectual" (ಆದರೆ ಭಾವನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಶರೀರ ವಿಷಯದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ) ಎಂದೆ ನಾನು. "I know that is the trouble" (ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅದೇ ತೊಂದರೆ) ಶವ್ರ್ಡ್ಡನು ಹೇಳಿದ. ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕಾದಲಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವನಂತೆ. "Our tastes are similar Our habits are similar Only, she is slightly older than myself" (ನಮ್ಮ ಅಭಿರುಚಿ ಒಂದೇ. ನಮ್ಮ ಚಟ ಒಂದೇ. ಆದರೆ ಅವಳು ನನಗಿಂತ ತುಸು ಹೆಚ್ಚು ವಯಸ್ಸಾದವಳು ಮಾತ್ರ.)

"That does not matter One of the two has got to be older than the other" (ಅದೇನು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಬ್ಬರು ಹೆಚ್ಚು ವಯಸ್ಸಿನವರಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ) ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ!

* * * *

ಇಂದು 'ಶಾ'ನ **Caesar and Cleopatra** (ಸೀಝರ ಮತ್ತು ಕ್ಲಿಯೋಪ್ಯಾಟ್ರಾ) ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಸೀಜರನ ಪಾತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಭಿನಯವು ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕ್ಲಿಯೋಪಾತ್ರನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ನಟಿಯು ಬಹುತೇಕ ನಗ್ನಳಾಗಿಯೇ ರಂಗ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ನಾಟಕದ 'ಮಾಯೆಯು' ಈ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಿಂದ ಕೆಡಬಹುದೇನೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಒನ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವತಃ ನಾಟಕವು ರಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಆಂಗ್ಲರ ಟೀಕೆಯು ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. 'ಸೀಜರನ' ಪಾತ್ರವನ್ನು 'ಶಾ'ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ಹಾಗು ಅದ್ಭುತರಮ್ಯತೆಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಪಾತ್ರ-ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಮೇಲೆ 'ಸುಕುಮಾರ' ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿದಾಗ (ಇದು ಕೇವಲ ಅಣಕವಾಡಿಸ ರೀತಿಯಲ್ಲ. ಸೀಜರನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯ ಅನುಭವ-ಅಂತಃಕರಣ ದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ.) ಒಂದು ಹೊಸತಾದ ಮನೋರಂಜನೆಯೂ

ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವು. ಇದನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

* * * *

೭—೨—೩೭

ರಿಡ್ಲೆ ಎಂಬ ಗೃಹಸ್ಥನು ಸ್ಪೇನದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವದನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. "The twentieth century is creating a new epoch And Spain has shown that the wars to be fought in the future will be ideological wars." (೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನವು ಹೊಸ ಯುಗವೊಂದನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಡುವ ಯುದ್ಧಗಳು ವಿಚಾರ ಯುದ್ಧಗಳೆಂದು ಸ್ಪೇನವು ತೋರಿಸಿದೆ) ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

* * * *

ಮೊದಲು ಟರ್ನರನಿಗೆ ಕೆಮ್ಮು ಬಂದಿತು. "He was messing about in the rain I told him not to And now he has got it He is silly He does not understand." (ಅವನು ಮಳೆಯೊಳಗೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ನಾನು ಬೇಡವೆಂದೆ. ಈಗ ಅದು ಬಂದಿದೆ. ಅವ ಹುಚ್ಚ. ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ) ಎಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳು ಹೇಳಿದಳು. ಮರುದಿನ ಆಕೆಗೂ ಕೆಮ್ಮು ಬಂದಿತು. ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಗಂಡನ ಮೇಲೆ ಒದರಾಡಿದಳು: "Whenever he is slightly unwell, he is very fidgety He thinks he is going to die Let him It will serve him well." (ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಜಡ್ಡಾದರೆ ಅವನು ಬಹಳ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಸಾಯುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಸಾಯಲಿ. ಅದು ಅವನಿಗೆ ಸೆಟ್ಟಗೆ.) ಇಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಇವರ ದಾಂಪತ್ಯವು ಇನ್ನೂ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ!

* * * *

೮—೨—೩೭

ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಸಾಕ್ಷಿಯಿದೆ ಅಂತೇ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸಿ. ಪ್ಲಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿಗೆ

ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕವು ದೊರೆತಾಗ ರಾಯಟರ್ ಏಜನ್ಸಿಯ ಮನುಷ್ಯನು ಹೋಗಿ ಅವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದನಂತೆ: "Nothing succeeds like propaganda" (ಪ್ರಚಾರದಷ್ಟು ಯಾವುದೂ ಯಶಸ್ವಿಯಲ್ಲ) ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು! ಚೇಷ್ಟೆಗಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹಾಗೆ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರ್ಥವಿತ್ತು; ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಾಮನ್ನರು ಒರೆದ ಲೇಖಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿದರು; ಆ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕರ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು,— ಇವರಿಗೇಕೆ ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕವು ಸಿಗಬಾರದೆಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ರಾಮನ್ನರ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಶಿಷ್ಯರ ಸಹಾಯವು ದೊರೆತು ಬಂಗಾರಕ್ಕೆ ಕುಂದಣವಿಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಅಮೇರಿಕಾ ಇಲ್ಲವೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೀರ್ತಿವಂತರನ್ನು ಕಂಡು, 'ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕ್ಕಾಗಿ 'ಸಿಫಾರಸು' ಮಾಡಿ ಕಳಿಸಿರಿ, ಕಳಿಸಿರಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾರಂತೆ! ಇದೊಂದು ಬೇರೆ ಮಾದರಿ.

ತೆಲುಗುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮಹನೀಯರು ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಟಾಗೋರರವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರಂತೆ. "To the first Nobel Laureate By an aspirant for the Nobel Prize" (ಮೊದಲನೆಯ ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕ ಕವಿಗೆ, ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕದ ಆಕಾಂಕ್ಷಿಯೊಬ್ಬನಿಂದ) ಎಂದು ಅರ್ಪಣ ಪತ್ರಿಕೆಯಿದೆ!

ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀಡನ್ ಹಾಗು ಬ್ರಿಟನ್ನದ ಸರಕಾರದವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ! ರ್‍ಯಾಮ್ಸೆ ಮ್ಯಾಕ್ಡೋನಲ್ಡರ ಹೆಸರು 'ಶಾಂತತಾ ಪಾರಿತೋಷಕಕ್ಕಾಗಿ' ಹೇಗೆ ಸಮೂದಿಸಿ ಹೋಯಿತು? (ಸಿಗಲಿ, ಬಿಡಲಿ,—ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ.) ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ? ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಾರಿತೋಷಕವನ್ನು ಪಡೆಯಲು, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಅರಿತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರೆ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಪಾರಿತೋಷಕದ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ! ನಮ್ಮ ನಾಡನ್ನು ಮೊದಲು ಕಟ್ಟೋಣ! ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಹಾಡಿನಿಂದ ಅವರೆದೆಯನ್ನು ತಣಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಕೆಲಸದ ಮುಂದೆ 'ನೋಬೆಲ್' ಪಾರಿತೋಷಕವು ಕಳೆಯಿಲ್ಲದ ಪದಕವಾಗಬಹುದು.

೪೬

೯-೨-೩೭

ಇಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ನರನ್ನು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ತಾಸು ಮಾತು-ಕಥೆಯಾಯಿತು. ನಾನು ಕರ್ನಾಟಕದವನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, 'ಕರ್ನಾಟಕವು ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರಾಂತವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೌದೇನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. 'ಅಲ್ಲ.' ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅವರ ಪರಿಚಯದ 'ಶ್ರೀ'ಯವರ, 'ಮಾ. ನಾ.' ಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದೆ.

* * * *

ಪಾಮ್ ದತ್ತ (Palm Dutt) ಎಂಬವರು ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಮತಾವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದ ಭಾರತೀಯರವರು. ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'Capitalism and Imperialism' (ಬಂಡವಲುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಇಂದು ಅವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಇವರ ತಂದೆಯವರು ಸ್ಕಾಟಲಂಡ್‌ದವರಂತೆ.

* * * *

೧೦—೨—೩೭

ತನ್ನ ಗಂಡನು ಔಷಧವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಒಲ್ಲನೆಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳು ಇಂದು ಸಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ನಿಲುವಂಗಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಗ್ಗಿಷ್ಟಿಗೆಯ ಮುಂದೆ ಕೂತು ಮತ್ತೆ "ಉರಿಯನ್ನು ನೀನು ಸೆಟ್ಟಗೆ ಹೊತ್ತಿಸಿಲ್ಲ. ಉಹು! ಉಹು!" ಎಂದು ಅವನು ನಡುಗುತ್ತ ಕೂತು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲು-ಕಿಟಿಕಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದನಂತೆ. ಮರುಕ್ಷಣವೆ ನಿಲುವಂಗಿಯನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಸೆಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹಿತ್ತಲದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳು ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದಳು. 'ಅವನು ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಿಡುಕನಲ್ಲ. ಅಶಕ್ತತೆಯಿಂದ ಹೀಗಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು' ನಾನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದೆ. ಆಗ ಮುದುಕಿಯು ತುಸು ನಕ್ಕಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾಗಿ: "But do you know,–when I loved him and spoke very tenderly to him, he would never care for me But he would do whatever I wanted him to do, promptly if I cursed him like a dog" (ಆದರೆ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ? ನಾನು ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಮಾತಾಡಿಸಿದಾಗ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ನಾಯಿಗೆ ಬಯ್ದಂತೆ ಬಯ್ದರೆ ಮಾಡೆಂದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು) ಎಂದಳು! ಒಂದು ದಿನ ಟರ್ನರನು ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿದ ವೇಳೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ, (Slot machine–ಸ್ಲಾಟ್ ಮಶೀನ) ಒಂದು ಪೆನಿಯನ್ನು ಒಗೆದ. ಆಗ ಅವನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಚೀಟಿಯು ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನೋದಿಕೊಂಡು ಹತ್ತಿರ ನಿಂತ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಡವೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳಿದುರಿಗೆ ಯಾವ ರಹಸ್ಯಗಳು ಉಳಿಯಬಹುದು? ಆ ಚೀಟಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಓದಿದಳು: 'You will put your foot on love and squash it like a blade of

grass.'' (ನೀನು ಪ್ರೇಮದ ವೇಲೆ ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಕ್ಕಿ ಹುಲ್ಲು-ತುಳಿದಂತೆ ತುಳಿದು ಅದನ್ನು ಜಜ್ಜುವಿ) ಎಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತಮ ವಿದ್ವಾಂಸನೊಬ್ಬನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಅವನ ಸ್ವಭಾವಪರಿಚಯವನ್ನು ಬರೆದರೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳು ಹೇಳಿದಳು!

* * * *

೧೮—೨—೩೭

ಇಂದು ಯೂನಿಯನ್ನದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಬಿಳಿ ಕಾಲಚೀಲಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ಸಂಜೆಯ ಉಡಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಿಳಿಯ ಕಾಲಚೀಲವಿರಬಾರದೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ರೂಢಿ. ಸರಿ. ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನಿಂದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂತು, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ. ಸಭೆಯೆಲ್ಲ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕಿತು. ಸಮತಾವಾದಿಗಳಾದ (ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಇವರು ಶರಣುಹೋಗುವವರಲ್ಲ) ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹೇಳಿದರು: "All that we want to know is whether he is wearing socks. It is the socks that matter.'' (ನಮಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದಿಷ್ಟೆ. ಅವನು ಕಾಲಚೀಲ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಕಾಲಚೀಲವಿರೋದು ಮುಖ್ಯ)

May-Hew (ಮೇಹ್ಯು) ಎಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಹೆಸರು. ಒಬ್ಬ ಮಾತುಗಾರನು ಯೂನಿಯನ್ನದ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ: "There is a divinity that shapes our ends May-Hew them how we will'' (ನಾವೆಷ್ಟು 'ಮೇಹ್ಯೂ' ಮಾಡಿದರೂ ನಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯಕಟ್ಟುವ ದೈವತವೊಂದಿದೆ.) ಎಂದು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದನು!

ಇಂದಿನ ವಿಷಯ: "That this House refuses to believe travellers' tales'' (ಈ ಸಭೆಯು ಪ್ರವಾಸಿಕರ ಕಥೆ ನಂಬಲು ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲ)

ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳು— " Miss Mannin, Author of **'South to Samarkand'** ('ಮಿಸ್ ಮ್ಯಾನಿನ್–ಸಮರಕಂದದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ' ಎಂಬುದರ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ್ರಿ)

Mr Ivor Brown, Author of **"I commit to the flames"** (ಮಿ. ಆಯವ್ಹರ ಬ್ರಾವ್ನ–'ಅಗ್ನಿಗೆ ಅರ್ಪಣ' ಇದರ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತ)

ಮಿಸ್. ಮ್ಯಾನಿನ್ ಎಂಬ ಪಯಣಗಾತಿಯು ತನ್ನ ಪಂಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ಯೂನಿಯನ್ನದ ಸರಣಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದಳು: "They just come prepared and have an awful predilection for being funny,–whether they are relevant or not " (ಅವರು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೆ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಬಂದು ಚೇಷ್ಟೆಮಾಡಲೆಂದು ಹುಚ್ಚು ಹಾತೊರೆಯುವರು–ತಮ್ಮ ಮಾತು ಅಬದ್ಧವಿರಲಿ, ಸುಬದ್ಧವಿರಲಿ) ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಯಾಣಕಥೆಗಳ ಹಾಗು ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳ ಮಾರಾಟವೇ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಪ್ರವಾಸಕಥೆಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತ ಬ್ರೌನ್ ಎಂಬ ಸಾಹಿತಿಯು ಮಾತನಾಡಿದನು. ಇವನು Cynic (ಸಿನಿಕ್)- 'ಚಾರ್ವಾಕ' ನೆನ್ನಬಹುದು. "I do not believe in anything, much less in travellers' tales It is said that travel broadens our mind and deepens our experience But it really hardens the arteries and corrupts the kidneys" (ನಾನು ಯಾವದನ್ನೂ ನಂಬುವವನಲ್ಲ–ಪ್ರಯಾಣಿಕ ಕಥೆಗಳನ್ನಂತೂ ನಂಬುವದು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಪ್ರವಾಸವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತದೆಂದೂ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅದು ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗಳನ್ನು ಬಿರುಸು ಮಾಡುವದಲ್ಲದೆ ಅಂಡಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ)ಮುಂತಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ದಿಂದಾಗುವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ,–ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದ ದುಡ್ಡನ್ನು ತಿರುಗಿ ಪಡೆಯಲು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯಾಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಸಮತಾವಾದಿಗಳ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರು ಸತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ: " Truth is a bourgeoisie metaphysical conception for

which the workers have no use" (ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಮಧ್ಯಮ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯೊಂದು. ಅದರಿಂದ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ) ಎಂದು ಹೇಳುವರೆಂದು ನಗೆಯಾಡಿದನು.

೪೭

೧೩—೨—೩೭

ಪುಶ್‌ಕಿನ್ ಎಂಬಾತನು ರಸಿಯಾ ದೇಶದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿ. ಆತನ ಶತವರ್ಷ-ಸ್ಮಾರಕೋತ್ಸವದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರೊ ಎಲ್ಟನ್ ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾವಿಶಾರದರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು, ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ, ಬರೆದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಓದುತ್ತ ನಡುನಡುವೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ವಿವರಣಪತ್ರಿಕೆಯು ಹೊರತಾಗಿ ಇವರೇ ಪ್ರೊ. ಎಲ್ಟನ್ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಮಾರ್ಗವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗೊತ್ತಾದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಿಯಮಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾತನಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವರೇ ಪ್ರೊ. ಎಲ್ಟನ್ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾರೂ ಅವರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಅವರ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಭಾಷಣವು ಮುಗಿದಾಗ ಸಭಿಕರು ಮಾತ್ರ ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಕ್ಕಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಭೆಯ ಮಾದರಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವೆಂದು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರೊ. ರರು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ರಸಿಯನ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲ ಒಬ್ಬ ಯುವಕನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಪುಶ್‌ಕಿನ್ ಕವಿಯ ಗೀತೆಗಳ ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಯುವಕನು ಆ ಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಭಿಕರಿಗೆ ಆ ಭಾಷೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾವಾಡಿಗನ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಧರಾದ ವಾಯುಜೀವಿಗಳಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತು ಕೇಳಿದರು. ಯುವಕನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿದ.

* * * *

೧೪—೨—೩೭

ಇಂದು Mis Amabel Ellis (ಮಿಸೆಸ್ ಅಮಬೆಲ್ ಎಲಿಸ್) ಎಂಬ ಮಹಿಳೆಯು "An Interpretation of English History" (ಇಂಗ್ಲಿಶ್ ಇತಿಹಾಸದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಮಾತನಾಡಿದಳು. 'ಆಭಾರ ಮನ್ನಿಸುವ' ಕೆಲಸವನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನನಗೊಪ್ಪಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ನಾನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದೆ. ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಹುರುಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಭಾರಮನ್ನಿಸುವಾಗ ನಾನೂ ಆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

*　　*　　*　　*

ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು: (೧) ಜ್ಯೋತಿಷಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಒಬ್ಬರಿಗೆ: ಇಂಥ ದಿವಸ ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗನು ಸಾಯುವನೆಂದು. ಅಂದು ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಹುಡುಗನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಡುತ್ತಾರೆ: ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಇಸ್ಪೇಟು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏನೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ! ಪ್ರಳಯಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತ ಹಾಗೆ! (೨) Bain (ಬೇನ್) ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು: "I ca'nt work if you give me the Turn bulls" (ನೀವು ಈ 'ಹೋರಿ'ಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾರೆ) ಎಂದು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರರನ್ನು ಅವರೆದುರಿಗೇ ಬಯ್ಯುವದು; ಗವ್ಹರ್ನರರು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪತ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ: "But for this streak of lightning, the cloud had not been here" (ಈ ಮಿಂಚಿನ ಗೆರೆಯಿರದಿದ್ದರೆ ಈ ಮೇಘವು ಇಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ) ಎಂದು ಹೇಳುವದು ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಝನ್ನರ ವಿಷಯವಾಗಿ: "Both of us belonged to the same college in Oxford I always stood, first. And he came second. I am supreme in my own sphere, here *too*,– in the college; the Vice-Roy dares not step in withoutmy consent Being born an aristocrat, he comes as

the Vice-Roy of India But I must tell you, I had the honour of kicking Lord Curzon once,–as his contemporary in Oxford " (ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲೇಜಿನವರಾಗಿದ್ದೆವು. ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದನೆಯ ನಂಬರು ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರು ಎರಡನೆಯ ನಂಬರು. ನಾನು ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವನು–ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಸಹ. ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ವಾಯಿಸರಾಯರು ಒಳಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಲಾರರು. ಲಾರ್ಡ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ವಾಯಿಸರಾಯರಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡದಲ್ಲಿ ಲಾರ್ಡ ಕರ್ಝನ್ ಅವರನ್ನು ಒದೆಯುವ ಮಾನವು ನನಗೆ ದೊರಕಿತ್ತು.) ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು–ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲಿನವು–ಕ್ಲಾಸಿನ ಕಿಟಿಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಬೀಸಿ ಹೊರಗೊಗೆಯುವದು; ಅಪರಾತ್ರಿಯಾಗುವ ತನಕ ಹಾಸ್ಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಹರಟೆಹೊಡೆಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವದು: ಬೋಟ್‌ಕ್ಲಬ್ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ತನಗಾಗದ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಅಣಕಿಸಲೆಂದು ಎರಡು ದೋಣಿಗಳಿಗೆ 'ಕಮಲಾ' 'ವಿಮಲಾ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು: ಅವರು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರೆದುರಿಗೆ ದೂರು ಹೇಳಲು, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಕಾದಾಡಲು ಹೇಳಿ ಗೆದ್ದವರದೇ ಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಾದಾಟವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತರು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರು!

*　　　*　　　*　　　*

೧೬—೨—೩೭

ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುವ ವಿಮಾನದ ಸಪ್ಪಳವನ್ನು ಕೇಳಿ ಓಣಿಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಬೊಗಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹವು ಜೋರಿನಿಂದ ನಡೆದಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಅದನ್ನು ನೆನೆಸಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ:–

"I had rather be a dog and bay the aeroplane,
Than such a briton."

(ಇಂಥ ಬ್ರಿಟನ್ನನಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ನಾನೊಂದು ನಾಯಿಯಾಗಿ ವಿಮಾನವನ್ನು ತೆಗಳಿ ಬೊಗಳುವುದು ಲೇಸು.) ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡೆ!

*　　　*　　　*　　　*

'ಹ್ಯೂ ಸಾಯಿಕ್ಸ ಡೇವ್ಹೀಜ' ಎಂಬ ಕವಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಈತನು Surrealist 'ಸರರಿಯಾಲಿಸ್ಟ' ಪಂಥದವನು. ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈಗ ಗುಂಪು-ಗುಂಪಾಗಿ ನಿಲ್ಲದ ಹೊರತು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಈಟ್ಸ್ ಕವಿಯು ಕನಿಷ್ಟಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ: 'ರ್ಹಾಯಿಮರ್ಸ ಕ್ಲಬ್'; 'ಆಯರಿಶ್ ರಿನೇಸನ್ಸ ಗ್ರುಪ್'; 'ಟಿ. ಎಸ್. ಇಲಿಯಟ್ ಕಂಪು'. 'ಮ್ಯಾಸಫೀಲ್ಡ', 'ವಿಲಿಯಂ ಡೇವೀಜ', 'ವಾಲ್ಟರ್ ಡಿ ಲಾ ಮೇರ' ಇವರೆಲ್ಲ ಹಳೆಯ ಮಾರ್ಗದವರು; ಈಗ ಬಿಡಿಗಾಳುಗಳು. ಇಂದು ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಗುಂಪು 'ಟಿ. ಎಸ್. ಈಲಿಯಟ್' ಎಂಬ ಕವಿಯದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ದರ್ಶನದ ಬೆಂಬಲವು ಇಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. 'ಈಲಿಯಟ್'ನಿಗೆ 'ಮಾರ್ಗ' (Classicism)ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗು ಅದರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು; (ಧರ್ಮದಿಂದ ಸಹ ಅವನು 'ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್' ಆಹುದು) 'ಸ್ಪೆಂಡರ' ಹಾಗು 'ಆಡೆನ್' ಎಂಬ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ ಪಂಥವು; (ಈಗ ಅವರು ಸ್ಪೇನಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ!) ಸಾಯಿಕ್ಸ್ ಡೇವ್ಹೀಜ್ ಹಾಗು ಉಳಿದ Surrealist 'ಸರರಿಯಾಲಿಸ್ಟ' ಕವಿಗಳಿಗೆ 'ಫ್ರಾಯಿಡ್' ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನ Psycho-analysis 'ಸಾಯಕೊ-ಎನೆಲಿಸಿಸ್'ದ ವಿಚಾರ ಹಾಗು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು;— ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ. ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ: ರಿಚರ್ಡ್ಸ್ ಹಾಗು ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಸಾಯಿಕ್ಸ ಡೇವ್ಹೀಜ' ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಕೆಲವು: "Technique is the main thing in poetry......If Freuds' theories are disproved, surrealism is without its foundation; but Freud qualifies his statement in so many ways that he cannot be disproved. ....Poetry, like madness, is a disease; but with a difference. I have put some of the most

pathological stuff in my book; and yet I am not shut up in an asylum; I am, on the other hand, rewarded with social recognition. Poetry differs from madness in the use of **Technique** .. . for us, (surrealists), poetry is of interest only as an activity of the human mind There are certain fundamental human impulses They manifest themselves through art, religion, etc. There is no such thing as a special aesthetic emotion or a religious emotion. The unconscious contains much of our suppressed life. It comes to the surface almost by the way when we concentrate our minds on a certain object We are interested in all states of mind which reveal the unconscious dream, vision, religious experience etc As for the forms of expression, automatic writing and painting are some of these I believe, however,–and I do not know whether all the members of our group will subscribe to this opinion–that it is while concentrating on traditional diction that the unconscious expresses itself most effectively without our knowledge. It thus gives the necessary self-release for the poet By using it, the poet ceases to be anti-social, unlike the madman, and creates material which has also the same kathartic effect on readers. And that is how he wins social reward." (ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರೀತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾದ ಮಾತು....ಫ್ರೂಡರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸುಳ್ಳಾದರೆ, ಸರರಿಯಾಲಿಸ್ಟ ಪಂಥದ ತಳಹದಿಯೇ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಫ್ರೂಡರು ತಮ್ಮ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನೇಕತರದಿಂದ ಭದ್ರಪಡಿಸಿ ಹೇಳುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರ ಶೋಧವೆಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು..ಕಾವ್ಯವು, ಉನ್ಮಾದದಂತೆ, ಒಂದು ರೋಗ; ಆದರೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ಒಂದು ಭೇದವಿದೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ರೋಗಿಷ್ಠ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವೆನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಹುಚ್ಚರ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ನನಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ

ಮನ್ನಣೆಯಿದೆ. ರೀತಿಯನ್ನು ಬಳಸುವದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವು ಉನ್ಮಾದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.....ನಮಗೆ (ಅಂದರೆ ಸರರಿಯಾಲಿಸ್ಟ ಕವಿಗಳಿಗೆ) ಮನುಷ್ಯನ ಚಿತ್ತದ ಚಟವಟಿಕೆಗೆಂದೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿದೆ. ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಮಾಸವಪ್ರೇರಣೆಗಳಿವೆ. ಅವು ಕಲೆ, ಧರ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸೌಂದರ್ಯಭಾವನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಧಾರ್ಮಿಕಭಾವನೆ ಎಂಬವುಗಳಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾತಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ನಮ್ಮ ಹುದುಗಿದ ಬಾಳುವೆಯಿದೆ. ನಾವು ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಕುರಿತು ಧ್ಯಾನಿಸುವಾಗ ಅದು ತಳದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾತವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುವ ಎಲ್ಲ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರು. ಉದಾ: ಕನಸು, ದರ್ಶನ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನುಭವ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ತಂತಾನೆ ಬರೆವುದು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಇವು ಕೆಲವು. ನಮ್ಮ ಪಂಥದ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯ ಒಗ್ಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವಾಗ ಅಜ್ಞಾತವು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಅತಿಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾಗಿ ಹೊರಪಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅದು ಕವಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಆತ್ಮವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕವಿಯು ಅಸಾಮಾಜಿಕನಾಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಚಕರ ಮೇಲೆ ಅದೇ ವಿಮೋಚನೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವಂಥ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.)

———

೧೮—೨—೩೭

ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮಗನೊಬ್ಬನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗ. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಗ. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಕಾಲವನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ. ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೇಳೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಬರುವಾಗ ತನಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ವಧುವನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಬಂದು, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೆಂದು ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರಿಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ!

*　　*　　*　　*

೧೯—೨—೩೭

ಇಲ್ಲಿಯ ಲೇಬರ್ ಪಾರ್ಟಿಯ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ 'ಕ್ರಿಪ್ಸ್' ಎಂಬವರು "The policy before the working class" (ಕೂಲಿಕಾರರ ಮುಂದಿರುವ ಧೋರಣೆ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. 'ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ ಭಾಷಣ'ವಾಯಿತು.

*　　*　　*　　*

೨೧—೨—೩೭

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಮೆಚೂರ್ ಸಂಘದವರು (O. U. D S) 'ಮ್ಯಾಕಬೆಥ್' ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಟಿಯನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದರು ಆಕೆಯು ನಾಯಕಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲದೆ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಪಡಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೂತ್ರಧಾರನನ್ನು (Producer)

ಕರೆಸಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆಥ್ ಹಾಗು ಮ್ಯಾಕ್‌ಡಫ್ ಇವರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗ ಖಡ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಢಾಲನ್ನು ಮುಂದೆ ತಂದು ಒಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ನಗದೆ ಏನು ಮಾಡಿಯಾರು ? ಮಂತ್ರಗಾರ್ತಿಯರ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರ 'ರಸಾಯನ'ದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಯಿತು.

* * * *

ನಮ್ಮ ಟ್ಯೂಟರರು ಐದು ನಿಮಿಷ ತಡವಾಗಿ ಬಂದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಶಪ್ರುಃಡ್ಡನು ಸುರುವು ಮಾಡಿದ: "England is the most unpunctual country I have ever found The men here are unpunctual; the trains are unpunctual and everything else!" (ನಾನು ನೋಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಂಡ ಬಹಳ ಅನಿಯಮಿತ ದೇಶ. ಮನುಷ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಅನಿಯಮಿತ, ಗಾಡಿ ಅನಿಯಮಿತ, ಎಲ್ಲವೂ ಹಾಗೆ.)

* * * *

"That, in the opinion of this house, there is no hope for India in the new constitution" (ಈ ಸಭೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಘಟನೆಯಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಆಶೆಯಿಲ್ಲ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ 'ಮಜಲಿಸ್'ದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು ಯುನಿಯನ್ನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾದ May-Hew (ಮೇಹ್ಯೂ) ಎಂಬಾತನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಮತವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದನು.

* * * *

೨೨—೨—೩೭

ಇಂದು Walter de la mare (ವಾಲ್ಟರ ಡಿ ಲಾ ಮೇರ) ಎಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. "Meaning in poetry" ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥಗೌರವವೆಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ. ಬರೆದು ತಂದ ಒಂದು ನಿಬಂಧವನ್ನು ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಎತ್ತದೆ, ಇಳಿಸದೆ, ಸನಾದಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ಓ (ಊ?)ದಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ಭವ್ಯವಾದ ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ

ನನಗೆ ನಿದ್ದೆ ಬಂದಿತು. ನಡುನಡುವೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಾದಾಗ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು. "The sound of words is part of the meaning in poetry. .incantation .. . 'The beautiful house' is quite a different thing from 'The house beautiful.' I opened webster's dictionary and looked at four words beginning with 'M,' ascertained my feelings towards them before I knew their meaning and was amused to find that they had romantic, exotic or even quixotic implications emanating from the sound alone." (ಶಬ್ದಗಳ ನಾದವು ಕಾವ್ಯದ ಅರ್ಥದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. . . . ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ. . . 'ಸುಂದರ ಮನೆ'ಗಿಂತ 'ಮನೆ ಸುಂದರ' ಎಂಬುದು ತೀರ ಬೇರೆ ಮಾತು. ನಾನು ವೆಬ್‌ಸ್ಟರಕೋಶವನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಲಾಗಿ 'ಎಮ್'ದಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ನಾಲ್ಕು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡೆ. ಆಗ ಬರೀ ನಾದದಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಾರಿಕ, ಬಾಹ್ಯಪ್ರಾಪ್ತ, ವಿಕ್ಷಿಪ್ತ ಅರ್ಥ ಹೊರಡುವದನ್ನು ಕಂಡು ಚಕಿತನಾದೆನು.)

೪೯

೨೩–೨–೩೭

ಇಂದು ಸ್ಯಾಂಕಿ-ಸೊಸಾಯುಟಿಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. "That this house prefers its shirt to its tie" (ಈ ಸಭೆಯು ಟಾಯಕ್ಕೆ ಬದಲು ಶರ್ಟ ಮೆಚ್ಚುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಶರ್ಟಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: (೧) ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕೊರಳರಿವೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವನ್ನು

ಕೊಡುತ್ತದೆ, ಶರೀರವನ್ನು ಬೆಚ್ಚಗಾಗಿ ಇರಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಕಾರವು ಈಗ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕರವನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾವು ದಿವಾಳಿಖೋರರಾದೆವೆಂದು ತಿಳಿಯುವಾ. ಎಲ್ಲ ಅರಿವೆ-ಅಂಚಡಿಗಳನ್ನು ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟರೂ ಶರ್ಟೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು: "I can, then, be comfortable with my shirt, but the opposer can only hang himself with his tie!" (ನನ್ನ ಶರ್ಟಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸುಖಿಯಾಗಬಲ್ಲೆ. ಆದೇ ವಿರೋಧಕನು ಟಾಯ್‌ದಿಂದ ಉರುಲು ಮಾತ್ರ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು) (೨) ಶರ್ಟು ಒಂದು ಪ್ರತೀಕ. ಇಂದಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಾತಾವಾದ ಮೊದಲಾದ ಚಳವಳಿಗಳ ಪ್ರತೀಕವದು. ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಪರಂಪರೆಗಿಂತ ಪ್ರಗತಿಯು ಲೇಸು. ಈ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂದುವರಿಸಿದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ನನ್ನಿಂದ ಇದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ತಾನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದನು.

ಕೊರಳುಪಟ್ಟಿಯ ವಿಷಯವು ಹೀಗೆ: (೧) ವೇಷಕ್ಕೆ ಅದು ಭೂಷಣವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಚಂದವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. "your dress is not complete until you wear the tie" (ಟಾಯ ಧರಿಸದೆ ನಿಮ್ಮ ವೇಷವು ಪೂರ್ಣವಲ್ಲ) ಉಪಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯಿದೆ. (೨) The public school tie (ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸ್ಕೂಲ ಟಾಯ) ಇಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ನೀತಿಯಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೀತಿಯನ್ನೇ ನಾವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ನನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ: "It was some years back that I was introduced to the tie. Whenever I wore it, I was afraid that some one might take hold of me by the tie and show me about And I still have that uncanny feeling whenever I wear a tie I am looking forward to a time when I will go back to my own country and move about in the 'great white material' which the proposer so charmingly mentioned in the

course of his speech as the ' Dhoti ' and in a long and flowing shirt "(ನಾನು ಕೆಲವು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಟಾಯ್‌ಕ್ಕೆ ಪರಿಚಿತನಾದೆನು. ಆದನ್ನು ಧರಿಸಿದಾಗ ಯಾರಾದರೂ ನನ್ನ ಟಾಯ್ ಹಿಡಿದು ಎಳೆಯುತ್ತ ಊರೆಲ್ಲ ಮೆರಸಬಹುದೆಂದು ಭಯವೆನಿಸಿತು. ಟಾಯ್ ಇದ್ದಾಗ ಇನ್ನೂ ಆ ವಿಚಿತ್ರ ಭಾವನೆ ನನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನಾನು ತಿರುಗಿ ನನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಧೋತರವನ್ನೂ — 'ದೊಡ್ಡ ಬಿಳಿವಸ್ತ್ರ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಕನು ಯಾವದನ್ನು ಮೋಹಕವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದನೋ—ಅದನ್ನೂ ಉದ್ದಾದ ಶರ್ಟನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ತಿರುಗಾಡುವ ದಿನವನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು) ಆ ಮೇಲೆ 'ಪ್ರಗತಿ'ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರತಿಪಾದಕನು ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ಪುನಃ ಮಂಡಿಸುವಾಗ 'ಗೋಕ್ಯಾಕ್' ಇವರು "Has contributed more than any one else to tonight's debate" (ಗೋಕಾಕರು ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇಂದಿನ ಚರ್ಚೆಗೆ ಉಪಕೃತಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ) ಎಂದು ಹೇಳಿದನು!

* * * *

೨೪—೨—೩೭

"That this house would welcome the return of a Labour Government" (ಈ ಸಭೆಯು ಲೇಬರ ಸರಕಾರದ ಪುನರಾಗಮನವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಯೂನಿಯನ್ನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು.

* * * *

೨೮—೨—೩೭

"That Indians should not accept office under the crown" (ಭಾರತೀಯರು ಆಂಗ್ಲ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಕೆಳಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ 'ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಮಜಲಿಸ್'ದ ಸಂಗಡ ನನ್ನ 'ಮಜಲಿಸ್'ದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ನಾನೇ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಇಂದು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ಬರವು ಹಿಂಗಿತು ! ಬಾಯಿ ತುಂಬ ಮಾತಾಡಿದೆ.

*   *   *   *

೨–೩–೩೭

ಲೇಬರ್ ಕ್ಲಬ್ಬಿನ ಪರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕಾರಣ ಧುರೀಣರು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರಿಂದ ಜರುಗಿದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ: “Some day, we will have to pay the price for all this” (ಒಂದು ದಿನ ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ನಾವು ದಂಡ ತೆತ್ತಬೇಕಾದೀತು) ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು.

———

೫೦

ಆಕ್ಸಫರ್ಡ

೩–೩–೩೭

ಈ ವಾರ ಇಲ್ಲಿಯ ‘ಮಜಲಿಸ್’ದ (ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಘ) ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮಾರಂಭವು ಬಹಳ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಜರುಗಿತು. ಸರ್ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ನವರು ಹಾಗು ಇಂಡಿಯಾ ಆಫೀಸಿನ ಸರ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದೀರರು ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ‘ಕ್ಲ್ಯಾರೆಂಡನ್ ಹೋಟೆಲ್ಲಿ’ನಲ್ಲಿ ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅರಮನೆಯಂಥ ಉಪಹಾರಗೃಹವದು !

'Cloak-room to the right. Reception to the left' (ಬಟ್ಟೆಯ ಮನೆ ಬಲಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾಗತದ ಮನೆ ಎಡಕ್ಕೆ) ಎಂದು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯ ಸೇವಕನು ಸಾರಿದಾಗ ಅದರಂತೆ ನಿಲುವಂಗಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೊಂದು ಗ್ಲಾಸು ದ್ರಾಕ್ಷಿರಸವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದು ವಿಚಿತ್ರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ! ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ–ನಗ್ನಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲೆಂಬಂತೆ ಮಾತ್ರ ಉಡುಪು ಧರಿಸಿದ–ಆಂಗ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರು, ಆಂಗ್ಲಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬರ್ಮೀ ತರುಣಿಯೋರ್ವಳು,–" All the strange faces are turned towards me" (ಎಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರ ಮೋರೆಗಳು ನನ್ನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿವೆ) ಎಂದು ತನ್ನ ತರುಣ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ರಾಣಿಯಂತೆ ಒಂದು ಭಾರೀ ಪತ್ತಲವನ್ನುಟ್ಟು ಬಂದ–ಪಾರಸೀಕ ಯುವತಿಯೋರ್ವಳು, 'lounge suit' (ಲಾವುಂಜ್ ಸೂಟಿ) ನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗು ಅವರ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತರು, ಹೀಗೆ ದೃಶ್ಯವು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು 'ಪೇರಾ'ಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು.

'Dinner is ready' (ಊಟವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ) ಎಂದು ಸೇವಕನು ವಂದಿ–ಮಾಗಧರಂತೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಯೂನಿಯನ್ನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮೊದಲಾದ ಆಂಗ್ಲ ತರುಣರಿಗೂ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತು. ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಸದಸ್ಯನೊಬ್ಬನಿಗೆ ೫ ರೂಪಾಯಿಯಷ್ಟು ಚಂದಾ ಹಣವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವದೇನು? ಊಟದ ಆಡಂಬರವೂ ಸಹ ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿತ್ತು.

ಊಟವು ಮುಗಿದಾಗ 'Toast' (ಟೋಸ್ಟ) ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಡೆಯಿತು: 'ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ' ಎ

ಒಬ್ಬರು ಭಾಷಣ ಮಾಡುವದು; ಮಾಡಿ, – Ladies and gentlemen! Hindustan' (ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರೇ ಮಹಿಳೆಯರೇ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನ) ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಒಂದು ಗ್ಲಾಸು 'ಪೋರ್ಟ್' ಕುಡಿಯಬೇಕು! ಕುಡುಕರಲ್ಲದ ನಾವು ಅದರ ಬದಲು ಒಂದು ಲೋಟ ನೀರು ಕುಡಿದೆವು! ಎರಡನೆಯ 'ಟೋಸ್ಟ' ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹೆಸರಿಸಲ್ಲಾಯಿತು. 'ಪೋರ್ಟ್' ಕುಡಿಯಲು ಇನ್ನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಂಧಿಗಳು ದೊರೆತವು!

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಭಾಷಣಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಸಮಾರಂಭವು ಮುಗಿಯಿತು.

*   *   *   *

ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ಪ್ರೋಬೇಶನರ ನಿದ್ದಾನೆ. ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ಆಗಿದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ದೊರೆತಂತಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಸರಕಾರದ ಒಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಗ್ರೀನ್‌ವೇ ಮೊದಲಾದ ಪರಿಚಿತರು ನಮ್ಮ ಟೇಬಲ್ಲಿನ ಬದಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡುವದೊಂದೇ ತಡ: 'I must go. I must dine soon, I have guests' (ನಾನು ಹೋಗಬೇಕು. ಬೇಗನೇ ಊಟ ಮಾಡಬೇಕು, ನನಗಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ.) ಎಂದು ಕೂಗಾಡಹತ್ತಿದನು. ನಡುವೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವನಿಗೆ ನಿಂಬಿಹಣ್ಣು ಬೇಕಾಯಿತು. ವೇಟರನಿಗೆ ಹೇಳಲು, ಆತನು ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೋಸಂಬಿಯನ್ನು ತಂದು ಹೆಚ್ಚಿಟ್ಟ. 'Oh! no! I dont want so much Take half of it yourself' (ಛೀ, ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅರ್ಧ ನೀನೇ ತಗೋ) ಎಂದು ಬಡಿಸುವವನಿಗೆ ಕೊಡಹೋದ ನಮ್ಮ ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ರತ್ನ! ಎಲ್ಲರೂ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿರಿಯನಾದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪೀಟರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ. ಅವನಿಗೆ: 'What is your name?' (ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?) ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಿತ್ತು. 'Freddy' (ಫ್ರೆಡಿ) ಎಂದು ಅವನು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವದೊಂದೇ ತಡ: 'Oh! what a grand name! What a name! That other chap is a naughty boy You are quite useful to me Look here, Greenway! Freddy is quite useful to me! I wish you could also write my essays for me (ಓ! ಎಂಥ ದಿವ್ಯ ಹೆಸರು! ಎಂಥಾ ಹೆಸರು! ಆ ಬೇರೆ ಹುಡುಗ ಉಲಿ ಕೋಚಿ ಇದ್ದಾನೆ. ನೀನು ನನಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತ ಇರವಿ. ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಗ್ರೀನವೇ, ನನಗೆ ಬಹಳ ಬೇಕಾದವ. ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀನು ನಿಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುವಿಯೆಂದು ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿದೆ) ಎಂದು ಮಾತಿನ ಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು.

ಪೀಟರನಿಗೂ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಸುಸಂಧಿಯು ದೊರೆಯಿತು. "Do you know what Aristotle says, sir?" (ಎರಿಸ್ಟಾಟಲ್ ಏನೆನ್ನುವನು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ, ರಾಯರೇ?) ಎಂದು ಅಣಕದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಮೂದಲಿಸಿದನು. ಕಥೆಯು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹುಡುಗನು ಒಂದು "Do you like wine, sir?" (ನಿಮಗೆ ಸೆರೆ ಸೇರುತ್ತದೊ?) ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ 'ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್.'ದ ಮರ್ಯಾದೆ ಹೋಗುವದಲ್ಲ! "Oh! yes. Now, Greenway! now, Martindale! make your own choice. Otherwise, I will have to force my own choice on you." (ಓಹೋ! ಒಳ್ಳೇದು ಗ್ರೀನವೇ, ಮಾರ್ಟಿಂಡೇಲ, ನಿಮಗೆ ಯಾವದು ಬೇಕು ಆರಿಸಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಸೇನು.) ಎಂದ! ಅವರು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗಾಗಿ ತಾನೇ ಎರಡು 'ಸಾಯುಡರ್' (Cider) ಗ್ಲಾಸುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟ. ಎಲ್ಲರೂ,

ಮುಗಿಸಿ ಎದ್ದಾಗ ನಾನು ನೋಡಿದೆ, ಅವರು ಆ ಗ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಹನಿಯನ್ನು ಸಹ ಮುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ !

ಇದೆಲ್ಲ ಸಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಟೇಬಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲ ತೆರವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಎದ್ದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು ನಮ್ಮ ಟೇಬಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಎರಡು 'Bread roll' (ಬ್ರೆಡ್ ರೋಲ)ಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದ ಇನಾಮಾಗಿ,–ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಊಟ ಸುರುವು ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಸೂಚಿಸಲು ! ಆಗ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ 'ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್.'ದ ಅಮಲು ಮುಗಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

*   *   *   *

ಆಸ್ಕರ್ ವಾಯಿಲ್ಡನ "Lady Windermere's Fan" (ಲೇಡಿ ವಿಂಡರಮಿಯರ್ಸ ಫ್ಯಾನ) ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಅದ್ಭುತ ವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಹ ಎಷ್ಟೊಂದು ಆಕರ್ಷಣಶಕ್ತಿಯಿರಬಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ರೂಮಿನಲ್ಲಿಯ ನೃತ್ಯವಾಗಿ ಪತಿ–ಪತ್ನಿ ಯರ ಮನಸ್ಸು ಕಲುಷಿತವಾದಾಗ, ಸೇವಕನು ಬಂದು ಉರಿಯುತ್ತಿ ರುವ ಮೇಣಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ ! ಓದುವಾಗ ಇದರ ಮಹ ತ್ವವು ತಿಳಿಯಲಾರದು; ಆದರೆ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತದೆ ! ಲೇಡಿ ವಿಂಡರ್‌ಮಿಯರಳು ಕೆಳಗೊಗೆದ ಬ್ಯಾಂಕು ಬುಕ್ಕು, ಮಿಸೆಸ್ ಅರ್ಲಿನ್ನಳ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಪತ್ರ, ವಿಂಡರಮಿಯರನು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮತ್ತೆ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ ಬಗೆ, ಮುಖ್ಯತಃ ಆ ಬೀಸಣಿಕೆಯ ದೈವ,–ಡಾರ್ಲಿಂಗ್ಟನ್ನನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಡರ್‌ಮಿಯರನು ಅದರ ಹತ್ತಿ ರವೇ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರುವದು–ನಾಟಕದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಒಡಮೂಡಿಯುತ್ತಿರುವ ನಾಟ್ಯ ವಿಡಂಬನ– 'Dramatic irony' ಇವೆಲ್ಲ, ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಅದ್ಭುತರಮ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಕಲೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾಪದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲ

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ – ಪಾಪಜೀವಿಯುವನು – ಆಸ್ಕರ್‌ವಾಯಿಲ್ಡ್! ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ಮ್ಯಾಗ್ಡಾಲಿನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವನು!

ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕನು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆತನು ಆಸ್ಕರ್ ವಾಯಿಲ್ಡ್‌ನ ಸಮಕಾಲೀನನು. ಈ ನಾಟಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದನು. "It all comes back to me It was in the nineties" (ಅದೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದಿರು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಾತು) ಎಂದು ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು "Yes It is quite different from a modern play,–full of monologues and so on" (ಹೌದು. ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕಕ್ಕಿಂತ ಅದು ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ–'ಸ್ವಗತ' ಮುಂತಾದ್ದರಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರಿಂದ) ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಆದರೆ ಈ ನಾಟಕದ ಜೀವಾಳವು ಚಿರನವೀನವಾದುದು.

೫೧

೪-೩-೩೭

ಪ್ರೊ. ರೆನ್ನರ ಕಡೆಗೆ ನಾನು 'ಎಂಗ್ಲೋ ಸ್ಯಾಕ್ಸನ್' ಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆನಷ್ಟೆ. ಇಂದು ಓದಿದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'Gewrine' (ಗುರಾಯಿನ್) ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿತ್ತು. ಸಂಪಾದಕನು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯದೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'S' ದ ಬದಲು ತಪ್ಪಾಗಿ 'R' ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ 'Geswine' (ಗೆಸ್ವಾಯಿನ್)– 'ದುಡಿತ' 'ಕಷ್ಟ' ಎಂದು ತಿದ್ದಿದ್ದನು. 'ಇಂದಿನ ಪಂಡಿತರು ಮೂಲದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯದೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ತಿದ್ದುತ್ತಾರೆ. ಹಳೆಯ

ಕಾಲದ ತಾಡವಾಲಿ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸುವಾಗ ಮೂಲವು ಯಾವಾಗಲೂ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಹೊರಡಬೇಕು. ನಿರ್ವಾಹ ವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ತಿದ್ದಬೇಕು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವು ಎಷ್ಟೋ ಇದೆ. ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್.ಪ್ರೊಬೆಶನರನ್ನು ಕಳಿಸು ವದರ ಬದಲು ಸರಕಾರವು ಭಾರತೀಯವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಪ್ರೊ. ರೆನ್ನರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾತಿನ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು 'Gewrine' (ಗುರಾಯಿನ್) ಎಂಬ ಮೂಲದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹುಡು ಕಾಡಿದೆ. 'Gewrene' (ಗರೀನ)ಅಂದರೆ 'ಹಂಚಿಕೆ' 'Twist'(ಟ್ವಿಸ್ಟ)' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದೊರೆಯಿತು. 'S' ಹೋಗಿ 'R' ಆಗಬಹುದಾದಂತೆ 'E' ಹೋಗಿ ಬರಹಗಾರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ 'I' ಆಗಿರಬಹುದಲ್ಲ! ನನ್ನ ಊಹೆಯನ್ನು ಪ್ರೊ. ರೆನ್ನರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಆನಂದ ವಾಯಿತು. "You are the spiritual descendent of Panini You have got the right method of conservatism in textual criticism" (ನೀನು ಪಾಣಿನಿಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುವಂಶಿಕ. ಮೂಲದ ವಿಮರ್ಶೆ ಯಲ್ಲಿಯ ಪರಂಪರಾ-ಪದ್ಧತಿಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.) ಎಂದು ಹೊಗಳಿ ದರು. ಪಾಣಿನಿಗೂ ನನಗೂ ಹಚ್ಚಿದ ಸಂಬಂಧದ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು!

* * * *

ಪಂಜಾಬದಿಂದ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ 'Modern fashion' (ಹೊಸ ಫ್ಯಾಸನ್)ದ ಹುಚ್ಚು ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಬರೆದರೆ, ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಿದರೆ, ರಸಿಯನ್ ಸಿಗರೇಟುಗಳನ್ನು ಸೇದಬೇಕು!

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸ್ನೇಹಿತನಿದ್ದಾನೆ. ಬಹಳ ಕೋಮಲ ಸ್ವಭಾವದವ. ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ನೇಹವು ಇವನಿಗಿದೆ. ಒಬ್ಬಾಕೆ ಭಾರತೀಯಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿ. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಇದ್ದಳು. ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವನನ್ನೇ ಮದುವೆಯಾದಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಜರ್ಮನಿ ಯವಳು! ಅಲ್ಲಿಯೇ 'ಟೈಪಿಸ್ಟ್'ಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಜರ್ಮನ್ ಯುವತಿಯ ಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಬಹಳ. ಎಂಟೆಂಟು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಉದ್ದುದ್ದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಪತ್ರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡುವದು, ಅಳುವದು, ತಲೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೋಣೆಯ ತುಂಬ ತಿರುಗಾಡುವದು!

* * * *

ಸೋಮರವ್ಹಿಲ್ ಕಾಲೇಜು ಇಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಕಾಲೇಜು. 'The ideal is preferable to the real' (ವಾಸ್ತವಕ್ಕಿಂತ ಆದರ್ಶವು ಲೇಸು.) ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು ಅಲ್ಲಿಯ ಚರ್ಚಾಸಂಘ ದವರು 'ಮಜಲಿಸ್'ವನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು. 'ಮಜಲಿಸ್'ದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದರು. ಕಾಲೇಲಕರ್ ಎಂಬ ನನ್ನ 'ಫರ್ಗ್ಯುಸನ್ನ'ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಯೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಹೋದೆವು. ನಾನು ಆದರ್ಶ ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವವ. ಕಾಲೇಲಕರರು ವಾಸ್ತವದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಮಂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು.

ಇಬ್ಬರೂ ಗೊತ್ತಾದ ವೇಳೆಗೆ ಸೋಮರ್‌ವ್ಹಿಲ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋದೆವು. ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಪೋರ್ಟರ್' ಇರಲಿಲ್ಲ: 'ಪೋರ್ಟರೆಸ್' ಇದ್ದಳು. ಚರ್ಚಾಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ನಮ್ಮ ನ್ನೊಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿನಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ಅದೇ ಚರ್ಚಾಮಂದಿರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾವು ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ

ಉಳಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರೂ ಬಂದರು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಬಂದರು. ಮೊದಲು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವದಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಚರ್ಚೆ!

"Are you going to be serious or funny" (ನೀವೇನು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೋ ಹಾಸ್ಯವಾಗಿಯೋ ಮಾತಾಡುವದು?) ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. "Partly serious and partly funny" (ಅರ್ಧ ಗಂಭೀರ, ಅರ್ಧ ವಿನೋದ) ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ. ಚರ್ಚೆಯೆಂದರೆ ವಿನೋದಮಯವಾದ ಹರಟೆಯೆಂಬ ರೂಢಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ!

ಮೊದಲು ನನ್ನ ಮಾತಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ವಾಸ್ತವದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ಸಮರ್ಥಿಸಿದಳು. ನಾನು ಆದರ್ಶ ಹಾಗು ವಾಸ್ತವ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅರ್ಥದಿಂದ ನನ್ನ ಪಕ್ಷವು ಬಲವಂತವಾಗಿತ್ತು! ಆಕೆಯ ಮಾತಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ಸಮರ್ಥಿಸಿದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಾಲೇಜಕರರು ಮಾತನಾಡಿದರು ನಾನು ಅವರ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದುದು, ನಾನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದುದು, ನನ್ನ ಮರವಿನ ಸ್ವಭಾವ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಥೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳನ್ನು 'ಪೋಸ್ಟ್' ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಂಚೆ ಮನೆಯ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿರುಗಿ ಬಂದೆ; ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಕಿಸೆಯೊಳಗಿಂದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದೆ! ಅಂತೂ ಕವಿಯಾಗುವದರಿಂದ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಸಂಭವಿಸುವದೆಂದು ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತ!

ಸಭೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ನಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಇಲ್ಲಿ ಸೇದುತ್ತಾರೆ! 'Is that story about you, true?' (ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯಕ ಆ ಕಥೆಯು ನಿಜವಾದದ್ದೇ?) ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ನನ್ನನ್ನು

ಕೇಳಿದಳು. 'I am afraid it is' (ಹೌದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.) ಎಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ!

* * *

೫—೩—೩೭

ಇಂದು ನಾನು ಹಾಗು ಕಾ....ರು ಲಾಯನ್ಸ್ ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಹತ್ತಿರದ ಟೇಬಲ್ಲಿನ ಬದಿಗೆ ಒಂದು ಆಂಗ್ಲ ಕುಟುಂಬವಿತ್ತು: ಗಂಡ, ಹೆಂಡತಿ, ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮೂರು ವರುಷದ ಒಂದು ಮಗು. ನಮ್ಮನ್ನೇ ಆ ಮಗುವು ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಮಗುವಿನೆಡೆ ತಿರುಗಿ ನಾವು ನಕ್ಕು ಮಾತನಾಡಿಸಿದೆವು. ಇದು ಆ ತಂದೆಗೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. 'Nigger' (ನಿಗ್ರೋಮನುಷ್ಯ) ಎಂದು ಒದರೆಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಿವಿಯೂದಿದನು. ಆಗ ಆ ಮಗುವು 'Nigger' (ನಿಗರ್) ಎಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕೂಗಹತ್ತಿತು. ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳಿಬ್ಬರೂ ನಗುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಹೀಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿ. ತಂದೆ ಮಗುವಿಗೆ ಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷಣವಿದು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷಣವಿದು. ಸರಕಾರವು ಜನತೆಗೆ ಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷಣವಿದು. ಆಂಗ್ಲ ವಾಙ್ಮಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳು-ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಭಕ್ತರು-ಇದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬರಿ ಕಾವ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ 'Nigger' (ನಿಗರ್) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಕೇರಿಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿನದಿಸುತ್ತದೆ. 'ಬರ್ನಾರ್ಡ್ ಶಾ'ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ: "The word 'Nigger' will cost us an empire one day" (ನಿಗರ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಒಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಕೊಂಡೀತು.)

* * * *

೬—೩—೩೭

'ಫಾವುಸ್ಟ್' ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಒಂದು 'ಒಪೆರಾ' ನೋಡಿದೆ. ಸಂಗೀತ, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ, ನೃತ್ಯ, ರಂಗಭೂಮಿ ಸೌಕರ್ಯ, ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಭಾಷಣೆ,—ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಒಂದು 'ಒಪೆರಾ (ಗೀತನಾಟಕ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ರಸವನ್ನು ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ

ಇಳಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಇದರ ಜೀವಾಳ. ಸೈತಾನನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಫಾವುಸ್ಟ್‌ನ ಅಂತಃಕಲಹ,' 'ಮಾರ್ಗರೆಟ್ಟ'ಳ ದ್ವಿಧಾವೃತ್ತಿ, ಆವಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ,-ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿತು.

* * * *

೭-೩-೩೭

ಇಂದು ಮಜಲಿಸ್‌ದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಪತ್ತು;-ಮೀರಾದೇವಿಯ ನೃತ್ಯ ಹಾಗು ಅತಿಯಾ ಬೇಗಮ್ಮರವರ ಭಾಷಣ. 'ಶಾ'ನ Caesar and Cleopatra ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ 'ಟೀಟಾ'ನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು ಅತಿಯಾ ಬೇಗಮ್ಮರವರು. ಅವರು ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಧೋರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಬರುವ 'ಹಿಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಡಿ ಕಡಮೆ' ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು. 'We do'nt recognise Tagore in India' (ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಟಾಗೋರರಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.) ಎಂಬ ಆವರ ಮಾತಿಗೆ 'On what authority do you make that statement?' (ಈ ತಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನಾದರೂ ಇದೆಯೆ?) ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಕೇಳಿದಾಗ,'I would rather read the original songs than the translations' (ಹಾಗಲ್ಲ, ಆವರ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನೋದುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗೀತಗಳನ್ನೋದುವುದು ಮೇಲು.) ಎಂದು ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದರು. ಉದಯಶಂಕರನ ನವೀನ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಮೀರಾದೇವಿಯ ನೃತ್ಯವಾಯಿತು. ಯೋಗಿಯ ನೃತ್ಯ, 'the firefly dance,' (ಹೊನ್ನೆಹುಳದ ಕುಣಿತ) ನಾಗನೃತ್ಯ,-ಮೊದಲಾದವು ರಮ್ಯವಾದವು. ಇವರು ಟಾಗೋರರ ಒಂದು ಗೀತೆಯ ಭಾವವನ್ನು ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಉದಯಶಂಕರನನ್ನು ಬಾಯಿತುಂಬ ಹೊಗಳಿದರು!

ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ

ಆರನೆಯ ಕಟ್ಟು

೫೨

೮–೩–೩೭

'Dylan Thomas' ಎಂಬ ಉದಯಮಾನ ಕವಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಆಂಗ್ಲ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆತನು ಮಾತನಾಡಿದ. ವೇಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದವನೀತ. ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು. ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಇವನೂ ಕೂಡಿಯೇ ಸಾಲೆ ಕಲೆತರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ವನ್ನುಳಿದು ಅನ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಅಭಿರುಚಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಂಪರ್ಕವು ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ತೆರಳಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಈಗ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯು ನೆಟ್ಟಗಿಲ್ಲ.

ಬರೆದು ತಂದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಓದಿದ. ಅದು 'ಚಂಪೂ' ರೀತಿ,– ಅರ್ಧ ಗದ್ಯ ಹಾಗೂ ಅರ್ಧ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅವನು ಓದುವ ರೀತಿಯು ಮೋಹಕವಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಹಾಗು 'ಆಡೆನ್'ನ ಕವಿತೆ ಗಳನ್ನು ಅಂದು ತೋರಿಸಿದ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಗಾರುಡಿಗ'ನ ರೀತಿಯು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು ನನಗೆ,–ಅಷ್ಟು ಮೋಹಕವಾಗಿತ್ತು ಅವನು ಓದುವ ಶೈಲಿ.

'Ezra Pound'ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯಂತೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಬಹಳವಾಗಿ ಸೇರಬಹುದು,—ಕಾವ್ಯವು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದೇ ನಾವು ನೋಡಬೇಕಾದ ವಿಷಯ. 'Day Lewis'ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಿ 'ಕಮ್ಯೂನಿಜಮ್' ಇದೆ,–ಕಾವ್ಯವಿಲ್ಲ. "A communist poet should be more clear than most communists. Poetry is its own propaganda, its own problem and its own solution" (ಯಾವ

'ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ'ನಿಗಿಂತಲೂ 'ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ' ಕವಿಯು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕು. ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಸಾರಕತಂತ್ರವೇ ಸ್ವತಂತ್ರ, ಆದರ ಸಮಸ್ಯೆ ಆದರ ಎತ್ತರ, ಆದರಲ್ಲಿಯೆ ಇರಬೇಕು.) ರಾಜಕಾರಣವು ಅನುಚಿತ ವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಬಾರದು,—'A dictator giving birth to a shirt' (ದೊಡ್ಡ ಡಿಕ್ಟೇಟರನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಶರ್ಟು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ.) ಮುಂತಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಇವನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಕಪಿತ್ವವು ಕಂಡಿತು.

* * * *

೯-೩-೩೭

ಗ್ರಿಫಿಥ್ಸ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ I. C S ಪ್ರೊಬೇಶನರನಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಯಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವರ್ಷ ಈತನು ಮದ್ರಾಸ ಇಲಾಖೆಗೆ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವನು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಅವನೊಡನೆ ಮಾತ ನಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ 'Bendre and His Poetry' ಮೊದಲಾದ ಲೇಖ ಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದಾನೆ.

* * * *

೧೦-೩-೩೭

'ಸ್ಯಾಂಕಿ ಸೊಸಾಯಿಟಿ'ಯಲ್ಲಿ, "There should be no principle in politics except expedience" (ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ತತ್ತ್ವವಿರಬಾರದು.) ಎಂಬ ವಿಷಯ ವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ನಾನೇ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವವ ನೆಂದು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದನು. ಗಾಂಧಿಯವರ ರಾಜ ಕಾರಣದ ಮೂಲತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಾನು ಮಾತನಾಡಿದೆ. ಗೊತ್ತು ವಳಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ: "Mr. Gandhi was once asked as to what he would choose between Truth and India. Mr. Gandhi hoped that he would never be forced to make a choice, but if it came to that, he would prefer Truth. I, therefore, support the motion!"

ನಾತರ್‌ದಾಮ್

(ಪುಟ ೩೩)

ನಾತರ್‌ದಾಮ್' ದೇವಾಲಯದ ಶಿಖರದ
ಮೇಲಿನ ಮೂರ್ತಿ

(ಪುಟ ೩೩)

(‘ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವದನ್ನಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ’ ಎಂದು ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಕೇಳಲಾಯಿತು. ‘ಅಯ್ಯೋ, ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬರಬಾರದು ಎಂದು ನನ್ನಾಶೆ’ ಎಂದು ಗಾಂಧಿಯವರು ಹೇಳಿ ‘ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬಂದರೆ ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ.’ ಅಂತೆಯೆ ನಾನೀ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆ.)

ನನ್ನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. “When we framed this motion, hardly a member on the committee thought that it would be lost. But the magnificent speech of Mr. ಗೋಕ್ಯಾಕ್ (!) has changed the course of events this evening”! (ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ ಮಂಡಲದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಸದಸ್ಯನಿಗೂ ಅದು ಬಿದ್ದು ಹೋಗಬಹುದೆಂದೆನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗೋಕಾರವರ ಉತ್ತಮ ಭಾಷಣದಿಂದ ಇಂದು ಅದರ ಹಣೆಬರಹವೇ ಬದಲಾಯಿತು.) ಎಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹೇಳಿದರು.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬಂದು ಕೇಳಿದ: “Why do you not speak in the Union? You would beat all the speakers hollow.” (ಯೂನಿಯನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನೀವೇಕೆ ಮಾತನಾಡುವದಿಲ್ಲ? ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಾರರನ್ನು ನೀವು ಪೊಳ್ಳುಗೆಡಹುವಿರಿ.) ನೋಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಯೂನಿಯನ್ನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಿಮಿಷ ಮಾತನಾಡುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ೫ ತಾಸು ಹಾದಿ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಅಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಆಟವನ್ನು ಹೂಡಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವರಿಗೆ ಎನಿಸಿದರೆ ಸಾಕಲ್ಲ!

೧೧—೩—೩೭

ಇಂದು ಎರಡು 'ಓಪರಾ' ಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆ. 'ಹೋಲ್‌ಸ್ಟ್' ಎಂಬವನು ಸುಮಾರು ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಸಾವಿತ್ರಿ' ಎಂಬುದೊಂದು. 'ಬ್ಲಾವ್ರಸ್' ಎಂಬವನು ಸುಮಾರು ೧೬೮೧ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ವೇನಿಸ್ ಮತ್ತು ಎಡೋನೀಸ್' ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು.

'ಸಾವಿತ್ರಿ' ಎಂಬ ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಬರೆದಾತನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾವಿಶಾರದನು. ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಲ್ಲ, ಸತ್ಯವಾನನು ಇಲ್ಲಿ ಒರಿಯ ಅರಣ್ಯನಿವಾಸಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಾನ. ಅವನು ಸಾಯುವನೆಂದು ಸಾವಿತ್ರಿಯು ಕನಸು ಕಾಣು ತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಭೀತಿಯನ್ನು ಸತ್ಯವಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನು ಸತ್ತುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ 'ಡೆಥ್' ಎಂಬ ಸ್ವರೂಪವು ಬರುತ್ತದೆ. ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆದರದ ಸಾವಿತ್ರಿಗೆ 'ವರವನ್ನು ಕೇಳು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಜೀವದಾನ ಮಾಡು' ಎಂದು ಕೇಳಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ಮೇಲೆ 'ಪತಿಯೇ ನನ್ನ ಜೀವ'ವೆಂದು ಆಕೆಯು ಹೇಳು ತ್ತಾಳೆ. ಮರಣವು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮವೇ ಸತ್ಯ,—ಮರ ಣವು ಮಾಯೆಯೆಂದು ದಂಪತಿಗಳು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆ ವಾದ್ಯಸಂಗೀತವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ,—ಎರಡು ಕೊಳಲುಗಳು ಮಾತ್ರ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೊಳಲಿನ ಸ್ವರವೂ ಇಲ್ಲದಾಗಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಗೀತವೊಂದೇ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಪರದೆಯ ಹಿಂದೆ,—ಹೆಂಗಳೆಯರ ಗುಂಪಿನ ಶೋಕಧ್ವನಿಯು ಯಾವಾ ಗಲೂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ರಂಗಭೂಮಿಯ ವಿಷಯ. ಅರಣ್ಯದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸೌಮ್ಯ ವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಪರದೆಯೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಸತ್ಯವಾನನು ತಲೆಯ

ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ದುಂಡಗೆ ಕೂದಲು ಬಿಟ್ಟು 'ಕಫನಿ'ಯಂತಹ ಒಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಅವನು ಹಿಡಿದ ಕೊಡಲಿಯು ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಂಗ್ಲವಾದುದು,–'Eric Blood-Axe' ಎಂಬ ದೇಸಸು ಮಾತ್ರ ಅಂಥ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು! ಸಾವಿತ್ರಿಯು ಇಂದಿನ ಹಿಂದು ರಮಣಿಯಂತೆ ನೀಲಿ ಪತ್ತಲವನ್ನು ಉಟ್ಟಿದ್ದಳು–ಸೆರಗು ಮಾತ್ರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ನಡಿಗೆ ಹಾಗು ಹಾವಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಿಳೆಯರ 'ಪೌರುಷವು'ವು ಸ್ಫುಟ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! 'ಮರಣ'ದ ವೇಷವು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು,–ಇಲ್ಲಿಯ ಸೈತಾನನ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಂಭಾಷಣೆಯೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕು. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಈ ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂಗೀತಕ್ಕಿಂತ ಮೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹಾಗಾಗಬಾರದು.

ಮಾತನಾಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಸಾವಿತ್ರಿ', 'ಸತ್ಯವಾನ್' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರ ವಾಗಿ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

'Venus and Adonais' ಎಂಬುದು ಒಂದು 'Masque'–ಇದರಲ್ಲಿ 'ಓಪೆರಾ'ದ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

* * * *

೧೬–೩–೩೭

ಮತ್ತೆ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ! ಈ ಸಲ 'ಆರ್ಯಭವನದಲ್ಲಿ ತಳವೂರಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯ ಗುಜರಾಥವಿದ್ದಂತೆ! ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯೂ 'ಕಿಚಡಿ' ಮೊದಲಾದ ಗುಜರಾಥಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಪಂಜಾಬದ 'ಪಂಡಿತಜಿ'ಯೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆರ್ಯ-ಸಮಾಜದವನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಿಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕೇಳಲು ಬಂದ ಶ್ರೋತೃವೃಂದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಆಂಗ್ಲರೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರವು ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯದು. ಆಕೆ ಒಬ್ಬ ಹಿಂದು ತರುಣನನ್ನು ಮದವೆಯಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಗಂಡನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ. ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಇಂಗ್ಲಂಡಕ್ಕೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದಳು. ಮತ್ತೆ ಪತಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸೆರಗನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು— ಅವಳ ಹೆಸರು ಮಿಸೆಸ್. ಜೋರಗಲ್‌ಕರ್ ಎಂದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವಾ!– 'ಕಾದಲರನ್ನು' ಹುಡುಕುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಭಾರತೀಯ ತರುಣರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. 'ಶೇಕ್ ಹ್ಯಾಂಡ್' ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. 'ನಮಸ್ತೇ' ಎಂದು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾಳೆ! ನನ್ನ ಪರಿಚಿತನೊಬ್ಬನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅವನ 'ಪುಲೊವ್ಹರ್' ಹರಿದಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವನಿಗಾಗಿ ಹೊಲೆಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅಂತೂ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸೆಳೆಯುವ ರೀತಿಯಿದು.

* * * *

೨೩—೩—೩೭

'**ಆರ್ಯ ಭುವನ**' ದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ವಾತಾವರಣವಿದೆ. ನಿನ್ನೆ ಪುರಿ ಹಾಗು ಸೀಕರಣೆಯನ್ನು ತಿಂದೆವು! ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲ ಸೇವಕರು ಸಹ ನಮ್ಮ ರೀತಿ–ನಡತೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪತ್ತು ಹಾಗು ಶಕ್ತಿ,– ಇಪಿಷ್ಟಿದ್ದರೆ,– ತೀರ ಕೀಳು ಜನಾಂಗದವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಹ 'ಎಲ್ಲ ಮೇಲ್ಮೆಗಿಂತ ಮಿಗಿಲೆ'ಂದು ತೋರಿಸಬಹುದು!

———

ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿಯುವಂತಹವು. ಇಲ್ಲಿಯ ಆಂಗ್ಲ ಪ್ರೊಫೆಸರರೊಬ್ಬರು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು:— (೧) ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದು ಒಣಗಿದ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳು ಸರೋವರಗಳ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಒರಗಿಕೊಂಡುದು: ಇಜಿಪ್ತದಲ್ಲಿಟ್ಟ ಮೂಸವರ 'ಮುಮಿ'ಗಳಂತೆ! (೨) ಆದಿಶೇಷನ ಕಲ್ಪನೆ ಯಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಇದು ಬರಿ ಊಹೆಯಲ್ಲ. ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳು ತ್ತಿರುವ ಶಿಲೆಯ ತರವು ಹಾವಿನಾಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ನೆಲಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದ ಶಿಲೆಯು ಹೆಡೆಯಂತೆ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು, ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗವು ಸಣ್ಣದಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲ್ಲಿನ ತರಹದ ಬಣ್ಣವು ಸಹ ಕರಿದು. ಆದಿಶೇಷನು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದಾಗ ಭೂಕಂಪವಾಗುತ್ತ ದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲ! ಈ ಶಿಲೆಯ ತರಹದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಡ (pressure) ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಭೂಕಂಪವಾಗುವದು. ಅಂತೂ 'ಆದಿಶೇಷ'ನಲ್ಲಿ ತಥ್ಯವಿದೆ!

ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ವಿಷಯವೊಂದು. "Had there been the sun's deflection from his orbit by a degree, at that time, the winds that are generated by the sun's heat would not have been there, and India, that is fertile today, would have been turned into a desert. Hence the Indian people are justified in distributing corn and other things on Sankranti day, for they have got to be thankful for another harvest that is sure to follow" (ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಒಂದು ಅಂಶಮಾತ್ರ ವಾದರೂ ಚಲಿಸಿದ್ದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಾವಿನಿಂದುಂಟಾಗುವ ಗಾಳಿಗಳೆ ಬೀಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಇಂದು ಫಲವತ್ತಾಗಿರು ವಂತೆ ಇರದೆ ಒಂದು ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ

ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ದಿವಸ ಕಾಳುಕಡಿ ಮೊದಲಾದವ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂದೂ ಜನರು ಹಂಚುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಬರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸುಗ್ಗಿಗಾಗಿ ಅವರು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಲೇಬೇಕಾಗಿದೆ.) ಎಂದು ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

*   *   *   *

೨೪—೩—೩೭

ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಘವೊಂದಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಘವಿದು. ಆಂಗ್ಲ ಯುವಕ–ಯುವತಿಯರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಏರ್ಪಾಟು. ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ತರುಣನು ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು. ಈ ಸಂಘದ ಸಭೆಯೊಂದು ಕೂಡಿತ್ತು–ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ಚುನಾವಣೆಗಾಗಿ. ಅರ್ಧ ತಾಸಾದಮೇಲೆ ಇದು ಅಧಿಕೃತಸಭೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ತಂಟೆ ಹೂಡಿದನು. ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷರದು ಒಂದೇ ಉತ್ತರ: ‘Move ıt as a resolutıon’ (ಅದನ್ನು ಸೂಚನೆಯನ್ನಾಗಿ ತರ್ರಿ.) ಸಲ್ಲದ ತಕರಾರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವು ತಮಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗ ಮಾಳಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ!

ಈ ಸಂಘದ ಸಭೆಗಳೆಂದರೆ –ಊಟ, ಅಲ್ಲದೆ ನೃತ್ಯ. ಪಾಪಭೀರುವಾದ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಕನಾದ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಒಂದು ಸಭೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ‘Leave off your fourteenth cntury ıdeas’ (ನಿಮ್ಮ ಪುರಾಣ ಕಾಲದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ.) ಎಂದು ಆಪನಿಗೆ ಉಪದೇಶವಾಯಿತು. ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ನೃತ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದು ಆ ಸಾಪಾ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ಯಾಂಡು ಬಾರಿಸುವದು ಸುರುವಾಯಿತು. ಯುವತಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತರು. ಯುವಕರು ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿರುಗಹತ್ತಿದರು. ಬ್ಯಾಂಡಿನ ಸ್ವರವು ಬದಲಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಬಾರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ

ಕೂಡಲೆ,–ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ತರುಣರು ತಾವು ಎದುರುನಿಂತ ತರುಣಿ ಯೊಡನೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. ಆ ತರುಣಿಯು ಒಲ್ಲೆನೆಂದು ಹೇಳಲಾರಳು; ಅದು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ! ಇದಾವುದನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಆ ಸಭ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ತಿರುಗುತ್ತ, ಸ್ವರವು ಬದಲಾದೊಡನೆ ಎಲ್ಲರಂತೆ ತಾನೂ ಒಬ್ಬ ತರುಣಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ;–ಇದೇನೋ ಮೋಜೆಂದು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಕಲೆತಿದ್ದ! ಉಳಿದವರು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅದರ ಕಲ್ಪನೆ ಬಂತು. ಆ ಹಣ್ಣುಮುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿ ಆ ತಂಡದೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದ. 'I do not dance with a girl' (ಹುಡುಗಿಯೊಡನೆ ನಾನು ಕುಣಿಯುವುದಿಲ್ಲ.) ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ. 'It is all right' (ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ.) ಎಂದು ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದೇನೋ ನಿಜ ಆದರೆ ಅವಳ ಮೋರೆಯು ಸಣ್ಣದಾಗಿತ್ತು. ಜೊತೆಗಾರನು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋಗಿ ಅವಳು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಸಭ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ನೆಹರು ಶರ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದ; ಧೋತರವನ್ನುಟ್ಟಿದ್ದ. 'You look beautiful, why not have a dance' (ಎಂಥ ಚೆಲುವ ನೀನು! ನೀನು ಕುಣಿತಕ್ಕೇಕೆ ಬರಬಾರದು?) ಎಂದು ಅನೇಕ ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯರು ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಿದರು. ಮೋರೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನು ತಿರುಗಿ ಬಂದ.

ಸುಧಾರಕನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬೇರೆ. ಅವನ ಲಗ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ,- ಏನು ತಪ್ಪೆಂದು ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆ! ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಬಂದು ನೀವು ಆಹಾರ- ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಡುವಿರಾ? ಇಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಪೂರೈಸಬಾರದು? ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ–ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯು ದಿದ್ದರಾಯಿತು! ಪತ್ನಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ತುಂಬಿರಲಿ, ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಲಾಸವೂ ನಡೆದಿರಲಿ!

೫೫

೨೫–೩–೩೭

ಫರ್ಗ್ಯುಸನ್ – ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿರುವದು ಒಂದು ಭೂಷಣವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ! ನನ್ನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕಲಿತ ಎಂಟು–ಹತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನನಗಿಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರು!

ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬಂದ ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕದ ದಂಪತಿಗಳು ಇಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರು. ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವಿದೆ. ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬರುವಾಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ಬಂದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಪರಿಷತ್ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ 'ಕನ್ನಡ ಕುಲ' ಎಂಬ ಭಾಷಣವನ್ನು ಬರುವಾಗ ಕೇಳಿದರಂತೆ! ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ತಾಸು ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ವಾಙ್ಮಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದೆವು. 'ಟೊಳ್ಳು ಗಟ್ಟಿ'ಯ ತರುವಾಯ ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. 'ಬಹಿಷ್ಕಾರ'ವಿದೆಯಲ್ಲ,–ಎಂದು ಅವರ ಪತ್ನಿಯವರು ಸೂಚಿಸಿದರು! ನೂರಾರು ಮೋಟರುಗಳ ನಡುವೆ ಹಾಯ್ದು ಕೇರಿಕೇರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತ ಬಸ್ಸು ಮುಂದೆ ನಡೆದಿತ್ತು.

*　　　*　　　*　　　*

ನನ್ನ ಪರಿಚಯದವರೊಬ್ಬರು ಎಡಿನ್‌ಬರೋದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹೊಲಸು ನೀರಿನ ಸಣ್ಣ ಕಾಲುವೆಯೊಂದು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು,–ಅವರು ದಿನಾಲು ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪೂಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕಾಲುವೆಗಳಿಗೂ ನದಿಗಳೆಂಬ ಅಭಿಧಾನವು ಬಂದಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಅಲ್ಲಿ

ನಿಂತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಕೇಳಿದರು: 'Is this a river or gutter water?' (ಇದೇನು ಹೊಳೆಯೋ ಕಾಲುವೆಯ ನೀರೋ?) ಅವನು ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ಅವರನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ "I do not know I am a stranger in this country I am English" (ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನೂ ಈ ಊರಿಗೆ ಹೊಸಬನೇ. ನಾನು ಆಂಗ್ಲ ಮನುಷ್ಯ.) ಎಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದನು!

* * * *

ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ನೃತ್ಯಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇನೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯವರ ಉತ್ತರವು ಹೀಗೆ: "An Indian student has either to be repressed or to go astray The only other course open is to sublimate the sexual instinct This can be done by taking to dancing" (ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ತಪ್ಪು ಹಾದಿಯನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿಯಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ಹಾದಿ ಯೆಂದರೆ ತನ್ನ ಶೃಂಗಾರ ಭಾವನೆಗೆ ಉದಾತ್ತ ರೂಪ ಕೊಡುವುದು. ನೃತ್ಯಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಅದನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.) ಕಾಮವಾಸನೆ ಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಲ್ಲಟಗೊಳಿಸಲು ಬೇರೆ ಹಾದಿಗಳಿವೆಯಲ್ಲ ವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ,– 'Of course. But dancing is also one of them' (ಅದು ಸರಿ. ಆದರೆ ನೃತ್ಯವೂ ಒಂದು ಹಾದಿ.) ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಪತನ ವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ,–"It depends on the partner you get She can mislead you if she wants to But college girls are generally respectable" (ಅದೆಲ್ಲ ಜೊತೆಗಾತಿಯನ್ನವ ಲಂಬಿಸಿದೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸೇ ಇದ್ದರೆ ಆವಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಪ್ಪು ಹಾದಿಗೂ ಒಯ್ಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾಲೇಜ ಹುಡುಗಿಯರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಭ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.) ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

* * * *

ಇಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಒಂದ ದಂಪತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಡನು ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಕಲಿಯುವ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವ. ಹೆಂಡತಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಗಂಧವು ಸಹ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪತಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಆದಷ್ಟು ಮಿತವ್ಯಯದಿಂದ ಇದ್ದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ. ಕಾರಣ ಅವರು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯ 'Fire' ಸಹ ಹೊತ್ತಿಸುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆಯೊಳಗೆ ತುಂಬ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಕೂಡುತ್ತಾರೆ. ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಹೋದವರಿಗೆ,- ಇವರಿಗೆ ಜಡ್ಡಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

* * * *

೨೬—೩—೩೭

ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ **Twelfth Night** ಎಂಬ ನಾಟಕದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. 'Voila' ಹಾಗು 'Sebastian' ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಅಣ್ಣ–ತಂಗಿಯರು 'One dress, one form and one Voice' (ಒಂದೇ ವೇಷ, ಒಂದೇ ರೂಪ, ಒಂದೇ ಧ್ವನಿ) ಇದ್ದುದನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ನಟ–ನಟಿಯರನ್ನು ಆರಿಸಿದ್ದರು. ವಿದೂಷಕನ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಂಗೀತವು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಸರ್ ಟೋಬಿ ಮೊದಲಾದವರು ಮಾಲ್‌ವ್ಹೋಲಿಯನ ವಿರುದ್ಧ ಹೂಡಿದ ಸಂಚು,– ಮಾಲ್‌ವ್ಹೋಲಿಯೋನು ಟೋಬಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಗಲಭೆಗಾಗಿ ಬಯ್ದುದರ ಪ್ರತಿಫಲವೆಂಬುದು ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿಯ ಅಶಕ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಅದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲ.

* * * *

ಇಲ್ಲಿಯ 'Zoological' ತೋಟಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅದ್ಭುತ ಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಮಂಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೋತಿಗಳು ವಾಸವಾಗಿವೆ. ಸಿಂಹಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಗರ್ಜನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಂಡದಂಥ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು

ಹುಲಿಗಳು ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ. ಒಂಟೆಗಿಂತ ಉದ್ದವಾದ ಗೋಣಿನ 'Giraffe' ಎಂಬ ಪ್ರಾಣಿಯು ಮುಗಿಲಿನೊಳಗಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವದು! 'Pole-cat, polar bear, hyena, porcupine, hippopotamus, guerilla, rhinoceras' ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ನಾಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹಾವುಗಳೂ ಸಹ ನೋಡುವ ಹಾಗಿವೆ. ನೀರುಹಾವಿನ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಜೀವವಿದ್ದ ಮೀನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ,– ಇದೊಂದು ಈ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಲಂಕ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಪಶು–ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯ ಸುತ್ತಲು ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಭಿತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ 'acquarium' ದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಬಿನುಗು ಮೀನಗಳ ಜಾತ್ರೆಯು ನೆರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಶುಕಗೃಹವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೊಡನೆ, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಗಿಳಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. 'Hullo! hullo!' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ರೂಪ-ಕುರೂಪಗಳನ್ನು–ಅದ್ಭುತವಾದ ಅನಂತತೆಯನ್ನು–ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಬಹುದು.

* * * *

೨೭-೩-೩೭

ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಪರಕೀಯರೆದುರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬಾರದು. ಇಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರು: ನಾಲ್ಕಾರು ಮಂದಿ ಪರಿಚಿತರು ಕೂಡಿ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯು ಗಂಡನ ಮೇಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ–ರೀತಿಯಲ್ಲಿ–ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದಳು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರೀತಿಯ ಪಾವಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಉಳಿದವರ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುತ್ತದೆ.

೨೮-೩-೩೭

ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯಂತೆ ಹಬ್ಬಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈಗ ಈಸ್ಟರ ಹಬ್ಬದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹ್ಯಾಂಪ್‌ಸ್ಟೆಡ್ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಜಾತ್ರೆಯು ಕೂಡಿದೆ. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯ ನೂರಾರು ಜನರು ಮೋಜಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. Merry-gorownd,— ಅಂದರೆ ಗಿರ್ರೆಂದು ಸುತ್ತಲು ತಿರುಗುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕುದುರೆಗಳು, ಮೋಟರುಗಳು; ರೊಕ್ಕ ಹಚ್ಚಿ ಆಡುವ ಅನೇಕ ಆಟಗಳು; ಜಾರುಗಟ್ಟಿಯಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಎತ್ತರವಾದ ಕಟ್ಟಡವೊಂದು,– ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. 'The Great Indian torture' ಎಂದು ಒಂದು ಮೋಜಿದೆ. ಇದರ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದವನು ಅಮೇರಿಕನ್ ಇಂಡಿಯನ್ನರ ಹಾಗು ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಯಾವ ಭೇದವನ್ನೂ ಕಂಡು ಹಿಡಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಜನಾಂಗಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೂಗು ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟು ಹೋದಾಗ ಒಳಗೆ ಕಾಣುವದು,– ಕೆಲವು ಕರಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರ! ಅನೇಕರು 'Monkey-nuts' ಅಂದರೆ ನೆಲಗಡಲೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಮನಸೋತವರಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಸ್ಪದವಿದೆ. 'The Miracle Maid a daring french demonstration of science and art, five nights in five minutes of life' (ಪವಾಡ ಮಾಡುವ ಕನ್ಯೆ: ಫ್ರೆಂಚ್ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕಲೆಯ ಅತಿ ಸಾಹಸದ ಪ್ರದರ್ಶನ; ಐದು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ರಾತ್ರಿಗಳ ಚಮತ್ಕಾರ) ಎಂದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೋರ್ಡನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ! 'A real mermaid half-fish and half-woman' (ನಿಜವಾದ ಜಲದೇವತೆ: ಅರ್ಧ ಮೀನ ಅರ್ಧ ಹೆಣ್ಣು;) ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಪಾಟಿಯಿತ್ತು. ಅದನ್ನೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ! ಇಲ್ಲಿಯ

ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಹ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಯುತ್ತಾರೆ: They become indiscreet in a few fairs! (ಕೆಲಕೆಲವು ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೂ ವಿವೇಕಹೀನರಾಗುತ್ತಾರೆ)

* * * *

೨೯–೩–೩೭

ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರು: ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಅವರು ಒಂದು ಶಾಂತವಾದ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ (ಸಪ್ಟಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ) ಹಾಯಿಡ್ ಪಾರ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸರ್ಪಂಟಾಯಿನ್ ಸರೋವರದ ಹತ್ತಿರ 'Love-garden'ದಲ್ಲಿ ಉದಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಪಾರ್ಕಿನ ಇತಿಹಾಸವು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಳು. 'What is the time?' (ಹೊತ್ತೆಷ್ಟು?) ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಇವರು ಗಡಿಯಾಳವನ್ನು ನೋಡಿ ಆದ ಹೊತ್ತನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು, 'It is a beautiful moon, is'nt it?' (ಚಂದ್ರನು ಎಷ್ಟು ಚೆಂದ! ಅಲ್ಲವೇ?) ಎಂದು ಆ ಪ್ರಾಣಿ ಕೇಳಿದಳು. 'Yes' (ಹೌದು) ಎಂದು ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಇವರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು ಆಮೇಲೆ ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ 'Don't you want to make love to me?' (ನನ್ನೊಡನೆ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಸ ಬೇಡವೆ?) ಎಂದು ಕೇಳದಳು. ಆಗ ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರು ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತನು ವಿನೋದಿ. 'What is the price of your love?' (ಆಗಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಸರಸದ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು?) ಎಂದು ಕೇಳಿದ. 'Well. Not particular. I usually take one guinea for a night But I don't mind anything you give out of love,—Ten shillings or even five shillings' (ಇದು ನೋಡಿ, ನಾನು ಅಷ್ಟು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನವಳಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಗೆ ಒಂದು 'ಗಿನಿ' ನಾನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು. ಇನ್ನು ನಿಮಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಬಂದಷ್ಟು ನೀವು ಕೊಡಿ. ಹತ್ತು ಶಿಲಿಂಗು, ಹೋಗಲಿ, ಐದು ಶಿಲಿಂಗು

ಕೊಟ್ಟರೂ ಸಾಕು.) ಎಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಆ ಯುವತಿಯು ಉತ್ತರ ಒಂದಿತು. 'I never thought that love was so cheap' (ಪ್ರೀತಿ ಇಷ್ಟು ಅಗ್ಗವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.) ಎಂದನು ಆ ಸ್ನೇಹಿತ. ಪರಿಚಿತರು ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟರು: 'You have lighted on the wrong persons Better go and try for the next catch' (ಪಾಪ, ನೀವು ತಪ್ಪು ಮಂದಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರಿ. ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹೋಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬಲೆ ಬೀಸಿ.)

ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಎದ್ದು ಹೊರಡುವಾಗ ಆ ಯುವತಿಯು ಮತ್ತೆ ಸಮೀಪಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು: 'I congratulate you You are the first Indians to escape me.' (ಭಲೆ, ಧನ್ಯರು ನೀವು! ನನ್ನ ಹಿಡಿತ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಹಿಂದೀಯರಲ್ಲಿ ನೀವೇ ಮೊದಲು.

* * * *

೩೧-೩-೩೭

Romeo & Juliet ಚಲಚ್ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಎಮರ್ಶನ್‌ಯಲ್ಲಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವೆಂದು ಇದನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಓದಿದಾಗ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಇದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪಾವಿತ್ರ್ಯವಿದೆ ನಾಟಕದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧ-ನ್ಯಾಯಗಳ ಜಂಜಾಟವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳಕು ಮಸಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಡಿದಾಟಗಳೂ ಅಷ್ಟೊಂದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ: 'York and Lancaster's long jars' ಎಂದು ಬೆನ್ ಜಾನ್ಸನ್ನನು ಬರೆದಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ಚಲಚ್ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಣಾಮ ಎದೆ. ಆಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಶ್ಯಗಳು, ಜುಲಿಯಟ್ಟಳ ನೃತ್ಯಶಾಲೆ (Oh! she doth teach the torches to burn bright,),-- (ಆಹಾ! ಪಂಜುಗಳಿಗೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುವುದ ಕಲಿಸುವವಳು.) ಇವೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ದಾಯಿಯ ಹಾಗು ಮರ್ಕ್ಯುಶಿಯೋನ ಸ್ವಭಾವಗಳು

ಮನಸದಟ್ಟಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗ,– ಜೂಲಿಯಟ್ಟಳು ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಇರಿದುಕೊಂಡು ಸಾಯುವದು,– ಕಥಾವಸ್ತುವಿನ ಅಸಂಭಾವ್ಯತೆಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ.

*　　*　　*　　*

೧–೪–೩೭

ಎಡಿನ್‌ಬರೋದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರು ತಾವಿದ್ದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೊಂದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನು ಸುಮಾರು ೩೦ ವರ್ಷದವ. ಒಳ್ಳೇ ವಿನೋದಿ. ಆದರೆ ಕುಡಿಯುವ ಚಟ ಹೆಚ್ಚು. ಯಜಮಾನಿಗೆ ಸುಮಾರು ೨೭ ವರ್ಷ. ಗಂಡನು ಕುಡಿಯುವದು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನು? ದಿನಬೆಳಗಾದರೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಆರಂಭ! ‘You are very jolly, quite good’ (ನೀವು ಒಳ್ಳೇ ಉಲ್ಲಾಸಿಗಳು. ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕು.) ಎಂದು ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಅವನು ಅರ್ಧ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ‘But wife does not think so’ (ಆದರೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿಲ್ಲ)ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯು ಇದ್ದೆಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟುಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವನು! ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಬಡಿದಾಟ. ಒಂದು ದಿನ ಯಜಮಾನಿಯು ಆವೇಶದಿಂದ ಪರಶುರಾಮನಂತೆ ಕೊಡಲಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದಳು! ಇನ್ನೊಂದು ರಾತ್ರಿ–ಸುಮಾರು ಒಂದು ಗಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇವರ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಳೆ ಬಂದಿತ್ತು. ‘I will call the police’ (ನಾನು ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.) ಎಂದು ಯಜಮಾನಿಯು ರಂಪಾಟ ಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಬರುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರು ಗಡಿಬಿಡಿಸಿ ಎಚ್ಚತ್ತರು. ಎದ್ದು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದು ನೋಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನಿಯು ದಿಗಂಬರಳಾಗಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು! ‘I am sorry’ (ಛೀ, ಛೀ, ತಪ್ಪಿದೆ.) ಎಂದು ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಫಲಾಹಾರಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ಯಜಮಾನನು ನಗುತ್ತ, “Well, Mr —! how do you like the figure of

my wife?" (ಏನು ರಾಯರೆ, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಆಕೃತಿ ಎಷ್ಟೇನು ಮನಸಿಗೆ ಬಂತು?) ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

*   *   *   *

ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಏಕಾಂತದ ಭಯವೇ ಅದರ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಸರಿಯಾಗಿ ಹದಿನಾರು ತಿಂಗಳಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳಲು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೃದಯವಿಕಾರದಿಂದ ನಿನ್ನೆ ತೀರಿಕೊಂಡ. ಈಗ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆಯೇ ತೀರುವನೆಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಕೇವಲ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ.

———

೫೭

ಆಕ್ಸಫರ್ಡ ಹಾಗು ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ದೋಣಿಯ ಪಂದ್ಯಾಟವು ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಮಾರ್ಚ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಸಮೀಪಿಸಿ ಹರಿಯುವ ಥೇಮ್ಸ್ ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಈ ಪಂದ್ಯಾಟವು ಜರಗುತ್ತದೆ. ನೋಡಲು ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ಎರಡೂ ದಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಉಗಿದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವದು ಮುಗಿಯುವ ನಿರ್ಣಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಗೆಲ್ಲಬಹುದೆಂದು ಅನೇಕರು ಜಿದ್ದು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರಾರು ಪೌಂಡು ಹೀಗೆ ಜಿದ್ದಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚಾಗುತ್ತವೆ! ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ದೋಣಿಯ ಬಣ್ಣ ತಿಳಿನೀಲಿ; ಆಕ್ಸಫರ್ಡದ್ದು ಕರಿನೀಲಿ. ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರು ತಿಳಿನೀಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕರಿನೀಲಿ ನಿಶಾನೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಕೇಕಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ದೊಡ್ಡವರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಬಣ್ಣದ ಅರಿವೆ-ಹೂಗಳನ್ನು ಕೋಟಿನ ಮೇಲೆ

ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಾರುವವರು 'Good luck,sir!' (ರಾಯರೆ, ಶುಭವಾಗಲಿ, ಇಕೊಳ್ಳಿ.) ಎಂದು ಇಂಥ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಾರದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ! ಅಂತೂ ಈ ಪಂದ್ಯಾಟವೆಂದರೆ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಒಂದು ಹಬ್ಬ; ಬ್ರಿಟನ್ನಕ್ಕೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತಹ ಸುದ್ದಿ; ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮೋಜಾದ ವರ್ತಮಾನ.

ಅದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡದವರು ಸೋತಿದ್ದರು,-ಒಂದೇ ಸಮನೆ! ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ಹೊಸ ರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ 'ವಿನ್ಸರ್' ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ ಒಲ್ಲಿದನು. (ಇವನು ಕವಿ. ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂಡಿಗೇಟ್ ಇನಾಮನ್ನು ಪಡೆದವ). ಕಾರಣ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ವಿಜಯವು ನಿಶ್ಚಿತವೆಂದು ಮೊದಲಿನಿಂದ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳು ಸಾರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವವರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನವನಿಗೆ 'Stroke' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇವನ ಕೆಲಸವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇವನ ಬತ್ತರವೇ ಉಳಿದವರ ಬತ್ತರ. ಇವನು ಹಾಕಿದ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದವರು 'ಸೋ' ಎನ್ನಬೇಕು. ಹಿಂದಿನವನಿಗೆ 'Bow' ಎಂದು ಹೆಸರು. ದೋಣಿಯು ಹೋಗುವ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವವನು ಅದರ ಹುರಿಗಳನ್ನು ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತನನ್ನು 'Cox' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ; ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿರುವವರು ೯ ಮಂದಿ.

ಈ ಪಂದ್ಯಾಟವು ನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿನವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ೨೦ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದಂಡೆಗುಂಟ ನಿಂತವರು ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರ ಎರಡೂ ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೂ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜನರು ನೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಿಸ್‌ವಿಕ್ ಪೂಲಿನ ಹತ್ತಿರ ಮುಂದೆ ಬಂದ ದೋಣಿಯೇ ವಿಜಯಶಾಲಿ!

ನಾವು ಚಿಸ್‌ವಿಕ್ ಪೂಲಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆವು. ಮೊದಲು ಪರೀಕ್ಷಕರ 'Judges' ದೋಣಿಯು ಬಂದಿತು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಉಗಿದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪೋಲೀಸರು ದಂಡೆಗಿದ್ದ ಜನಸಂದಣಿಯನ್ನು ನದಿಯ ಪಾತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದಲ್ಲ! ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೇನು ಗೊತ್ತು ಆಕ್ಸಫರ್ಡ-ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆ! ಆದರೂ ತಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಿಶಾನೆಗಳನ್ನು ಹಾರಾಡಿಸುತ್ತ 'ಆಕ್ಸಫರ್ಡ!' 'ಕೇಂಬ್ರಿಜ್!' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದರು.

ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಒಂದರ ಮಗ್ಗುಲಿಗೊಂದು ರಭಸದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತ ಎರಡೂ ದೋಣಿಗಳು ಬಂದವು. ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ದೋಣಿಯು ತುಸು ಮುಂದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾದರೆ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಲವೂ ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿಗೆ ಸೋಲು ಬರುವದೇನು? 'Home of lost causes' ನ (ಕಳೆದ ಕಾರ್ಯದ ತವರ್ಮನೆ.) ದೋಣಿಯೂ 'Boat of lost causes' (ಕಳೆದ ಕಾರ್ಯದ ದೋಣಿ) ಆದರೆ? ಪಣದ ಕಟ್ಟೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಫರ್ಲಾಂಗಿನಷ್ಟು ದೂರವಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೈವವು ಆಕ್ಸಫರ್ಡನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿತು. 'Stroke' ಆದವನು ಒಂದು 'Spurt'— ಅಂದರೆ ದೋಣಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಿಗಿತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಮುಂಬಡಿಯಿಟ್ಟ ಆಕ್ಸಫರ್ಡು ಹಿಂದೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ 'ಆಕ್ಸಫರ್ಡ್!' ಎಂದು ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಒದರಿಕೊಂಡರು. ನಾನೂ ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡೆ! ನನ್ನ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ 'What is he to Hecuba or Hecuba to him'' (ಇವನಿಗೆ 'ಹೆಕ್ಯೂಬಾ' ಏನಾಗಬೇಕು? 'ಹೆಕ್ಯೂಬಾ' ಇವರಿಗೆ ಇವನಾದರೂ ಏನಾಗಬೇಕು? (ನಿಜ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬರ ಸುಖದುಃಖ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಆಗುವದೊಂದು ನಾಟಕದ ಮೋಜು.) ಎಂದು ಎನಿಸಿರಬೇಕು! ಆದರೆ ಅದೊಂದು ಉನ್ಮಾದ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಪಾಲುಗಾರನಾಗಿದ್ದೆ. ಬರುವಾಗ ಭಿಕ್ಷುಕರು 'Good luck, sir' (ಶುಭವಾಗಲಿ ದೇವರು,)

ಎಂದು ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಗುರುತಿದ್ದವರು ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೊಂದು ಮೋಜು!

ದೇಶದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಈ ವಿಜಯದ ಸುದ್ದಿಯು ಹಬ್ಬಿತು. ಡ್ರಿಂಕವಾಟರ್ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯು ವಯಸ್ಸಾದವ; ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನ ಗತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಈ ವರ್ಷವೂ ದೋಣಿಯ ಪಂದ್ಯಾಟವನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿದ್ದ. ತನ್ನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದ. ಆ ಆನಂದದಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದ. ಹಿಗ್ಗಿನ ಭರವು ಅವನ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಭಾರವಾಗಿ ಒಂದಿರಬೇಕು. ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡ!

ಹೀಗಿದೆ ಆಕ್ಸಫರ್ಡ್–ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ದೋಣಿಯ ಪಂದ್ಯಾಟ!

೫೮

ಲಂಡನ್

೭–೪–೩೭

ಈ ವಾರ ಇಲ್ಲಿ– ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ– ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮಂಡಳದ ಸಭೆಯೊಂದು ಜರುಗಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರಿದ್ದಾರೆ. ಸಭೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸುಮಾರು ೫೦ ಜನರು ಬಂದಿದ್ದರು. 'ವಿಲಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಚರ್ಚೆಯಾಗುವ ಕಾರಣವೆಂದರೆ,– ಮರಾಠಿ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಟೀಕೆ! 'ಕೇಸರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದೀ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅನೀತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಲೇಖವೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಪುಣೆಯ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರೊಬ್ಬರು ಅದರ 'ಕಟಿಂಗ್'ನ್ನು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು! ಸರಿ. ಇದರ ವಿಷಯವನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಟೀಕಿಸಿ ಬರೆಯುವ ಜನರ ವರ್ತನವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲೆಂದು ಈ ಸಭೆಯು ಕೂಡಿತು.

ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಅದೇನೋ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು, ಸಭೆಯು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರಗುವದೆಂದು ನೋಟೀಸು ಕಳಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಮರಾಠಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಸೂಚಿಸಿದೆನು; ಬೇಕಾದರೆ ನಾನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸ ಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು.

ಅದರಂತೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆಯು ಜರುಗಿತು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಆರಂಭ ವಾಯಿತು. ಶ್ರೀ. ಬೆಂಗೇರಿ ಎಂಬ ಕನ್ನಡಿಗರೊಬ್ಬರು 'ಸೋಲಿಸಿಟರ'ರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೂ ಸಭೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಎಷ್ಟು ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ; ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮಾತೃಭೂಮಿಗೆ ಮರಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; ಹೋದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಾಗು ದೇಶದ ಹಿತವನ್ನು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಿ ಸುತ್ತಾರೆ,—ಇದರ 'ಖಾನೇಸುಮಾರಿ' ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರು.

ವಿಲಾಯತಿಯೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗವಲ್ಲ, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಂಟಪವಲ್ಲ,- ಎಂಥ ಮಾನಸಿಕ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು; ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಂತದ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು; ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಡಿಗ್ರಿಗೆ ಮರುಳಾಗದೆ—ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ ದೊರಕುವ ವೈಶಾಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು; ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ.

ಹಿಂದೀ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕಾ ಗುವ ದುಡ್ಡಿನ ಹಾನಿ, ಶಕ್ತಿವ್ಯಯ,—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳೂ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಂದವು.

ಒಬ್ಬ ಯುವಕನು ಹೇಳಿದನು : 'ಇಲ್ಲಿಯ ಹವೆ, ಹೊಸ ವಾತಾವರಣ, ಪರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನ,–ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ನಾನು ಸಂಯಮದಿಂದ ಇದ್ದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಯ ಯುವತಿಯರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ,–ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕು; ಯುವತಿಯರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳಿಸಬೇಕು,'–ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಹಿಂದುಗಡ,–ಈ ಯುವಕನ ಲಗ್ನವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಿತು. (ಲಗ್ನವಾದವಳು ಸ್ವದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ.)

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದನು : 'ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸಹ ಯುವತಿಯರೊಡನೆ ನಾನು ಕಾಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ; ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇದ್ದೇನೆ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಿಟ್ಟು ಹೊಸ ಜೀವನವೊಂದನ್ನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ! ಇತ್ಯಾದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮೂರನೆಯವನೊಬ್ಬನು ಇದಕ್ಕೆ ದನಿಗೂಡಿಸಿದನು.

ವಯಸ್ಸಾದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರೊಬ್ಬರು ವಿದ್ಯೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ; ಅವರು ಸಪತ್ನೀಕರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪತ್ನಿಗೆ ಸುಮಾರು ೩೫–೪೦ ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಅವರು ಮಾತನಾಡಿದರು: 'ಗಂಡಸರು ನೀವು ಹೇಗೆ ನಡೆದರೂ ಚಂದ; ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಿರಿ; ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು–ಅದು ನಿಮಗೆ ಇದ್ದೇ ತೀರಬೇಕಾದರೆ–ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರಿಗೂ ಕೊಡಿರಿ; ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಅವರಿಗೆ ದೊರಕದೆ ಹೋದರೆ,–ಮೊದಲು ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಅವರಿಗೆ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಮನಬಂದಂತೆ ವಿಹರಿಸಿರಿ. ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಂಯಮವು ಹೆಚ್ಚು.

ನಾನು ಹೇಳುವದು ಲಗ್ನವಾದವರಿಗಿಷ್ಟೇ. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ನನಗೆ,—ಮನಸ್ಸೂ ಇಲ್ಲ.'

ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಮೋಪಾಸನೆಯ ಮಾತನ್ನೆತ್ತಿ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ: 'ಸ್ವದೇಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಭಾವಗಳೆಲ್ಲ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವದೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದಂತೆ. ಅನೇಕ ಪರೀಕ್ಷಾಸಮಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬರುವದು ನಿಜ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದವರಿಗೆ ಎರಡೇ ಹಾದಿ:—ಸಂಯಮ, ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಮೋಪಾಸನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ; ಒಟ್ಟಾರೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವವರಿಗೆ,—ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ನಾವು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾದ ಮಾತಿದು. ಸದ್ಗುಣಿಗಳಾದ ಅನೇಕರು ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಂದು ಆ ಮೇಲೆ ತೊಳಲಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅಂತಃಕಲಹವು ಸುರುವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಮೋಪಾಸಕರು, ತಮ್ಮಂತೆ ಏಕೆ ಅವರು ನಡೆಯಬಾರದೆಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಅದು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂತಹ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗದೆ ಬಂದ ಕೆಲಸವೂ ಕೂಡ ಕೈತಪ್ಪಿ ಅವರು ಬಾಳನ್ನು ಹಾಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥವರ ದುಃಖವು ತಪ್ಪುವಂತೆ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕು.

ಮುಂದೆ ತುಸು ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ,—ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಲು ಒಂದು ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಸಭೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು.

*   *   *   *

೫೯

೭—೪—೩೨

ಗಾಂಧಿಯವರು ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿಗಾಗಿ ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಸಿನೇಮಾನಟನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದ ಚಾರ್ಲಿ ಚಾಪ್ಲಿನ್‌ನು ಅವರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನಂತೆ. 'Who is Charlie Chaplin?' (ಚಾರ್ಲಿ ಚಾಪ್ಲಿನ್ ಯಾರು?) ಎಂದು ಕೇಳಿದರು ಗಾಂಧಿಯವರು. 'ಮುದುಕನು ಇನ್ನೂವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಿನೆಮಾ ಸಹ ನೋಡಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಗಾಂಧಿಯವರ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವರೊಬ್ಬರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು!

ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಗೃಹಸ್ಥನು ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. 'May I know Mahatma's mind on pictures?' (ಚಲಚ್ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇನಿದೆ? ತಿಳಿಯಬಹುದೇ?) ಎಂದು ಕೇಳಿದ. 'Mahatma's mind is quite blank' (ಮಹಾತ್ಮನ ಮನಸ್ಸು ಹೊಸ ಸ್ಲೇಟಿ (ಪಾಟಿ)ನಂತೆ ಬಚ್ಚ ಬರಿದು.) ಎಂದು ಹೇಳಿದರು ಗಾಂಧಿಯವರು!

*　　　*　　　*　　　*

ರೀಜೆಂಟ್ ಪಾರ್ಕಿಗೆ 'Rowing' ಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಇಲ್ಲಿಯ ನೀರು ನಾಲ್ಕು ಫೂಟು ಮಾತ್ರ ಆಳವಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ! ಎಂಥ ಅಂಜುಬುರುಕರೂ ಸಹ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತ ಹೋಗಬಹುದು. ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅನೇಕ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೆ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರು ಒಂದು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿಯು ಎಲ್ಲ ಪಾರ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಎರಡೇ ಕುರ್ಚಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ!

* * * *

ಸಿಲೋನಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನೇಕರು ಕೂಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ತಯಾರಿ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ಏಂಟ್‌ವರ್ಪ್, ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಮೊದಲಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನೋಡಲೆಂದು ಸೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದ. ಅವನು ಸಿಲೋನಿನ ಒಬ್ಬ ಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಗ. ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವ. ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬಲವಂತ ಆದರೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನೆಗಡಿಯು ಹಾಯ್ದಿತು. ಔಷಧೋಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅದು 'ಡಬಲ್ ನಿಮೋನಿಯಾ' ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಮರುದಿವಸವೇ ಹುಡುಗನು ತೀರಿಕೊಂಡ.

ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನು ಚಹಕ್ಕಾಗಿ ತನಗೆ ಪರಿಚಿತರಾದ ಸಿಲೋನಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಅವರು ಚಹದ ಕಪ್ಪನ್ನು ತುಟಿಗೆ ಹಚ್ಚುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ಯಾರಿಸಿನಿಂದ ಆ ಹುಡುಗನ ಮರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಬಂತು. ದೈವದಾಟದ ಮುಂದೆ ಸಿಲೋನಿ ನಾಟಕವು ಸಾಗುವದೆ?

* * * *

೮-೪-೩೭

'Taming of the Shrew' ಎಂಬ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ನಾಟಕದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. 'Old Vic' ಥಿಯೆಟರಿನಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ (New Theatre)ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದ್ಭುತದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ-ಹೋಟೆಲಿನ ಮುಂಭಾಗ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೃಶ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುವ ತೆರೆ ಇತ್ಯಾದಿ. 'Sly' ಎಂಬ ಭಿಕ್ಷುಕನು ಶ್ರೀಮಂತನಾದಾಗ ಮಲಗಲು ಉತ್ತಮವಾದ

ಪಲ್ಲಂಗವಿರುತ್ತದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕೋಣೆಗಳು, ಬಾಗಿಲ ಉಪಯೋಗ,–ಇದೆಲ್ಲ ನೋಡುವಂತಿದೆ. ಬೇಟೆಗಾರರು ಎರಡು ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಾರೆ! ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆದಿರುವಾಗಲೇ– ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮುಂದೆ ಬಂದು ತೆರೆಯು ಬಿದ್ದಮೇಲೆ– ದೃಶ್ಯವು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಬಿದ್ದ ತೆರೆಯ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಪಾತ್ರಗಳು ಒಳಗೆ ಹೋದರೂ ಅಪ್ರಾಸಂಗಿಕವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ,- ಬಾಗಿಲ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಬರುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಟರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕವು ಅಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗೆ ಕೂತಿರಲಿಲ್ಲ. 'Here comes your father' (ಇಗೋ ಇಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಬಂದ.) ಎಂದು ಹೇಳುವದರ ಬದಲು '**Husband**' (ಗಂಡ) ಎಂದು ಪೆಟ್ರುಶಿಯೋನು ಕ್ಯಾಥರಿನಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ!

ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲು ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೆರೆದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಇಷ್ಟುಪರಿ ಹಣ್ಣುಮಾಡಿದ್ದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಈ ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಹಿಳೆಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒರಲಿಲ್ಲ. 'It's silly', 'I don't agree with it' (ಏನು, ಹುಚ್ಚುಚ್ಚು! ನಾನು ಒಪ್ಪಲಾರೆ.) ಎನ್ನುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು.

ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ 'Induction' ಇಲ್ಲವೆ ವಿಷ್ಕಂಭಕವನ್ನು ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಡಿಯ ನಾಟಕಕ್ಕೇ ಒಂದು ನಾಟಕದ ಕಟ್ಟು ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಅಭಿನಯ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಕೊನೆಯುವರೆಗೆ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಉಳಿಯುವದು. ಆದರಿಂದ ಇಡಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಕಳೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೆ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸುದ್ದಿ. ಒಂದು ಆಂಗ್ಲ ಕುಟುಂಬದೊಡನೆ ಕೆಲವರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಕುಮಾರಿಯೂ (Shop-girl) ಇದ್ದಳು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಂಜಾಬಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಅನುರಾಗವು ಅವಳೊಡನೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅವನು ಲಗ್ನ ವಾದವ. ಆದರೂ ಇದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಲಗ್ನವಾದ ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಯು ಅವರ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆಪಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.—" Mr—you are very lonely Shall I introduce you to Miss—? She is a good dancer . " (ಯಾಕೆ, ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗರಾಗಿದ್ದೀರಿ ? ಕುಮಾರಿ—ಇವರ ಗುರತು ಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾ ? ಅವಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನರ್ತನಮಾಡುವಳು.) ಬೇಡವೆಂದು ಇವರು ದೂರಿಸಿಂದ ಶರಣು ಹೊಡೆದರು.

ಇವರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ (King's College) ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯ ತಂದೆಯವರ ಪರಿಚಯವು ಇವರಿಗಿತ್ತು. (ಪರಸ್ಪರ ಮಿತ್ರರ ಮೂಲಕ). ಆ ತಂದೆಯು ಆಯರ್ಲಂಡದವ; ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ವಿತ್ತು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದ. ಬಹಳ ಆದರೋಪಚಾರವೂ ಆಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಹೋದಾಗ ಮಾತೆತ್ತಿದ: 'My daughter is anxious to dance with you!' (ನನ್ನ ಮಗಳಿಗೇನೋ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು.) ಮುಂದೆ ಪತ್ರ ಬಂದಾಗ ಇವರು ಜಾಣತನದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು!

* * * *

ಡಿಗ್ರಿ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಬಂದ ಅನೇಕರು 'ವೇಟರ'ರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಹೋಟೆಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪಂಜಾಬದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ;

ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಗ. ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್‌ಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ. ಸರಿ. ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯರ ಸೆಳೆತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ. ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಉಳಿಯಿತು. ತಂದೆಗೆ ಇವನ ವರ್ತನವು ಗೊತ್ತಾಗಿ ದುಡ್ಡು ಕಳಿಸುವದನ್ನು ಬಂದುಮಾಡಿದ; ತಿರುಗಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಹೋಗದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವೇಟರನಾಗಿ ತನ್ನ ಯುವತಿಯರ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ.

*　　　*　　　*　　　*

ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಫಾರ್ಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಲಗ್ನವಾದವ. ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಸಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾದ. 'ಪ್ರ್ಯಾಕ್ಟಿಸ್' ಮಾಡಹತ್ತಿದ; ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸಾವಿರ ಪೌಂಡು ಗಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ. 'Ruxton' ಎಂದು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ. ಮೂರು ಮಕ್ಕಳಾದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಆಂಗ್ಲ ಪತ್ನಿಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೋಗುವದನ್ನು ಕಂಡ. ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ಗುಂಡು ಹಾಕಿ ಕೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೊಂದು ಎಲುಬನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಬಂದ. ಆದರೂ ಅವನ ಅಪರಾಧವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಕೇಳಿದಾಗ: 'I loved my wife I could not live without her. And I could not live with her.' (ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ನನಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕೂಡಿರುವದಂತೂ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ.) ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಇವನ ಮೇಣದ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು (ಇವನನ್ನು ಶೂಲಕ್ಕೇರಿಸಿದರು.) ಮ್ಯಾಡಂ ಟ್ಯೂಸ್ಯಾಡ್‌ಳ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ 'ಭೀಕರ ದೃಶ್ಯಗಳ ಮಂದಿರ'ದ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ!

೬೧

೧೭-೪-೫೬

'ಕ್ರಿಕಲ್‌ವುಡ್' ಎಂಬ ಲಂಡನ್ನಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ 'ಸ್ಕೇಟಿಂಗ್ ರಿಂಕ್'ಗೆ 'ರೋಲರ್-ಸ್ಕೇಟಿಂಗ್'ಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. 'ರೋಲರ್-ಸ್ಕೇಟಿಂಗ್' ಎಂದರೆ,- ಸಪೈ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ನೆಲದಮೇಲೆ ಗಾಲಿ ಹಚ್ಚಿದ ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಜಾರುತ್ತ ಸಾಗುವದು! 'fast skating, dance skating, figure skating',- ಹೀಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸ ಇದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ನನಗೆ ಅನೇಕಸಲ ಬೀಳಬೇಕಾಯಿತು! ಆದರೆ ಬೀಳುವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಅನೇಕರಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸಣ್ಣ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಜಾರಲು ಕಲಿತ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಮೈದಾನ ದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ 'ಸ್ಕೇಟ್' ಮಾಡಬಹುದು. ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಆಳತೆ ತಪ್ಪಿ ಒಮ್ಮೆ ಬೀಳಲು ಅವರ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಜರ್ಮನ್ ಯುವತಿಗೆ ಕಾಲು ತಟ್ಟಿ ಆಕೆಯೂ ಬಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರು ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಪರಿ ಚಯವಾಯಿತು. ಒಂದಾಟವು ಮುಗಿದು ದಣಿದು ಕುಳಿತಾಗ ಆ ಯುವತಿಯು ಇವರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದಳು: "ಬರ್ಫದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಕೇಟ್ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹೇಗೋ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ನನಗಷ್ಟು ರೂಢಿಯಿಲ್ಲ!" ಪರಿಚಿತರು ಕೇಳಿದರು: "ಹೊಸದಾಗಿ ಸುರುವು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಬರ್ಫದ ಮೇಲೆ ಸ್ಕೇಟ್ ಮಾಡಲು ಕಠಿಣವಾಗುವ ದೇನು?" "ನನಗೇನು ಹಾಗೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನಾಡದು ನಾನು 'ಆಯಿಸ್ ಸ್ಕೇಟಿಂಗ್'ಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರವಿದೆ. ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನೀವೂ ಬರಬೇಕು." ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರಿಗೆ ದಿಗಿಲು ಬಿದ್ದಿತು. ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಇಷ್ಟು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮೈತ್ರಿಯು ಬೆಳೆಯಿತೊ ಹೇಗೆ? ನನ್ನ

ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದುದು ಹೇಗೆ? ಕೊನೆಗೆ,–ಅಂದು ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದರು!

* * * *

ನಾನು ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಒಬ್ಬ ವೆಲ್ಸ್ ಪ್ರಾಂತದ ಕೂಲಿಕಾರನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ. ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವದವ. ಮಾತಿಗೆಮಾತು ಹೊರಟು ಹೇಳಿದ: 'You and your friends look like Englishmen but for your skin You are quite healthy' (ನೀವೂ ನಿಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರೂ ತೀರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಂತೆ ಕಾಣುವಿರಿ. ಇನ್ನೇನು, ನಿಮ್ಮ ತೊಗಲಿನ ಬಣ್ಣ ಬೇರೆ. ನೀವು ಒಳ್ಳೇ ಆರೋಗ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದೀರಿ)

ಇರಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆ.

'They say that it is very hot in your country A relative of mine had been to Jerusalem during the war He said that he would have been struck blind if he looked at the sun How do the Europeans live there?' (ನಿಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳೇ ಉರಿಬಿಸಿಲು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಆಪ್ತರೊಬ್ಬರು ಯುದ್ಧದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜರೂಸ್ಲೇಮುಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದರೆ ಕಣ್ಣು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ನಿಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗ ಹೇಗೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ?)

ಬೇಸಿಗೆಯಾದೊಡನೆ ಬೆಟ್ಟದೋರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿರುವರೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆನು.

'You are a great English talker. You talk me down. Sure! You speak English as if you had been born and bred in England' (ನೀವು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಬಲ್ಲಿದರು. ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತೀರಿ. ನಿಜವಾಗಿ ನೀವು ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆದವರಂತೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಿ.)

ಭಾರತೀಯರು ಪರಕೀಯರಾಗಿದ್ದು ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಮಾತಾಡಬಲ್ಲರೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅದೊಂದು ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವವೆಂದು ನಾನು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸಿನಿಂದಿಳಿದು ಆಪಸಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. 'Good night!' ಎಂದು ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದೆವು.

* * * *

ನಾನಿರುವ ಕೋಣೆಯ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಮುಂಜಾನೆಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಶೂಲೆ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. 'Appendicites' ಆಗಿದೆ; ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳಿ ಹೋದರು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ,- ಈಗಿಂದೀಗ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಾಯಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿ ಬಂದಿತು. ಚೀರಿಕೊಂಡ. ಯಾರಿಗೂ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ 'ಟಾಯಿಮ್ ಪೀಸ್' ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದ. 'ಅಲಾರಂ' ಒಂದೇಸಮನೆ ಬಾರಿಸಿದೊಡನೆ ನನಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದೆ.

* * * *

'ದಿ ಬ್ಯಾಟ್' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. 'ಪತ್ತೇದಾರಿ' ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸುಗ್ಗಿ ಮುಗಿದು ಇಲ್ಲಿ ಅಂಥ ನಾಟಕಗಳಿಗ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ೪೬ ನಾಟಕಗೃಹಗಳವೆ. ೧೪ ನಾಟಕಗಳು,- ಸಾಮಾಜಿಕ ಮುಂತಾದವು; ೮ 'ಕಾಮೆಡಿ'ಗಳು; ಒಂದು Very light comedy; ಒಂದು light comedy, ೩ musical comedy; ಒಂದು comedy with music, ಒಂದು farcical comedy, ಒಂದು comedy-thriller, ೨ musical plays, ೪ revues; ಒಂದು musical revue, ಒಂದು musical show; ೩ thrillers; ಒಂದು ballet and opera·— ಹೀಗೆ ಸುಮಾರು ವಿಭಾಗವಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. 'Plays'ದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನವು; ಒಂದು 'ಶಾ;' ಒಂದು 'ಆಡೆನ್' ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಮಯ ನಾಟಕ.

ಪತ್ತೇದಾರಿ ನಾಟಕಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆ: (೧) ಸಿನೇಮಾದಲ್ಲಿ

ಕಂಡುಬರುವ ಅದ್ಭುತ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಬ್ಯಾಟ್'ದಲ್ಲಿಯ ಮನೆಯ ದೃಶ್ಯ, ಅಂತಸ್ತಿನ ರಚನೆ, ನೆಲಮನೆ, ತಿಜೋರಿ,–ಇದೆಲ್ಲ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ರಮ್ಯವಾದುದು (೨) ಉಳಿದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿದೆ. 'The only other detective outside the profession is the married woman!' (ಕಸಬುಗಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರೆಂದರೆ ಮದುವೆಯಾದ ಹೆಂಗಸರು.) (೩) ಪ್ರತಿ ನಿಮಿಷ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸದೇನಾದರೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ಆಕರ್ಷಕ ಗುಣವೇ ಇದರ ಜೀವಾಳ.

ಆದರೆ ಪತ್ತೇದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಾರವು. ಕಳ್ಳರೊಡನೆ ಬಡಿದಾಟ ನಡೆದಾಗ ದೀಪಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ,–ಯಾಕಂದರೆ, ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ದೀಪಗಳೂ ಆರುತ್ತವೆ! ಇದೆಲ್ಲ ನಡೆದಾಗ ಶ್ರೋತೃವೃಂದವು ನಗುತ್ತ ಕೂತಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಸ್ಫುಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಕೂಡ. ಶರ್ಲಕ್ ಹೋಮ್ಸನ ವಿವೇಚನಾಪದ್ಧತಿಯು ನಾಟಕಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಆದರೂ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ನಾಟಕಗೃಹವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು.

* * * *

೧೨—೪—೩೭

ಇಂದು ಒಂದು ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಟೇಬಲ್ಲಿನ ಬದಿಗೇ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಯುವಕನು ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಹಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಕ್ಸಫರ್ಡ ಡೈರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತೆ. ಅದು ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಡೈರಿಯೆಂದು ಆ ಯುವಕನ ಕಲ್ಪನೆಯಾಯಿತು. ಅವನು ಕೇಂಬ್ರಿಜ್

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಕೂಡಲೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಿಗೆ ಸುರುವು ಮಾಡಿದ. ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆಪ್ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನಾಂಗಭೇದಗಳೂ ಸಹ ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ!

* * * *

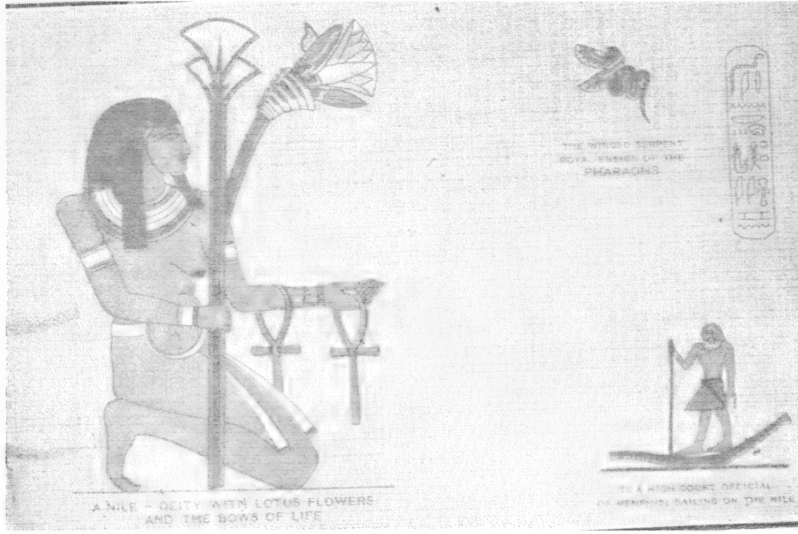
೧೩–೪–೩೭

ಇಂದಿನದು ಮನೋಹರವಾದ ಸಂಜೆ. ವಸಂತಕಾಲವು ಬಂದಿದೆ ಯೆನ್ನಬೇಕು. ಹ್ಯಾಂಪ್‌ಸ್ಟೆಡ್ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವೇ ಬೇರೆ. ಬಣ್ಣದ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ ಯನ್ನು ಚಿತ್ರಕಾರನೊಬ್ಬನು ಬರೆದು ಆ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಆಳಿಸಿದಂತೆ, ಉರಿಯ ಮೈಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಚಾಚುತ್ತಿರುವ ಪಂಜಿನಂತೆ ಸೂರ್ಯನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ಟರ್ನರ್ ಮೊದಲಾದ ಚಿತ್ರಶಿಲ್ಪಿಗಳ ಕೃತಿಗಳು ಬರಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲ,—ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ ದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲಗಳೆಂಬ ಮಾತು ಇಂಥ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುವದು. ಬಯಲ ಹಚ್ಚಹಸಿರು ಸಂಜೆಯ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿತ್ತು:

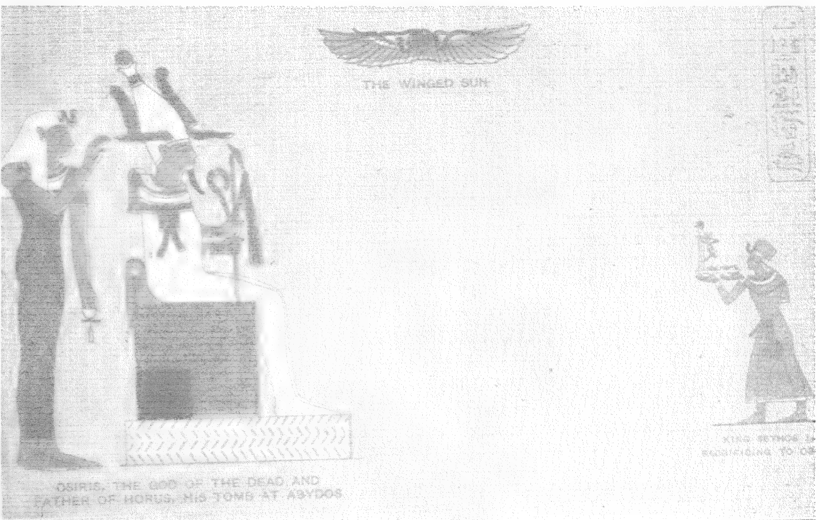
ಬಂದನಿದೊ ವಸಂತ!
ಬಂತು ಕುಳಿರಿಸಂತ!
ಬಂದನೈ ಮಹಂತ
ಇಳೆಯಾಳುವನು ಕಳೆಯುಲು!

ನೋಡಿದೆಂಥ ಬಣ್ಣ!
ಕುಕ್ಕಿಸುವದು ಕಣ್ಣ,
ಹೊನ್ನಾಗಿಸಿ ಮಣ್ಣ,
ರನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯಲು!

———

A NILE - DEITY WITH LOTUS FLOWERS
AND THE BOWS OF LIFE
THE WINGED SERPENT
PHARAOHS
A HIGH COURT OFFICIAL
SAILING ON THE NILE

ಇಜಿಪ್ತದ ಚಿತ್ರಕಲೆ

THE WINGED SUN
OSIRIS, THE GOD OF THE DEAD AND
FATHER OF HORUS, HIS TOMB AT ABYDOS

ಇಜಿಪ್ತದ ಚಿತ್ರಕಲೆ

ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ

ಏಳನೆಯ ಕಟ್ಟು

೬೨

೧೪-೪-೩೭

ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಿಂದೀ ಹೋಟೆಲು. ಹಿಂದೀ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸೌಕರ್ಯವಿದೆ. ಸಪತ್ನೀಕನಾಗಿ ಯಜಮಾನನು ಇದನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನು. ಒಳ್ಳೇ ಸ್ವಭಾವದವ. ಆದರೆ ಬಿಳಿ ಮೋರೆಯ ಕಳೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇರಲಾರ. ಸರಿ. ಆಂಗ್ಲ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯರು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಎಂಟು ದಿವಸ ಸಹ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ.

ಒಬ್ಬ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯೊಡನೆ ಯಜಮಾನನ ಸಖ್ಯವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಆಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವೆನೆಂದು ವಚನಕೊಟ್ಟ. 'ಇದ್ದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೇನು ಮಾಡುವೆ?' ಎಂದು ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯು ಕೇಳಿದಳು. 'ಅದಕ್ಕೇನು? ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರಿರಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಿಡು.' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಆ ಪ್ರಾಣಿ ನಂಬಿದಳು. ನಂಬುಗೆಯು ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಣಯ ಫಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಆಗ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯು ಮತ್ತೆ ಲಗ್ನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಎತ್ತಿದಳು. ನೋಡೋಣವೆಂದು ಯಜಮಾನನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದ. ಬಸಿರನ್ನು ಕಳೆಯಲು ಉತ್ತಮ ಹಿಂದೀ ಔಷಧಗಳಿವೆಯೆಂದು ಏನೋ ಒಂದು ದೇಶೀ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಪಾಪ, ಆ ಹಣ್ಣುಮಗಳು ಸತ್ತು ಸತ್ತು ಉಳಿದಳು. ಮುಂದೆ ಯಜಮಾನನು ಅವಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದ.

* * * *

'ಗಂಡನಾದರೆ ನಿನ್ನ ಬಲಿಕೊಡುವಿಯೇನು?' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬರೆದಿದ್ದು; 'ನೀ ಮೊದಲು ಕೇಳ್ವುದಾವು—' ಎಂಬ ನಾನು

ಬರೆದಿದ್ದು; ಎರಡೂ ನನಗೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ನೆನಪಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವು. ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದ ಸಿದ್ಧತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ 'ಸಮರ್ಪಣ'ಕ್ಕೆ ಜೀವವು ಇನ್ನೂ ಹೆದರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಗತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾಗಿದೆ. ಸಮರ್ಪಣವನ್ನುಳಿದು ಬೇರೊಂದು ಹಾದಿಯೇ ಇಲ್ಲವೇ?

* * * *

೧೫—೪—೩೭

ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂದಿನಿಂದ ಆವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ಸಂಗೀತ ಪ್ರಿಯನು. ಒಂದು ಫೋನೋಗ್ರಾಫನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಕೆಲವು ಹಿಂದೀ ರೆಕಾರ್ಡುಗಳಿವೆ. ಸರಿ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶೋಕಮಯ ಗೀತಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾದಿ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಡಿಸಿ ಕೇಳಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ! 'ತೇ ಹಿ ನೋ ದಿವಸಾ ಗತಾಃ!' ಪ್ರೇಮವೆಲ್ಲಿದೆ? ಇನ್ನೇನು ಗತಿ?— ಇವೇ ಈ ಗೀತಗಳ ಪಲ್ಲವಿ!

* * * *

೧೬—೪—೩೭

ಸಂಯುಕ್ತಪ್ರಾಂತದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿವಸವೇ ಈತನು ಹಿಂದುಸ್ತಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ. ಈಗೆರಡು ವರುಷ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲ. ಫೋಟೋದ ಮೇಲಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗುರುತು ಪ್ರಸೂತಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಶಿಶುಗಳಿಗಿಂತ ತನ್ನ ಮಗುವೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ತೂಕದ್ದಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಡ್ಡಹಾದಿ ಹಿಡಿಯದೆ ದಿವಸಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮನೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ತೀರ ದುಃಖವಾದಾಗ ತಾನು ತನ್ನ ಲಗ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿದ ರುಮಾಲವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾನೆ!

* * * *

೧೭-೪-೩೭

ಒಂದು ಹಿಂದೀ ಹೊಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಹಿಂದೀ ಸೇವಕರೊಡನೆ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತ ಐರಿಶ್ ಕನ್ನೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ಈಕೆ ಚೆಲುವೆ. ಇಡೀ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಈಕೆ ಸುಳಿದರೆ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯವೂ ಕಂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಸಿಸ್ಟಂಟ್ ಮ್ಯಾನೇಜರರು ಈಕೆಯ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಬೆಕ್ಕಿನ ಹಾಗೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈಕೆಯೂ ಸುರಿತವಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ತಾನೇ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಆಡಿ ಉಳಿದವರ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟವನ್ನು ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಇವಳಿಗೆ ಆನಂದವಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. Alice in Wonder land (ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಪಾಪಚ್ಚಿ ಎಂದು ಶ್ರೀ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರ ಅನುವಾದ ಇದೆ) ಎಂಬ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಬೇಕಿನ್ನು!

೬೨

೧೮-೪-೩೭

'ದಿ ಬಿಲವ್ಡ್ ಎನಿಮಿ' ಎಂಬ ಚಲಚ್ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಆಯರ್ಲಂಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಚಳವಳಿಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಔರಂಗ್‌ಜೇಬ್, ಜಬುನ್ನೀಸಾ, ಶಿವಾಜಿ,–ಕಥೆಯು ಈ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದದ್ದು.

*   *   *   *

೧೯-೪-೩೭

ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಬೇಸಿಗೆಯು ಸುರುವಾಯಿತು. ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಗಡಿಯಾರಗಳು ರಾತ್ರಿ ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ೧ ಗಂಟೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದವು!

*   *   *   *

೨೦-೪-೩೭

ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತವಿರಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ. ಹಿಟ್ಲರ್ ಹಾಗು ಸ್ಟ್ಯಾಲಿನ್ ಇವರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅಂತರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮಾತುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಾದಗ್ರಸ್ತ ವಿಷಯವನ್ನು ತಂದು ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹುಳುಕನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ರೀತಿಯು ಇವನದು. 'ಚಾಡಿಖೋರರಶಾಲೆ'ಯ ರೀತಿಯು ಸುಳ್ಳಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು.

* * * *

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ. ಲಂಡನ್ ಬಿ. ಎ. ಆದ. ಇವನ 'ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ' ರೀತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಲು ಸರಕಾರದಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಅಂಗಡಿಯೊಂದನ್ನು ಇಟ್ಟು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

* * * *

ಒಬ್ಬ ಪಾರ್ಸಿ ಗೃಹಸ್ಥ. ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವುದು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಇಬ್ಬರೂ ಮರಳಿ ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಬಂದರು. ಈತನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿರುಚಿ ಹೆಚ್ಚು. ಆಗಾಗ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಲೇಖಗಳನ್ನೂ ಬರೆದು ಆಂಗ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಬಹುಶಃ ಅವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ಜನಾಂಗದ್ವೇಷವೆಂದು ಆಗ ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಒಂದು ಲೇಖವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ರೊಕ್ಕ ಬಂದರೆ,– ಅಷ್ಟರಿಂದ ಜೀವನವು ಹೇಗೆ ಸಾಗಬೇಕು? ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳಿವೆ. ಕಾರಣ ಮೂವರು ನಾಲ್ವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ 'ಬೋರ್ಡಿಂಗ್' ಮುಂತಾದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

* * * *

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ. ಒಂದು ಮನೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಜೀವಿಸುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕೋಣೆಯನ್ನು ನೋಡ ಹೋದರು. ಅವರಿಗೆ ಯಜಮಾನನು ಹೇಳಿದ: 'ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಕೋಣೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬಾಗಿಲಿದೆ. ಅಪರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಸಹ ನೀವು ಎಂಥವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ಇದೇಕೆಂದು ಕೇಳುವವರಿಲ್ಲ! ಇತ್ಯಾದಿ!' ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಸ್ವತಃ ಯಜಮಾನನ ಜೀವಿತವು ಹೇಗಿರಬಹುದೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದು.

* * * *

ವಿವೇಕಾನಂದರ ಜನ್ಮತಿಥಿಯನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ. (ನಾನೀಗ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿಗೆ ಮರುಳಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.) ಶ್ರೋತೃವೃಂದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿದ್ದರು. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಇವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಶಬ್ದಗಳ ಪುನರುಚ್ಚಾರಣೆಯು ಬಹಳವಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ವಿಚಾರಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನೇ ಪವಣಿಸುವದರಿಂದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ಆರ್ಯಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರೊಬ್ಬರು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಇವರ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೇ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲ. ಕುಳಿತವರು ಬೇಸತ್ತರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮದ್ರಾಸಿನವರಾದ– ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರಾದ– ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥರ ಭಾಷಣವಾಯಿತು. ಇವರಿಗೆ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಅಮೌಲ್ಯ ಸಂಧಿಯು ಬೇರೆ! ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಮಾರು ಮುಕ್ಕಾಲು ತಾಸಿನವರೆಗೆ ತಮ್ಮ (ವಿವೇಕಾನಂದರದಲ್ಲ!) ಪುರಾಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ತಮಗೆ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ವಿನಯವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಇವರಿಗೆ ೫ ನಿಮಿಷಗಳು ಬೇಕಾದವು.

ಇಂಗ್ಲೀಷು ಬಲ್ಲ ಆಂಗ್ಲರೆಲ್ಲ ಇವರ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಮಾತನಾಡಿದವರಿಗೆ,– ಇವರೆಲ್ಲ ದಂಗು ಒಡಿದಿರುವರೆಂದೆನಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿತು.

ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಅಂದು ತೋರಿಸಿದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪತ್ತಲವನ್ನುಟ್ಟು ಸಭೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. (ಪತ್ತಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಲಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯಳನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರೆ ಹೇಗೆ? ಇದರಂತೆ ಧೋತರವನ್ನುಟ್ಟ ಆಂಗ್ಲ ಪಾದ್ರಿಯೊಬ್ಬನು ಹ್ಯಾಟ್ ಹಾಕಿದ ಭಾರತೀಯನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಬಹುದು!)

೬೪

೨೧–೪–೩೭

ಈ ವಾರ 'ಆಡೆನ್' ಎಂಬ ಉದಯಮಾನ ಕವಿಯು ಬರೆದಿರುವ 'The ascent of 'F 6'' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳಿಂದ ಇದರ ಪ್ರಯೋಗವು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ನಡೆದಿದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿವೆ.

ಹೊಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅಲೆಯಂಚೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹೊಣೆಗಳು' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಭಾಷಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಸುರುವು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಬಾಲ್ಡ್ವಿನ್ನರು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಭಾಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ, ವಿಶ್ವಾಸ,–ಇವೆಲ್ಲ ಅದ್ಭುತವಾದುವು. ಆದರೆ

ಅದರಿಂದ ನಮಗೇನು ಫಲ? ' What is he to Hecuba or Hecuba to him?'

ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಸುರುವಾದ ವಿಚಾರಸರಣಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ,-ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಗತಿ! (ಹಿಂದುಸ್ಥಾನವು ಈಗ ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿದೆ. ಅದೊಂದು ಅಗಾಧವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ.) ಆದರೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ಸಮತಾವಾದಿ. ಸ್ಪೇನದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈಗ ಸ್ವತಃ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿದೆ.

ನಾಟಕಗೃಹವು ತೀರ ಸಣ್ಣದಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಕುರ್ಚಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರಾರೂ ಇತ್ತಕಡೆಗೆ ಹಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರೆ ಆ ನಾಟಕಗೃಹದ ಹೆಸರು ಸಹ ಅನೇಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ಆದರೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಹೊರಗೆ ಬೋರ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂಟಿಸಿದ್ದರು. ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ನಾಟಕವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ನಟರೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಉಳಿದ ನಟರೂ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಳಿಯ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಉಳಿದು ಮತ್ತಾವ ಆವರಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ತೆರೆಗಳ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯೋಗವು ಸಾಗಿತು. ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಮಾತೆಂದರೆ,—ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ,—ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಕೇಳಿ ಬರುವ ಆಂಗ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯು-ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನು ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ! ಒಂದು ಡೇರೆ, ಪಾಂಥಸ್ಥರ ಗಂಟು, ಮೋರೆ-ಮುಸುಕೊಂದು, ಒಂದು ತಲೆ-ಬುರುಡಿ, (ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಹ್ಯಾಂಲೆಟ್ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಂದಿನಿಂದ ಇದರ ಉಪಯೋಗವು ಮಿತಿ ಮೀರಿದೆ!) ತೆರೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಒಂದು ಸಲ ಕೇಳಿ ಬರುವ ಬಜಂತ್ರಿ, ಮತಾಪು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬೆಳಕು,—ಇತ್ಯಾದಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರವೇಶವು ಮುಗಿದೊಡನೆ ದೀಪವನ್ನು ನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಸಜ್ಜಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಬೆಳಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

'ಸೂಡೋಲ್ಯಾಂಡ್' ಎಂದು ಒಂದು ದೇಶ. ಇದರ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಭಾರತವೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. F 6 ಎಂಬ ಪರ್ವತಶಿಖರವು ಹಿಮಾಲಯದ ಎವ್ಹರೆಸ್ಟ್ ಎಂಬದು ಸಹ ಸ್ಫುಟವಾಗುವದು. ಆಂಗ್ಲರ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ತುದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ತಂಡವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ತಂಡದ ಮುಖಂಡನ ಸ್ವಭಾವವಿಭಜನೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಪಾತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ,–ಸ್ವಾರ್ಥಲೋಲುಪರು, ದೇಶಾಭಿಮಾನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಯುವಕರನ್ನು ಮರಣಕ್ಕೆ ಗುರುಯಾಗಿಸುವ ಹೆಣ್ಣು, ಉಳಿದ ಸಾಹಸಿಗರು,–ಇತ್ಯಾದಿ. ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇಶಾಭಿಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ಅವನನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿತು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನವು ಅಂಕುರಿಸಿ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದೀಯರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿದೆ. ಒಬ್ಬ ರಾಜಕಾರಣಪಟುವು: "The truth is that the natives hate us and would like us to go to hell,–and stay there But I am not a Bolshevic to tell the truth" (ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಾನಿಕರು ನಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ನಾವು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟರೆ ಒಳ್ಳೇದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಾನೇಕೆ ಸತ್ಯ ಹೇಳಲಿ? ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ನಾನೇನು ಬೋಲ್ಶೇವಿಕನಲ್ಲ.) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! ಪರ್ವತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಉತ್ಸವದಿಂದ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ,–ಇದನ್ನು ತೀರ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಕಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಟಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೀಯರಂತೆ ಈತನದು ಕಾಫಿ ಬಣ್ಣ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದವರಂತೆ ವೇಷ.

ಇವನ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಟಕಕಾರನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಶದಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸಹ ಅಪೂರ್ಣನೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪ್ರವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಕನು ಡಾಂಟೆಸ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತ, ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಒಂದು ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವದು,—ಒಂದು ಪ್ರವೇಶ. ಆಂಗ್ಲ ರಾಜಕಾರಣಪಟುಗಳು 'F 6' ದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು,—ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಆಲೆಯುಂಚೆಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಾಣತನದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕಾರಣಪಟುಗಳು ಆಲೆಯುಂಚೆಗಂಬದ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಮಾಡುವ 'ವಿಚಿತ್ರ' ಭಾಷಣಗಳು; ಸಣ್ಣ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳು,—ಈ ಎರಡೂ ರೀತಿಗಳನ್ನು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ದಂಪತಿಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹಿಮ್ಮೇಳದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. 'ವಿಚಿತ್ರ ಭಾಷಣ'ಗಳೆಲ್ಲ 'ಪ್ಯಾರಡಿ' (ಅಣಕುವಾಡು) ಗದ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ದಂಪತಿಗಳ ಮಾತು ವಿನೋದಮಯ ಪ್ರಾಸಿಸಿಂದ ತುಂಬಿದ ವಿಡಂಬನಾಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಬಹುತರವಾಗಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪದ್ಯವು ಸುಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದೆರಡು ಕಡೆಗೆ ಗೀತಗಳಿವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ನಾಟಕವು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾಗಿದೆ.

೨೪—೪—೩೭

ಇಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಪ್ರೊಫೆಸರರ ಚಿತ್ರವು ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟುವಂತಿದೆ. ಒಬ್ಬ 'ಲಾರ್ಡ'ರ ಎರಡನೆಯ ಮಕ್ಕಳಾದ್ದರಿಂದ 'ದಿ ಆನರೇಬಲ್' ಎಂಬ ಪದವಿ ಹಾಗು ಅದರೊಡನೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತು ಬಂದಿವೆ. ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಿವರು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಗಾಮಿಗಳು. ಆದರೆ ಇವರ ಪ್ರೀತಿ-ದ್ವೇಷಗಳು ಬಹಳ ಹಗುರಾಗಿ ಚೇತನಗೊಳ್ಳುವವು. ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು 'ಫ್ಯಾಸಿಸ್ಟ' ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಗಲಭೆಯಾಗಿ ಒಬ್ಬ 'ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ' ಮುದುಕನನ್ನು ಅನೇಕ 'ಫ್ಯಾಸಿಸ್ಟ' ಯುವಕರು ಕೂಡಿ ಹೊಡೆಯುವದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಭೂತದಯೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಬಿಡಿಸಲುಹೋದರು. ಆಗ ಇವರಿಗೇ ಏಟು ಬಿದ್ದವು. ಅಂದಿನಿಂದ 'ಫ್ಯಾಸಿಸ್ಟ'ರ ಮೇಲಿದ್ದ ಇವರದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಇವರ ಗೆಳೆಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಒಳ್ಳೆ ಧಾರ್ಮಿಕರು. ಅವರಿಗೆ 'ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ' ಮತದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವದೇನೋ ನಿಜ,-ಆದರೆ ಅದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರಣಗಳ ಮೂಲಕ. 'ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ' ಜನರೇ ನಿಜವಾದ ಕ್ರಿಸ್ತೀಯರೆಂದೂ ಸಮತಾವಾದವೇ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಪುನರಾಗಮನವೆಂದೂ ಅವರ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವಾಗಿದೆ. ಕೂಲಿಕಾರರ ಸಂಪು ಇಲ್ಲಿಯ 'ಪ್ರೆಸ್‌ಡ್ ಸ್ಟೀಲ್' ಮೊದಲಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಾಗ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಅಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿಸ್ತೀಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರು ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಂಪಿಸ ಮುಖಂಡರ ಹಂಬಲ!

ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಒಂದು ಮೋಟರನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರ 'ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ' ಗೆಳೆಯರು ಇವರನ್ನು ಪೀಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ತಾವು ಮೋಟರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರೊಫೆಸರರು ತಮ್ಮ

ಪತ್ನಿಗೇ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಪಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫೆಸರರ ಸ್ನೇಹಿತರು ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ! ಮುಂದೆ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಮೋಟರ್ ಸೈಕಲ್ಲನ್ನು ಕೊಂಡರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಹ ಸ್ನೇಹಿತರ ಟೀಕೆ ಯಾಯಿತು. ಈಗ ಬೈಸಿಕಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತಾವ ವಾಹನವನ್ನೂ ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ!

ಪ್ರೊಫೆಸರರ ಮನೆಯು ನೋಡತಕ್ಕಂತಹದು. ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣಂತಿಯಾದ ಇವರ ಪತ್ನಿಯು ಕೂಸಿನೊಡನೆ ಮಲಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ನಡುವೆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡಿ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದುತ್ತ ತಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು ಪ್ರೊಫೆಸರರು! ಕೆಳಗೆ ಇವರ ಮನೆಯು ಎಲ್ಲ ಕೂಲಿಕಾರ ರಿಗೂ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯು ಸಾಗಿರುವದು!

* * * *

೨೫–೪–೩೭

ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಬೈರನ್ನ ನಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆಂಗ್ಲ ಸಮಾಜದ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿದನು. ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವ. ವ್ಯವಹಾರದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಬೈರನ್ನನ ರೀತಿಯು ಅವನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಗಳಿಸಿದ ಭಾವನಾಲಹರಿ ಮಾತ್ರ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಿದ್ದಾಳೆ. ನೋಡಲು ತುಸು ಚೆಲುವೆ. ಈಕೆ ಆತನ ಪ್ರಾಣಪದಕ. ಈತನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ಲಗ್ನವಾಗಲು ಒಪ್ಪಬಹುದೆಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಆಕೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣು ತ್ತದೆ. ಈಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. 'I for one would not waste two seconds on her' (ನಾನೊ ಎರಡು ಕ್ಷಣ ಕೂಡ ಅವಳಿಗಾಗಿ ಕಳೆಯಲಾರೆ) ಎಂದು ಶರ್ಪುಡ್ಡನು ಹೇಳು ತ್ತಿದ್ದ.

೬೬

ಆಕ್ಸಫರ್ಡ

೨೬-೪-೩೭

ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವವಾದ ವಾರವೆನ್ನಬಹುದು. ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದೆ. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಜಿಲ್ಹೆಯಾದ ವಾರ್‌ವಿಕ್‌ಶಾಯರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿದೆ. ಅವನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವಾದ ಸ್ಟ್ರ್ಯಾಟ್‌ಫರ್ಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದೆ!

ಕೆಂಬ್ರಿಜ್ಜಿಗೆ ನಾನು ಹೋದಾಗ ಮಳೆಯು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಅರ್ಧ ಉತ್ಸಾಹವು ಕುಂದಿತು. ಆದರೂ ಎಲ್ಲಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಿದೆ. ವಸಂತಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಲಾಯತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಹೆಸರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ,– 'ಹೆಸರೊಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ!' ಎಂದು ಮನವು ಮರಗುವದು; ಕಾಲೇಜುಗಳ ಹಿಮ್ಮಗ್ಗಲಿನ ಹುಲ್ಲಿನೆಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಣಿಯುವದು. 'ಮಿಲ್ಟನ್ಸ ವಾಕ್' ಎಂಬ ಸೀಳುದಾರಿಯೊಂದಿದೆ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಿಲ್ಟನ್ ಮಹಾಕವಿಯು ಒಬ್ಬನೇ ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ! ಬೇಕನ್, ನ್ಯೂಟನ್, ಟೆನಿಸನ್ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳು ವಿದ್ಯೆ ಹೊಂದಿದ ಟ್ರಿನಿಟಿ ಕಾಲೇಜನ್ನು ನೋಡಿದೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂದಿರವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಎತ್ತರವಾದ ಕಟ್ಟಡ, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿಕೊಂಡ ಕಿಟಕಿಗಳ ಕಾಜುಗಳು, ಓಂಕಾರದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ 'ಆರ್ಗನ್' ಎಂಬ ವಾದ್ಯದ ಸ್ವರ,– ಇದರಿಂದ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆದರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು. ಸ್ಪೆನ್ಸರನು ಕಲಿತ ಪೆಂಬ್ರೋಕ್ ಕಾಲೇಜು, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ಥನ ಕಾಲೇಜು,– ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದೆ.

ಆದರೂ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನ ಶಿಸ್ತು ಕೆಂಬ್ರಿಜ್‌ದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡು ಪುಣೆಯಂತೆ. ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜು ಧಾರವಾಡದಂತೆ. ಪುಣೆಗಿಂತ ನನಗೆ ಧಾರವಾಡದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿ. ಆದರೆ ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಹುಚ್ಚೆನ್ನಿರಿ ಬೇಕಾದರೆ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಿದ್ದುದು ಹೀಗೆ!

ವಾರ್‌ವಿಕ್ ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಟ್ಟಣ. ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಒಡೆಯರು ವಿಲಾಯತಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಒಡೆಯರ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಹೋಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ವೈಭವದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಜಿಲ್ಹೆಗೆ 'Leafy Warwick-shire' ಎಂದು ಹೆಸರು. ನೋಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಚಿಗಿತು ನಿಂತ ಗಿಡಗಳು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಹಸಿರು. ಒಂದು ಬೊಟ್ಟಿನಷ್ಟು ಬರಿ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದರೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ! ನಡುನಡುವೆ 'ಚೆರಿ' ಗಿಡಗಳು ಮೈತುಂಬ ಹೂ ಬಿಟ್ಟು ನಿಂತ ತೋಟಗಳು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ಆಯುಷ್ಯದ ಅವಧಿಯು ತೀರಿಹೋದ ಮೇಲೆ ಎದ್ದೇಳಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಧೇನಿಸಿತು! ಅದೆಂತಹ ಸೌಂದರ್ಯ!

ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಲ ಕಂಡಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಪಿಕಿ ಪಿಕಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾರ್‌ವಿಕ್ ಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ನಾವು ಮೊದಲುಮಾಡಿದೆವು. ಇದರ ಒಡೆಯರು (Earl) ಆಗೀಗ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೋಟೆಯ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ನವಿಲು ನರ್ತಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ನಾವು ಹೋದಾಗ ನಿಜವಾಗಿ ತೋಟದಲ್ಲಿ ನವಿಲೊಂದು ತನ್ನ ಗರಿ ಹರಹುತ್ತಿತ್ತು. ಏವ್ನನ್ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನದಿಯ ಆಚೆಗೆ ಅಡವಿ. ಆರ್ಡೆನ್ ಎಂಬ ಅಡವಿಯು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಕಲ್ಲ ಬಂಡೆಗಳೊಳಗಿಂದ ಸುರಂಗ ಹೊಡೆದ ದಾರಿ; ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿದ

ಅಗಲವಾದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ಮಹಾದ್ವಾರದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಇದನ್ನು ನಾವು ತುಳಿಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ತೋಟವು ಕಾಣುವದು. ಅಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ಮುಂದೆ ಹೋದಾಗ ಆಳವಾದ ಕಂದಕವನ್ನು ದಾಟಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹಾದ್ವಾರದೊಳಗಿಂದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿಯ ವಸತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವೆವು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವೊಂದು ಮಂದಿರಗಳು ಮಾತ್ರ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗಾಗಿ ತೆರೆದಿವೆ. ಒಡೆಯರ ಕುಟುಂಬದವರಿಗಾಗಿ ಹಿಂದೆ ತಯಾರಿಸಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂದಿರ; ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ತೂಗುಹಾಕಿದ್ದ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ತೆರೆಗಳು, ಆಯುಧಗಳು; ವ್ಹ್ಯಾನ್‌ಡಾಯಿಕ್, ರ್‍ಯುಬೆನ್ ಮೊದಲಾದ ಚಿತ್ರಶಿಲ್ಪಿಗಳ ಕೃತಿಗಳು; ಹಿಂದೆ ಒಡೆಯರು ತಮ್ಮ ಸೇವಕರಿಗಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ತಯಾರಿಸಲು ಮಾಡಿಸಿದ ದೆವ್ವಸಂತಹ ಪಾತ್ರೆಗಳು; ಉಕ್ಕಿನ ಚಿಲಕತ್ತುಗಳು, 'ಏನ್' ಎಂಬ ರಾಣಿಯ ಹಾಸಿಗೆ,–ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ನೇಡಿ ಮನಸ್ಸು ಬೆರಗಾಗುವದು.

'ಏನ್' ರಾಣಿಯ ಪತಿಯ ಚಿತ್ರವೊಂದನ್ನು ತೂಗು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. 'He was fatter than that, later' (ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಅವನು ಇದಕ್ಕೂ ದಪ್ಪನಾಗಿದ್ದ.) ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಳು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ. ಎರಡು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಕೋಟೆಯ ಒಡೆಯರೊಬ್ಬರ ಮಗಳು ನಟಿಯಾಗಿದ್ದಳು. 'ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸಂಪರ್ಕ ಬೇಡ. ನಟನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಡ' ಎಂದು ತಂದೆಯು ಆಕೆಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ, ಅಭಿನಯವಿಶಾರದಳಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ನಟನೊಡನೆ ಆಕೆ ಇರಹತ್ತಿದಳು. ಒಮ್ಮೆ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಿ 'ದೇಹಿ' ಎಂದು ತಂದೆಯೆಡೆಗೆ ಒರಲು, 'ನಟನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆನಲ್ಲ?' ಎಂದು ಕುಪಿತನಾಗಿ ತಂದೆಯು ಕೇಳಿದನು. 'Lord father! do you think I did?' (ಪೂಜ್ಯರಾದ ತಂದೆಯವರೆ! ನಾನು ಮದುವೆಯಾಗಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದಿರಾ?) ಎಂದು ತಿರುಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು ಮಗಳು!

ನೂರಾರು ಕೊಲೆಗಳು, ರಕ್ತಪಾತಗಳು, ಒಳಸಂಚು, ದ್ರೋಹ,

ಹಗೆತನ, ಅನ್ಯಾಯ,–ಇವುಗಳ ತವರುಮನೆಯಾಗಿತ್ತು ಈ ಕೋಟೆ. ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವಿಷದಂತವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದ ನಾಗರ ಹಾವಿನಂತೆ ನೋಡಲು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ,–ಕೇವಲ ಲಲಿತಕಲೆಯ ತವರುಮನೆಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ ಕೋಟೆಯೀಗ! ಆದರೆ ಈ ಕಲೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ಗತಿಸಿ ಹೋದ ಚೆಲುವು. ಹೊಸ ಯುಗದ ಹೊಸ ಚೆಲುವೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದಿಲ್ಲ; ಒರಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ!

ಸ್ಟ್ರಾಟ್‌ಫರ್ಡ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಾವು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧೨ ಗಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈಗೊಂದು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವಿದು ಈಗ ಜಗತ್ತಿಗೇ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಕವಿಕೀರ್ತಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಘನತೆಗೇರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಚಿರಂತನವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ! ವಿಶ್ವದ ಅದ್ಭುತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೀರ್ತಿಯೊಂದು!

ಸಿಲ್ಕಮನಯಲ್ಲಿಳಿದು ಒಂದು ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮನಬಂದತ್ತ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿದೆವು. ಮಂದವಾದ ಹೊಂಬಿಸಿಲು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಪಸರಿಸಿತ್ತು. ಚಹ ಕುಡಿದು ಆ ಮೇಲೆ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದು ಚಹದಂಗಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆವು. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯ ಆಂಗ್ಲರ ಬಗುವಿನ ಮೋರೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಜನರು ಒಳ್ಳೆಯವರು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಮಧುರವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಹದ ಪಾತ್ರೆಯೊಡನೆ ಕೆನೆಯ ಸಣ್ಣ 'ಪ್ಯಾಲೆ' ಯೊಂದು ಒಂದಿತು. ಚಹಕ್ಕಾಗಿ ಕೆನೆಯನ್ನು ಒಳಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ವಿಲಾಯತಿಯ ಒಳನಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಚಹಕ್ಕೆ ಸಹ ಕೆನೆ. 'ಕೆನ' ಎಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಚೆಲುವು' ಎಂದೂ ಒಂದು ಅರ್ಥವಿದ್ದದ್ದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ!

ಇಲ್ಲಿಂದ ನಡೆದು ಪಟ್ಟಣದ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಗೆ ಹೋದೆವು. ಅಲ್ಲಿ 'ಏವ್ಹನ್' ನದಿಯು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪಂಪನಿಗೆ

ಪರದಾ ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತೇನು? ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಅದರಷ್ಟೇ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಚೊಕ್ಕಾಗಿದೆ ಏವ್ಹನ್ ನದಿಯು! ಈ ನದಿಯ ದಂಡೆಗೆ 'ಶೇಕ್ಸಪಿಯರ್ ಸ್ಮಾರಕ ಥಿಯೇಟರ್' ಒಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಂದರತಮವಾದ ನಾಟಕಗೃಹವಿದು. ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ನಾಟಕಕಾರನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವದು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ.

ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಓಣಿಗುಂಟ ಉತ್ಸವಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತ ಮರಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯಿಸಿ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಬೆಳಕುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇತಕ್ಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಉತ್ತರ ಬಂತು,—'ನಾಳೆ ಮಹಾಕವಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನವೆಂದು! ಎಪ್ರಿಲ್ ೨೩ನೆ ತಾರೀಖು ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಹುಟ್ಟಿದ ದಿನ. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದದ್ದು ಎಪ್ರಿಲ್ ೨೨ನೆ ತಾರೀಖು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ. ನಮಗೆ ಇದರ ಕಲ್ಪನೆಯಿರಲಿಲ್ಲ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾದ ಯೋಗವೆಂದು ಆನಂದಿಸಿದೆವು.

ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಜನ್ಮತಿಥಿಯನ್ನು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಚಿತ್ರವೊಂದಿದೆ: 'ಬ್ಯಾಂಡಿ'ನ ಮೇಳದೊಂದಿಗೆ ಕವಿಪ್ರಿಯರೆಲ್ಲ ಹೊರಟಿರುವದು. ಕವಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ ಅನೇಕ ನಟ-ನಟಿಯರು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರುವದು; ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಈಗಿನ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಬದಲಿಸಿದೆ. 'ಬ್ಯಾಂಡು' ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಕವಿಪ್ರಿಯರಲ್ಲದೆ ಲಂಡನ್ನಿನಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ನಿಶಾನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ನೆರೆದ ವಿಶ್ವಜಾತ್ರೆಯು ಹೂಮಾಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಸಮಾಧಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವುಗಳನ್ನಿರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಿಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ. (ಕೆಲವು ರಾಯಭಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಯಭಾರಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಬಹುದು) ಕವಿಗೆ ಅದೆಂಥ ಗೌರವವಿದು! ಈ ಊರಿನ ಕೂಲಕಾರರಿಗೆ ಅದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕವಿಯು ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಂತನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರಬೇಕು. 'ಭಾರತದ ಅನೇಕ ರಾಜರು ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವರೆಂದು' ಇಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ಹೇಳಿದನು. ಇರಬಹುದು. ಆ..ದ..ರೆ ನಮ್ಮ ನಿಶಾನೆಯೆಲ್ಲಿ?

ಮುಂದೆ ನಾವು ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನು ಕಲಿತ ಪ್ರಾಥಮಿಕಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆವು. ಸುಮಾರು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಪಂಚರ ಕಚೇರಿಯೊಂದಿದೆ. ಇದರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ಶಾಲೆಯಿದೆ. ಕಚೇರಿ ಯಷ್ಟೇ ಪುರಾತನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹಳೆಯ 'ಓಕ್' ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ತೊಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ—ನೂರಾರು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕಟೆದು ಸುಗ್ಗಾಗಿ ಹೋದ ಟೇಬಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ—ವಿಸ್ಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಾಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೇನೂ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರರ ದೊಡ್ಡ ಕುರ್ಚಿ; ಟೇಬಲ್ಲು; ಎದುರು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಹುಡುಗರ ಟೇಬಲ್ಲು—ಬೆಂಚುಗಳು; ಕುರ್ಚಿಯ ಬಲಗಡೆಗೆ ೧ನೇ ಅಥವಾ ೨ನೇ 'ನಂಬರು' ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನು ಹುಡುಗ ನಾಗಿದ್ದಾಗ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ! ಅಂದಿನಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಶಾಲೆಯು ಉಳಿದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾಗವು ಅಚ್ಚಳಿಯದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿಯು ಶಾಲೆ ಕಲಿತ? ಕಲಿತಿರ ಬಹುದು. ಆದರೂ ನೂರು ವರುಷಗಳಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಕೀಟ್ಸ್ ಕವಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ,—ಇಲ್ಲಿ ಕೀಟ್ಸ್‌ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇದ್ದನೆಂಬನ್ನಿಸುವದು. ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನೇ ದಂತಕಥೆಯೆಂದು ಸಾರುವ ವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಕಾರಣ, ಕಲಿತಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಲಿತಿರ ಬಹುದೆಂಬ ಸಾಶಂಕವೃತ್ತಿಯ ಕೌತುಕವು ಸಹಜವಾಗಿ ಮನಸನ್ನು ಆವರಿಸುವದು.

ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮಾತೆಂದರೆ ಇದು: ಇಂದಿಗೂ—೧೯೩೭ನೆಯ ಇಸ್ವಿಯ ಈ ತಾರೀಖಿಗೂ—ಸ್ಟ್ರಾಟ್‌ಫರ್ಡಿನ ಹುಡುಗರು ಇದೇ ಶಾಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ! ಅವೇ ಬೆಂಚುಗಳು; ಅವೇ ಮುರುಕು ಟೇಬಲ್ಲು! ಆಂಗ್ಲರಷ್ಟು ಇತಿಹಾಸಪ್ರಿಯರು ಇನ್ನಾರು? (ಆಗಾಖಾನರ ಆಪ್ತತ್ವ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಈಗ ಇದೇ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವ ನೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಚಾಲಕನು ಹೇಳಿದನು.) ಆದರೆ ಕವಿಯ ಮಂತ್ರದ ಸುತ್ತಲು ತಂತ್ರವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನು ಕಲಿತ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ

ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯು ಪ್ರಕಟಳಾದಾಳೆ? ಬೌದ್ಧಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬುದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶೇಕ್ಸಪೀಯರನ ತರುವಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಕಲಿತವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ಪಾಸಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಪಂಡಿತ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಸ್ಸೂವರೆಗೆ ಒಬ್ಬನೂ ಕವಿಯಾಗಿಲ್ಲ!

ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದುಡ್ಡನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ. ಸಂಪಾದಿಸಿ ಇಡಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿರಿದಾದ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಇದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಳಿಯ ಹಾಗು ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದ. 'ನ್ಯೂ ಪ್ಲೇಸ್' ಹಿತ್ತಲದಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ಹಚ್ಚಿದ ಮಲ್‌ಬೆರಿ ಗಿಡದ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಕಿಟಿಕೆಯೊಳಗಿಂದ ನೋಡುತ್ತ 'ಟೆಂಪೆಸ್ಟ್' ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ದಂತಕಥೆಯಿದೆ. ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬ ಪಾದ್ರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ಮನೆ ಹೋಯಿತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದ. ಅಂದಿನ ಅಂತಸ್ತಿನ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಉಳಿದಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನುಣುಪಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಲಿನ ನೆಲಗಟ್ಟು ಹಾಗು ಮನೆಯ ಅಡಿಗಟ್ಟು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಆ ಪಾದ್ರಿಯು ಕಡಿದುಹಾಕಿದ ಮಲ್‌ಬೆರಿ ಮರದ ಬೇರಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ವೃಕ್ಷವು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅಂದಿನ ಮನೆ ಯೊಳಗಿದ್ದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬಾವಿಯು ಸಹ ಈಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'Wishing Well' ಎಂದು ಹೆಸರು: ಅಂದರೆ, ಔದುಂಬರದಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಅದು ಕೈಗೂಡುವದೆಂದು ಭಾವನೆ! ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಹಿಂದೋಟವಾಗಿದ್ದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈಗ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ತನ್ನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹೂಗಿಡಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ!

ಈಗ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಒಂದು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯರಂತೆ ಎಂಗ್ಲೊ ಸ್ಯಾಕ್ಸನ್ ಎಂಬ ಕುಲದವರು ೬-೭ನೆಯ ಶತ ಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯುದಯ ಹೊಂದಿದರು,- ಇಂಗ್ಲಂಡಿನಲ್ಲಿ. ಈಗ ಇವರ ತಲೆಬುರುಡಿಗಳು, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಕರಿಮಣಿಗಳು (made of amber) ಮುಂತಾಗಿ ಸ್ಟ್ರಾಟಫರ್ಡಿನ ಹತ್ತಿರ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ

ಇಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೂ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ "We are such stuff as dreams are made on" (ನಮ್ಮ ಹುರುಳೂ ಕನಸಿನ ಹುರುಳೂ ಒಂದೇ.) ಎಂದು ಪರಿಸುತ್ತ ಕವಿಯು ತೀರಿಕೊಂಡ.

ಇಲ್ಲಿಂದ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೆ ನಡೆದೆವು. ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಟುಕರನು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ! "The immortal Shakespeare was born here" (ಅಮರಕೀರ್ತಿಯ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.) ಎಂದು ಒಂದು ಬೋರ್ಡನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೂಗುಹಾಕಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅಂದಿನ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕರೆತಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ಆ ಕೋಣೆಯು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಸಹಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಸ್ಕಾಟ್, ಬಾಯರನ್, ಕಾರಲಾಯಿಲ್ ಮೊದಲಾದ ಮಹನೀಯರ ಸಹಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ನೋಡಬಹುದು. ಇದೊಂದು ಸಣ್ಣ ಕತ್ತಲೆಕೋಣೆ. ಆದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಯೋತಿಯೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿತು! ಮನೆಯ ಉಳಿದ ಭಾಗವೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಚೆನ್ನಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಂದಿನ ಅಡಿಗೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಮಾತು: ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದನೆ? ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದೇನು ದೊಡ್ಡ ಮಾತಲ್ಲವೆಂದೆನ್ನಿಸುವದು! ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು ನೇಮಿಸಿದ ಮುದುಕ–ಮುದುಕಿಯರು ಹಾಡಿದ್ದನ್ನೇ ಹಾಡುವದನ್ನು ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಆ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಾನದ ಮಹಿಮೆಯೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಿಸುಬಾಯಿ ದಾಸರ' ಮಾತನ್ನು ಕತ್ತಲೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತ ನಿಂತಿರುವೆವೆನಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತೇವೆ!

ಇಲ್ಲಿಂದ ೧ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ 'ಶಾಟರಿ' ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಪತ್ನಿಯಾದ 'ಏನ್ ಹ್ಯಾತ್‌ವೇ' ಎಂಬವಳು ಬೆಳೆದಳು. ಈಕೆಯೊಡನೆ ಕೆಳೆವಾತುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಯುವಕನಿದ್ದಾಗ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೊಲಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ! ಈ ಮನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ

ಕಾದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯು ಎನ್ನಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಕುಳಿತ 'ಸೆಟ್ಲ್' ಇಲ್ಲವೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಣ್ಣ 'ಕೋಚ'ನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ನೋಡಬಹುದು. ಅವರು ಉರಿಸುತ್ತಿರಬಹುದಾದ 'ರಶ್ ಲಾಯಿಟ್' ದೀಪದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರು ಮಲಗುತ್ತಿರಬಹುದಾದ 'ರಶ್' ಚಾಪಿ (ಹಗ್ಗದ ಚಾಪಿ) ಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕೌತುಕಪಡಬಹುದು. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ,– ಆದರೆ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೊಳೆಯುವದು.

ಸ್ಟ್ರಾಟ್‌ಫರ್ಡಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ 'ಏವ್ಹನ್' ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ಪಟ್ಟಣದ 'ಚರ್ಚ್' ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರ್, ಅವನ ಪತ್ನಿ ಹಾಗು ಅವನ ಕುಟುಂಬದವರ ಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಭಕ್ತವೃಂದವು ಕೂಡಿ ಅವನು ತೀರಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಕಟಿದು ಇರಿಸಿದ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. 'ಚರ್ಚ್' ಸಹ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನಿಗಿಂತ ೩೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪುರಾತನವಾದದ್ದು! ಇಲ್ಲಿಯ ಜನನ–ಮರಣ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಶಿಶುವಿದ್ದಾಗ ಅವನನ್ನು 'Baptise' ಮಾಡಿದ ಶಿಲಾಕುಂಡ ಇದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ,–ಅವನ ಗೋರಿ. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇದೊಂದೇ ದಿವ್ಯವಾದ ಸತ್ಯ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ದಂತ ಕಥೆ ಕೂಡಿದ ಐತಿಹ್ಯ. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮೃತ್ಯು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಕೊರೆದಿದ್ದಾರೆ: 'ಗೆಳೆಯ! ನನ್ನ ಎಲುಬುಗಳನ್ನು ಅಲುಗಿಸಬೇಡ!' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ. ನಾಟಕವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬಂದು ಸೂತ್ರಧಾರನು ಇಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ. ನವಾಡಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಕವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದ. ಕೊನೆಗೆ ಮರಣವೊಂದೇ ಸತ್ಯ! ಶರಣು! ಶರಣು! ಎಂದು ಮನವು ಹಂಬಲಿಸಿತು. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು ಬರುವದು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮಹದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೆಂದು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿ 'ಶ್ರೀ'ಯವರು ಹೇಳಿದರು. ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ಅವರು ಬರಬಹುದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಾಣಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು

ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ನೆನೆಸಿದೆನು. ಕತ್ತಲೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಸಿಲ್ಕ್ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿದೆನು. ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ತಾಯ್ನೆಲವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾಯವಾಯಿತು.

೬೭

ಮಾವಿಸ್ಮರಣ ಕುಸುಮ

(Forget-me-not)

ನೆನಹುಹೂಗಳ ನೋಡಿ ತಣಿಯದವರಾರು ?
ಅವುಗಳಾ ಚೆಲುವಿಕೆಗೆ ಮಣಿಯದವರಾರು ?
ಇಂದ್ರನೀಲಗಳಂತೆ ಕಳೆವೆತ್ತು ನಿಂತು,-
ನೋಡ ಬಾ ! ಹೂಗಳಿವು ನಗುತಲಿಹವೆಂತು !
ತಾಯಿ ! ಪ್ರಕೃತಿಯೆ ! ನಿನ್ನ ಬೆಂಡೋಲೆಯೇನು ?
ತಿಳಿಯದಚ್ಚರಿಗೊಳುತ ನೆನೆಯುತಿಹೆ ನಾನು :

ಹಸಿರ ಮುಗಿಲೊಳು ಮೆರೆವ ನೀಲ ತಾರೆಗಳು,-
ಇವಕಿಲ್ಲ ಬೆಳತಿಂಗಳೆಳೆವ ಮೋರೆಗಳು !
ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿಹವು ಸೊಂಪುವಡೆದು
ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಲರಳಿ ದಿಕ್ಕು ಹಿಡಿದು,
ಅಲರಿವಲ್ಲವೆ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟು, ಕನಸು,
ಸುಗ್ಗಿಯಾ ಹಿರಿಬೆಳಸು, ದಿಸದ ನೆನಸು !

ಆಂಗ್ಲಭೂಮಿಯುಲಿಂತು ವನವಾಸವಿದ್ದು
ನೇಹಿಗರ ತೊರೆದೊಲವಿನುಪವಾಸ ಬಿದ್ದು
ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ನೆಲದ ಮೇಲೆ
ಆಳೆಂಬ ತಿಳಿವಿನಂಕುಶ ತಿವಿವ ವೇಳೆ!
ಬೀದಿ ಹೋಗುವ ನಾಯಿ ಕೂಡ ಬೊಗಳುವದು
ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಹಕ್ಕಿ ಕೂಗಿ ತೆಗಳುವದು.

ಇವನು ಮೇಘಶ್ಯಾಮನೆಂದು ಕೋಪದಲಿ
ಜನರೆಲ್ಲ ಹಳಿಯುತಿರೆ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲಿ
ಕೂಸುಕುನ್ನಿಗಳು ಸಹ ಬೆದರಿ ನೋಡಿ
ವರ್ಣದ್ವೇಷವ ಕಲಿಯೆ ಹಿರಿಯರೊಡನಾಡಿ,–
ಚಳಿಗಾಳಿ ಕೊರೆಯುತಿರೆ ಬಿಸಿಲುಂಡ ಮೈಯ್ಯ,
ಕಾಣದಾ ದೇವನಿಗೆ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಕೈಯ್ಯ,–

ಮೊರೆಯುತಿರೆ, ಮೊಗದೋರಿ ಮುಂದೆ ಬಂದವಿದೊ
'ಮರೆಯದಿರು ನಮ್ಮ ನೆಲೆ!' ಅಂದವೆಂಥದಿದೊ!
'ಚೆಲುವಿಕೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳಿಹುದು ಪಡಿನೆಳಲು;
ನೇಹಿಗನೆ, ಕೇಳು! ನಾವಲ್ಲ ಬರಿ ಮಳಲು!'
ನೆನಹುಹೂಗಳ ನೋಡಿ ತಣಿಯದವರಾರು?
ಅವುಗಳಾ ಚೆಲುವಿಕೆಗೆ ಮಣಿಯದವರಾರು?

* * * *

೪–೫–೩೭

ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಸ್ ಡ್ರೈವ್ಹರನು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೋರ್ವನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದ. ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಅವನು ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಲು ಉತ್ತರ ಬಂದಿದ್ದು ಹೀಗೆ: 'ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಬೇಕೆ ನಿನಗೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾರ್ಜಂಟನಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದು ಲಂಡನ್ನೆಂದು

ನೀನು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ.' ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಸುಮ್ಮನೆ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

* * * *

ಆಂಗ್ಲ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಪಾರ್ಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ನಡೆದಿದ್ದಳು. ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯರಂತೆ ಅವಳದು ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣ. ನೋಡಲು ಸಹ ಚೆಲುವೆ. ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ಕಂಡುಬರುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ,-ಇವಳು ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯಲ್ಲವೆಂದು. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ತಾನು ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿ ಯರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಆಕೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಆಂಗ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆಂದರು. ' Did you see. A pretty brown Isn't she?' (ನೋಡಿದಿರಾ? ಕಾಫಿ ಬಣ್ಣದವಳಾದರೂ ಚೆಲುವೆ ಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ!)

೬೮

ಲಂಡನ್

೫-೫-೩೭

ಕೇಂಬ್ರಿಜ್‌ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೃಹವಿದೆ. ಲಂಡನ್ನಿನ ಒಂದು ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೃಹದ ಶಾಖೆಯಿದು. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯ 'ವೇಟರ' (ಸೇವಕ)ನು ವರ್ಗವಾಗಿ ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ಜಿನ ಶಾಖೆಗೆ ಬಂದ. ರಾಜಧಾನಿ ಯಿಂದ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಆ ಹಿಂದೂ ಸೇವಕನಿಗೆ ಭಾಸವಾ ಯಿತು. ನಾವು ಚಹ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಸಿಂತು. ಕೇಂಬ್ರಿಜ್‌ದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹುರುಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಹೀಗಿದೆ ಆ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗಾದ ಕಲ್ಪನೆ!

* * * *

ಸ್ಟ್ರಾಟ್‌ಫರ್ಡದಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯೆದುರಿಗೆ ಒಂದು ಚಹದಂಗಡಿಯಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಚಹ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆವು. ಈ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೃಹದಲ್ಲಿಯ ಕುರ್ಚಿ ಟೇಬಲ್ಲುಗಳು ಸಹ ೨೦೦–೩೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನವಿರಬೇಕು! ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಅಳಿದು ಹೋದ ಕಾಲದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಡುವ ಹಂಬಲವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಚಹದೊಡನೆ ರುಚಿಯುಳ್ಳ ಬಿಸ್ಕೀಟಿನಂತಹ ಒಂದು ತಿನಸನ್ನು ಮಾಲಕಳು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅದರ ಸವಿ ಹತ್ತಿತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಅದನ್ನು 'ಫಜ್' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಸರಿ. ಎಲ್ಲರೂ 'ಫಜ್' ಬೇಕೆಂದು ಹೂಲಿಯೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅದನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ 'It isn't fudge really We call it oat-cake' ('ಫಜ್' ಅಲ್ಲ. 'ಓಟ್‌ಕೇಕ್' ಎಂದು ಅದರ ಹೆಸರು) ಎಂದು ಮಾಲಕಳು ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ 'ಫಜ್' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟವರ ಫಜೀತಿ ಮಾಡಿದೆವು.

*　*　*　*

ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣವು ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಲಾಯತಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ 'ಬಸ್ಸಿ'ನ ಚಾಲಕರ ಸಂಪು ಸುರುವಾಗಿದೆ! ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಸ್ಸು ಸಹ ಸಿಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ! ಅದರ ಸೆಕೆಯು ಆಕ್ಸಫರ್ಡಕ್ಕೂ ತಾಕಿದೆ. ಈಗ ದಿನಾಲು ಎರಡು ಮೈಲು ದೂರ ನಡೆದು ನಾನು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ! ಸಮತಾವಾದದ ಕೂಗು ಇಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಲು ಜೋರಿನಿಂದ ಏಳುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ೧೫ ನಿಮಿಷ ತಡವಾಗಿ ಬಂದರು. ಅವರ ಮಗನು ಸಾಯಕಲ್ಲನ್ನು ಒಯ್ದಿದ್ದ. ಬಸ್ಸು—ದೊರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ!

‡　‡　‡　‡

ಯೂನಿಯನ್ನದಲ್ಲಿ 'ಆಯರ್ಲಂಡ್' ದೇಶದ ಭವಿತವ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ಹಾಗು ದಕ್ಷಿಣ ಆಯರ್ಲಂಡದ ಮುಖಂಡರಿಬ್ಬರು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದರು. ಅಲ್ಸ್ಟರ ಜನರನ್ನು

ಸರಕಾರವು ಆಯರ್ಲಂಡದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದೆಯೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ದೇಶಸೇವಕರ ಮತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮದ ದ್ವಾರವಾಗಿ ದೇಶದ ಒಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಕಳೆಯುವದು, ಒಂದು ಪಂಗಡವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಪಂಗಡದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವದು,— ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಒಳಸಂಚುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆಯಂತೆ.

‡ ‡ ‡ ‡

'Back to Methusaleh' ಎಂಬ 'ಶಾ'ನ ನಾಟಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಮಾತಿನ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು. ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕಥಾನಕವು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಮೋಜು,— ಆದರೆ ವಿಚಾರವಂತರಿಗಷ್ಟೆ.

† † † †

ಇಲ್ಲಿಯ ವಸಂತಕಾಲದ ರಮಣೀಯತೆಯು ಅದ್ಭುತವಾದುದು. ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ಟ ಚರ್ಚ ಕಾಲೇಜಿನ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಬೇಕು. ಒಂದು ಕಡೆ 'ಥೇಮ್ಸ' ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ 'ಚಾರವೆಲ್' ನದಿಯು ಬಂದು 'ಥೇಮ್ಸ' ನದಿಯೊಡನೆ ಸಂಗಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡು ನದಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಣ್ಣ ದ್ವೀಪವೊಂದಿದೆ. ಆದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ನನಗೆ.

ನಿರಭ್ರವಾದ ನಭೋಮಂಡಲ! ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ನೀನು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಾಣುವೆಯಲ್ಲ! ಕುಳಿರನ್ನು ಪಾತಾಳಕಟ್ಟಿದೆ ನೀನು. ತಳಿರೊಡೆದ ನೆಲವನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡ ನಿಂತಿರುವೆ! ಸಾಗರವು ಸಹ ಸಾಗರಬೇಳುವದು,— ಈ ನಿನ್ನ ಚೆಲುವನ್ನು ನೋಡಿ! ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ತಿರುಗುವವು,—ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಕೂಡಿ!

ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು! ನಿನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ನೆಳಕಿನ ಕೆಳಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮೈ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೇಲುತಿಹುದು ರಾಜಹಂಸ! ಅಂಚೆಯು ದು

ನದಿಯೊಡನೆ ಮುಂಬರಿಯುವದು. ಈ ಆರಸಂಜೆಯಂತೆ ನನ್ನ ಬಾಳ್ವೆಯಿರಲಿ, ತಂದೆ! ಇದರಂತೆ ನದಿಯು ನನ್ನನ್ನು ತೇಲಿಸಲಿ! ನಭದ ಹರಕೆಯು ಹೊತ್ತು ಸಾಗಿರಲಿ ನನ್ನ ಸಂಸಾರ!

ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಡುಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ—ನಡುನದಿಯ ನೆಳವಿನಲ್ಲಿ—ಚಿಕ್ಕೆಗಳ ಕಿರುವೆಳಕಿನಲ್ಲಿ—ಇನಿನೊಂದು ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿಹುದಲ್ಲ ಆರಸಂಜೆ! ಅಹಾ! ಏನು ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಹುದು! ಎಂತಹ ಸಹಜರಮಣೀಯತೆಯಿದು! ಇದರ ಕಳೆಯನ್ನು ನನಗೆ ಕರುಣಿಸು, ತಂದೆ! ಈ ತಿಮಿರ ಸಮಾಧಿಯು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕೊಡು ನನಗೆ! ಜನರಿಲ್ಲದ ರಹದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಡೆದಿಹೆನು ಮುಂದೆ. ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಕತ್ತಲೆಯು ಒಂದು ಮುತ್ತಿಹುದು ನನ್ನ. ಹೃದಯವಿದು ಕಳವಳಿಸುವದು.

ಆರಸಂಜೆಗೆ ನದಿಯೇ ರಹದಾರಿ; ನನಗೆ ರಹದಾರಿಯೇ ನದಿ. ಅಮರತೆನೆತ್ತ ಕಂಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತಿನಯಲ್ಲ! ಆದರೆ ಆರಸಂಜೆಯ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯವಿಲ್ಲ ನನಗೆ. ಆ ದಿವ್ಯ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ ನನಗೆ. ಅದನ್ನೊಂದು ಕರುಣಿಸು ತಂದೆ! ಆಗ ಕಾಲೆತ್ತಿ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ ನಾನು,—ನೀರು ಹರಿದತ್ತ ರೆಕ್ಕೆಯನು ಮುಚ್ಚಿ ತೇಲುವೆನು. ಕಂಡಿದ್ದೆ ಗುರಿ. ಉಂಡಿದ್ದೇ ಅಮೃತ. ಆರಸಂಜೆಯಾಗುವೆನು ನಾನು!

ಶೇಕ್ಸಪಿಯರ್ ಮಹಾಕವಿಯು ಏವ್ಹನ್ ನದಿಯ ಆರಸಂಜೆಯಂತೆ. ಅವನ ಕಾವ್ಯಗಳನೋದಿ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ದುಃಖವನರಿತೆ ನಾನು. ಥೇಮ್ಸ ನದಿಯ ಆರಸಂಜೆಯಿದು,—ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಬೆಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಹೊಸಲಂತೆ ಸಾಗಿಹುದು; ಇದ ನೋಡಿ ಶಾಂತಿ ಸಾರವನು ಕಲಿತೆ ನಾನು!

———

೬೯

೨—೫—೩೭

ಬಸ್ಸಿನ ಜನರ ಸಂಪು ಇನ್ನೂ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ. ಟರ್ನರನು ದಿನಾಲು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಮೋಟರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಒಯ್ದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ!

*   *   *   *

ಇಬ್ಬರು ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಾತ್ರಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತ, ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ತೂಗುಬಿಟ್ಟ ನಿಶಾನೆಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕಿದರು. ಅವರನ್ನು ಕೈದು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲೇಜು ಬಿಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬರಬಹುದು.

*   *   *   *

ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನದಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೋಣಿಯನ್ನು ಒಯ್ದಿದ್ದರು. ಅದು ಬುಡಮೇಲಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಈಸಲು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನು ಮುಳುಗಿ ಸತ್ತ. ದೋಣಿಗೆ ತೂಗಬಿದ್ದು ಕೂಗಾಡುವ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಚೇಷ್ಟೆಮಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಜನರು ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಅವನು ಸತ್ತು ಸತ್ತು ಉಳಿದ,—ಯಾವನೋ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೊಬ್ಬನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದ.

*   *   *   *

ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರನ್ನು ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಮುದುಕಿಯು ಚಹಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದಳು ಅವಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹುಚ್ಚು. ಕಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದಳು. 'ಅದ್ವೈತ'ವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಪರಿಚಿತರು ಅದ್ವೈತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಸುರುವು ಮಾಡಲು ಆ ಮುದುಕಿಗೆ ಏನೆನಿಸಿತೊ! ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಪರಿಚಿತರ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ತರುಣಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು: 'How are the apples in your garden? Bigger

than ours?' (ನಿಮ್ಮ ತೋಟದಲ್ಲಿಯ ಸೇಬುಹಣ್ಣು ಹೇಗಿವೆ? ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡವಾಗಿವೆಯೆ?) ಆ ತರುಣಿಯು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಳು: 'You see, you should not talk such things when there is a young lady.' (ತರುಣಿಯರಿದ್ದಾಗ ನೀವು ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತರಬಾರದು!)

*   *   *   *

ಹುಡುಗರಿಗಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಗೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರೋ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಹುಡುಗರು 'ನಿಗ್ರೊ' ಎಂದು ಬಯ್ಯಲು ಹೇಗೆ ಕಲಿಯಬೇಕು?

*   *   *   *

೬—೫—೩೭

ವಿಲಾಯತಿಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋದ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಒಂದೂರಿನಲ್ಲಿಯ ಕಾರಕೂನರು ನೋಡಿ 'ಆ! ಇಂಗ್ಲಂಡದಿಂದ ಬಂದಿರಾ!' ಎಂದು ಅವರ ಮೈ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿ ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ನರಕದಿಂದ ಬಂದವರನ್ನು,— ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದರೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತೆ!

†   †   †   †

ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಘವನ್ನು ಸೇರಿಲ್ಲ; ಮುವಾಳರ ಸಂಘವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದಾನೆ. ಹೊಸದೊಂದು ಮೋಟರನ್ನು ಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯೂನಿಯನ್‌ಜ್ಯಾಕ್ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾನೆ.

‡   ‡   ‡   ‡

೮—೫—೩೭

ಆಯರ್ಲಂಡದಿಂದ ಬಂದ ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರೊಬ್ಬರು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ರೊದೋಂತವನ್ನು ದಾಟಿ ಕರಿ ಜನರ ನಾಡೊಂದಿದೆ; ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಚ್ಚ ಕರಿ,

ತಿಳುವಾದ ಕರಿ,—ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಕರಿ ಜನರು ವಾಸಿಸುವ ರೆಂದು ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ! ಭಾರತೀಯನೊಬ್ಬನು ಸಣ್ಣ ಕೇರಿಗಳೊಳಗಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರೆ 'ಬ್ಲ್ಯಾಕೀ' ಎಂದು ಹುಡುಗರು ಕಲ್ಲು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ! ಹರಿಜನರ ಧರ್ಮಾಂತರಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಮಿಶನರಿ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಸಹ ದುಡ್ಡು ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯು ಒಂದು ದಿವಸ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಳಂತೆ: 'ಇಂದು ನಾನು ಚಹ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ಮಿಶನರಿ ಫಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಶಿಲಿಂಗು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನು ಕ್ರಿಸ್ತೀಯನಾದಂತಾಯಿತು!'

† † † †

ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನಾದ ಶರ್ಮಾಡ್ಡನ ವಧುವು ಇಲ್ಲಿ ಬರುವವಳಿದ್ದಾಳೆ. ಇವನಿಗಿಂತ ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಹಿರಿಯಳು. ಪಿ. ಎಚ್. ಡಿ. ಆಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೊಡಕು ಉಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ಶರ್ಮಾಡ್ಡನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ: 'ನಾನು ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಂಟು ತಿಂಗಳಾದಾಗ ಕಾಮುವನ್ನು ತಡೆಯದಾದೆ. ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯೊಡನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಕೇವಲ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಆ ತರುಣಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಹತ್ತಿದಳು! ನನ್ನ ಲಗ್ನದ ನಿಶ್ಚಯವು ಈ ಮೊದಲೆ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಸೋಫಿಯಾ (ವಧು) ಬಂದ ಮೇಲೆ ಆಕೆಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಬೇಕು. ನನ್ನನ್ನು ಆಕ ತಪ್ಪುತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರಳು!'

† † † †

೧೨—೫—೩೭

ಇಂದು ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ದಿನ. ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಗಲಭೆಯೆದ್ದಿದೆ. ನಾಡಹಬ್ಬಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಹಬ್ಬವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಂಗ್ಲರೆಲ್ಲ ಇಂದು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಶಾನೆ; ನೋಡಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಬೆಳಕು; ಮನೆಗೊಂದು ರೇಡಿಯೊ; ಸೋಗು

ಕುಣಿತದ ಮಂದಿರಗಳಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಿ ಹಾಡುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ಓಣಿಗುಂಟ ನಡೆದಿರುವ ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡು; ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದ್ದರೂ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವ 'ಸೆಂಟ್ ಮೇರಿ' ಚರ್ಚಿನ ಶಿಖರ, ಆ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯು ಗಂಟೆಗಳು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಬಾರಿಸು ತ್ತವ. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲು ಜಾಗವಿಲ್ಲ. ಇದು ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ದೇವರಿಲ್ಲ,– ಅರಸನೇ ದೇವರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯೇ ದೇವರು. ಹಿಂದುಗಳ ದೀಪಾವಳಿಗಿಂತ, ಮುಹಮ್ಮದೀ ಯರ ಮೊಹರಮ್ಮಿಗಿಂತ ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಜನರು ಇಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಕಿರೀಟದಲ್ಲಿಯ ರತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರತೀಕ ಗಳಾಗಿವೆ?

ಆದರೆ. . . . ಭಾರತಕ್ಕೆಂದು ಭಾರತಹುಣ್ಣಿಮೆ?

ನಾವು ಓಣಿಗುಂಟ ನಡೆದಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ಹೆಸರೆತ್ತಿದ ಸಾಮಾನುಗಳು, ಕಾರೋನೇಶನ್ ಶರ್ಟುಗಳು, ಗೊಂಬೆಗಳು, ಚೂರಿಗಳು ತಿನಸುಗಳು,–ಎಲ್ಲವೂ ಕಾರೋ ನೇಶನ್! ಸೆರೆ ಕುಡಿದು ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನು ನಮ್ಮೆದುರು ಬಂದು 'ಎಂಪಾಯರ್' ಎಂದು ಒದರಿದ. ಸಂಗಡಿಗನು ಅವನನ್ನು ಮುಂದೆಳೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದ!

ಐವರು ಭಾರತೀಯರು ಒಂದು ಕ್ಯಾಫೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿ ದ್ದರು. ಆಗ ರೇಡಿಯೋದ ಮೇಲೆ 'ಲಿಸಲಫಗೋ' 'ಬಾಲ್ಡ್ವಿನ್' ಮೊದ ಲಾದವರ ಭಾಷಣಗಳಾದವು. ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೆ ಅರಸರ ಭಾಷಣವಾ ಯಿತು ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹಾಗು ಮುಕ್ತಾಯದ ಹೊತ್ತಿಗೆ 'God save the king' ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯು ಪಠಣವಾಯಿತು. ಆಗ ಕ್ಯಾಫೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲರೆಲ್ಲ ಎದ್ದುನಿಂತರು. ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು

ಸರಿದಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಒಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆ ಕ್ಯಾಫೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿರಬೇಕು!

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತ ವಿಚಾರಗಳ ತಾಕಲಾಟದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಸ್ಸು ಹತ್ತಿ ಕೋಣೆಗೆ ನಡೆದೆ. ಓಣಿಯಲ್ಲಿಯ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲನ್ನು ನೋಯಿಸಿಕೊಂಡ ತರುಣಿಯು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾದಲನಿದ್ದ. ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಏನು ಸಂಭವಿಸಿತ್ತೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ತರುಣಿಯು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಜೊತೆಗೆ ಕುಳಿತ ಯುವಕನು ಅವಳನ್ನು ರಮಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಬಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ!

೭೦

ಕಮನೂರ ದಿನ್ನೆ

ಇಂದಿನೀ ಸಂಜೆಯುಲಿ ಕಮನೂರ ದಿನ್ನೆಯಾ
ಕೊನ್ನಾರದಲಿ ನಿಂತು ನಿನ್ನ ಕರೆಯುವೆನೀಗ.
ಬಸ್ಸಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲ! ಮೂಕ ಕರೆಯಾಲಿಸುತ
ನೂಕಿ ಬಾರಿತ್ತ ಮುನ್ನೀರ ದೊರೆಯೆ!

ಹಿಂದೊಬ್ಬ ಕವಿಯಿಲ್ಲಿ ಆಂದದಾಟವ ಕಂಡು
ಪ್ರಸವಂದ ಗೆಳೆಯನೊಡನಾಡಿ ಕಾಲವ ಕಳೆದ.
ಇಂದೊಬ್ಬ ಕವಿ ತನ್ನ ನೇಹದವರನು ತೊರೆದು
ಮೋಹವಶನಾಗಿ ಕರಕರೆಯ ಪಡುತಿಹನು!

ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನೆಯೊರ್ವಳಿಗೊಲಿದ ಧಣಿಯೊಬ್ಬ
ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೆಂದು ನುಡಿಯಿತ್ತು ಕರೆದೊಯ್ದು
ರಾಣಿಯೊರ್ವಳ ತೋಷಕಾಗಿ ಮಾರಿದನಸುವ:
ಬಾರದಿರಲೀ ದೈವ ನನ್ನಸುವಿಗೊಡೆಯು!

ಹಾಡುತಿವೆ ಹಕ್ಕಿಗಳು,—ನಾನು ತಿಳಿಯದ ಭಾಷೆ!
ಅರಳಿಹವು ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂವಿಲ್ಲಿ ಬೈಗಿನಲಿ,
ನರಳುತಿಹೆ, ತಾಯ್ನಾಡೆ! ನಿನ್ನ ದರುಶನಕಾಗಿ
ಚರಣಕಮಲದಿ ಹರಣ ಲೀನವಾಗಿ.

ಹಿಂಡನಗಲಿದ ಹರಿಣ, ಹೆಣ್ಣಾನಗಲಿದ ಗಂಡು,
ಒಂದೆದೆಯನೆರಡಾಗಿ ಸುತ್ತಾ ಬಿಸುಟಿದ ನಲುವೆ,
ಮೇಲ್ವರಿದು ಬಲುಮೆಗಳು ಗಾಸಿಗೊಳಿಸಿದ ಜೀವ,—
ಒಂದಲ್ಲ, ಎರಡಲ್ಲ, ನೂರಿರಿತ, ದೊರೆಯೆ!

ಇದೊ! ಬಿದಿಗೆ ಚಂದಿರನು ನಿಂತ ಮುಗಿಲಿನ ತುದಿಗೆ.
ಕೊನ್ನಾರದಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತಿಹೆನೆಡಬಲಕೆ.
ನನ್ನ ಬಯಕೆಯ ಹಣ್ಣು ಚಂದ್ರನಂತೆಯೆ ಬೆಳೆದು
ಮಾಗಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಾಗಿ ಸಾಗಿ ಬರಲಿನ್ನು.

* * * *

೧೪–೫–೩೭

ನಿನ್ನೆ ಯುನಿಯನ್ನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. 'ನೂತನ ರಾಜಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವದು ವಿಷಾದಕರವಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ. ಕಾನ್ಸರ್ವೇಟಿವ್ ಪಕ್ಷದವರು ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. ಚರ್ಚಿಲ್ ಮೊದಲಾದ ವಿರೋಧಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅವರಿಗೆ ಸರಿಬಾರದಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕೊಡುವದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು

ಸಾರಿದರು. 'ಮದರ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಮೊದಲಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಉಪಯೋಗ ವನ್ನು ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೆಲವರು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿ ಸಿದರು. ಆದರೆ ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗಿಂತ ಸಮತಾವಾದಿಗಳಾದ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹುರುಪಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. 'ಎಡ್ಗರ್ ಜೋನ್ಸ್,' 'ಸಿ. ಜಿ. ಪಿ. ಸ್ಮಿಥ್' ಎಂಬವರು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದರು: 'ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಭಾರತೀಯರೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು; ಜನತೆಯ ಅವಿದ್ಯೆಯೇನು ದೊಡ್ಡ ಮಾತಲ್ಲ; ರಸಿಯಾದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ವಿದ್ಯಾ ವಂತರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಎಷ್ಟಿತ್ತು? ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಕೀಳುನಡತೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಬರುವದು ಹೇಗೆ? ಗಂಡ-ಹೆಡಿರಿಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರ ನ್ನೊಬ್ಬರು ವಂಚಿಸಿದರು ಸಹ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲಾರರೆಂಬ ರೂಢಿಯಿರುವ ವರೆಗೆ ಆಂಗ್ಲರು ಸುಧಾರಿಸಿದವರೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವದು? ಹೀಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರು ತಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಆಳಲು ಅನರ್ಹರೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದೊ?'

ಇಂತಹ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳ ತರುಣರು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವ ರೆಂದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವವು ಹಿಂಗಿಯುವ ಆಸೆಯಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದೆ?

೭೧

೧೭-೫-೩೭

'ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಲೆ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ 'Sir William Rothenstein'ರ ಭಾಷಣವಾಯಿತು. ಮಜಲಿಸ್‌ದಲ್ಲಿ ಒಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಅತಿಥಿಗಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಈಗ ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳುತ್ತದೆ!

'ರಾಜಕಾರಣ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ 'ಸ್ಟೀಫನ್ ಸ್ಪೆಂಡರ್' ಎಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿಯು ಹಾಗು 'ಮೈಕೇಲ್ ರಾಬರ್ಟ್ಸ್' ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಮರ್ಶಕನ ಭಾಷಣಗಳಾದವು. ಸ್ಪೆಂಡರ ನಿಗೆ ಬರುವದಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಘದವರು ರಾಬರ್ಟ್ಸ್‌ನಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಆತನು 'ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಾದ್ಭುತ' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ. ಆದರೆ ರಾಜಕಾರಣ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸ್ಪೆಂಡರನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟ! ಕೊನೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು! ರಾಬರ್ಟ್ಸ್‌ನು ತಾತ್ವಿಕ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಮೇಸಫೀಲ್ಡ್ ಕವಿಯು ಬರೆದ 'ಕಾರೊನೇಶನ್ ಓಡಿ'ನ ಟೀಕೆಯು ಯಥಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಯಿತು. 'ಕವಿಯು ಮಾನಸಿಕ ವೈದ್ಯನಲ್ಲ, ಭವಿಷ್ಯವಾದಿಯಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುವಿನಂತೆ ರಾಜಕಾರಣವೂ ಅನುಭವವಾಗಬೇಕು. ಸ್ಪೆಂಡರನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪವಾಡವು ಸಂಭವಿಸಿದೆ' ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿದ.

ಸ್ಪೆಂಡರನು ಪೂರ್ವ ತಯಾರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಅವನ ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತುರಷ್ಟಾಗಬಹುದು. ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಲಾಗದೆಂದು ನೋಟೀಸಿತ್ತು. ಆದರೂ ಒಂದು ಸಿಗರೇಟು ಹೊತ್ತಿಸಿ

ರಾಬರ್ಟ್ಸ್‌ನು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಕೆಲವು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಾಷಣಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ. ಇದೇ ಸ್ಪೇನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿ ಆರು ವಾರಗಳವರೆಗೆ ಇದ್ದನಂತೆ. ಈತನು ಸಮತಾವಾದಿ. ಸ್ಪೇನದಲ್ಲಿ ಇಂದು ನಡೆದ ಕ್ರಾಂತಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಿರುಳಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯದೊಡನೆ ಉಜ್ವಲ ಕಾವ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಸ್ಪೇನದಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರವು ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಬರೆಯಲು ತಕ್ಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ! ಅಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ. ವಿನೋದವು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೊಳೆದಾಗ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಸ್ಪೆಂಡರನು ತಾನೂ ನಗುತ್ತಿದ್ದ.

*　　*　　*　　*

ಇಲ್ಲಿಯ ಲೇಬರ್ ಕ್ಲಬ್ಬಿನವರು ಒಂದು 'ಇಂಡಿಯಾ ಸಮ್ಮೇಲನ'ವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಸುಮಾರು ೫೦–೬೦ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರು ಮುಖಂಡರು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಒಟ್ಟಾರೆ 'ಭಾರತವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು.

*　　*　　*　　*

೧೮–೫–೩೭

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಜೇಸಸ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಹಳೆಯ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೆನಿಸುವ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕು,–ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ! ಆದರೆ ಆವನಿಗೆ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ಗುರುತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪೋರ್ಟರನು ಸಹ ಬದಲಾಗಿದ್ದ. ಹೊಸ ಪೋರ್ಟರನೊಂದಿಗೆ ಗೊಂದಲ ಹಾಕುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. 'ನಾನು ಎರಡು

ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆ. ಹಳೆಯ ಪೋರ್ಟರನೆಲ್ಲಿ?' ಎಂದು ಬಹಳ ನಾಚಿಕೊಂಡು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ!

ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಒಬ್ಬ 'ಕಾಮದಾರ'ರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ,– ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಬೇಸಿಗೆಯಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಚಳಿ ಹತ್ತುತ್ತಿರುವದಂತೆ! ಶರ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಮೂರು 'ಪುಲೋವ್ಹರ್' (ಉಣ್ಣಿಯುವು) ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಓವ್ಹರ್‌ಕೋಟಂತೂ ಇದ್ದದ್ದೇ! ಇದಕ್ಕೂ ವಿಚಿತ್ರವೆಂದರೆ,– ಮೂರು ಜೋಡಿ ಉಣ್ಣಿಯ ಕಾಲುಚೀಲಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ಬೂಟು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. "ಇದಷ್ಟು ಸಾಕಾಯಿತು. ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ಯುರೋಪು? ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಡೋಣ" ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರು.

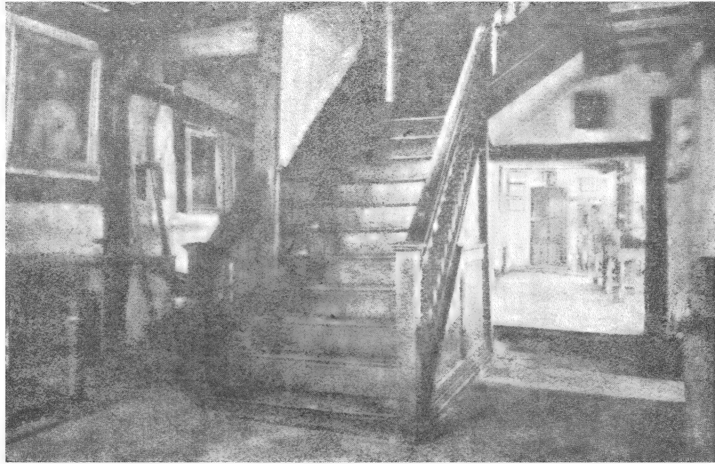
ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ

ಎಂಟನೆಯ ಕಟ್ಟು

ವಾರ್‌ವಿಕ್ ಕ್ಯಾಸಲ್

(ಪುಟ ೧೮೨)

ಶೇಕ್ಸಪಿಯರನ ಮನೆ

(ಪುಟ ೨೮೮)

೭೨

೧೯-೫-೨೭

ಸ್ಯಾಂಕಿಯ ಸೊಸಾಯಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. "ಬ್ರಿಟಿಶರ ಅಧಿಕಾರವು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇನ್ನೂ ಇರಬೇಕು" ಎಂಬುದೇ ವಿಷಯ. ವಿರೋಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಈ ಸೊಸಾಯಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಲ ಮಾತನಾಡಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅನೇಕರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಹತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಸಭೆಯು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾಗಬೇಕು. ಆದರೂ ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷದ ಅವಧಿಯು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯಿತು! ಹಿಂದೂ-ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಐಕ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು 'ಪಾಕಿಸ್ತಾನ್' ಎಂಬ ಹಸ್ತಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಎತ್ತಿದನು. (ಕೇಂಬ್ರಿಜ್‌ದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಯುವಕನಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆಲ್ಲ ಅವನು ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಾನೆ. 'ವಾಯುವ್ಯಸರಹದ್ದಿನ ಪ್ರಾಂತ, ಸಿಂಧಪ್ರಾಂತ, ಪಂಜಾಬ, ಬೆಂಗಾಲ,– ಇವೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ 'ಪಾಕಿಸ್ತಾನ' ಎಂಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ದೇಶವಾಗಬೇಕು; ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಕಸೂತ್ರತೆಯಿದ್ದ ದೇಶವಿದು' ಎಂಬುದೇ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ). ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ನಾನು 'ಪ್ರಿನ್ಸ್ ರ್ಯೂಪರ್ಟ್ ರಿಸ್ಟೋರೇಶನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್'ದ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. (೧೭೪೫ ರಲ್ಲಿ ಆದ 'ಜ್ಯಾಕೊಬಾಯಿಟ್' ಬಂಡಿನ ಅವಶೇಷವು ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇದೆ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಈ ಕೌನ್ಸಿಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಆಕ್ಸಫರ್ಡ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ 'ಮಾರ್ಟರ್ಸ್ ಮೆಮೋರಿಯಲ್'ದ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಾರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಭಾಷೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯವಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವನವು ಕಠಿಣವೆಂದು ಆತನು ಹೇಳಲು, ಅದೇ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ. ಹಿಂದುಗಳು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ದಾಸ್ಯವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೦೦ ವರೆಗೆ ಸ್ಯಾಕ್ಸನ್ನರ ಸ್ಥಿತಿಯೇನಿತ್ತು? ಅವರೂ ಮೂಲತಃ ಗುಲಾಮರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇನೆಂದು ಕೇಳಿದೆ!

‡ ‡ ‡ ‡

೨೦–೫–೩೭

'ಕಾಂಗ್ರೀವ್ಹ' ಎಂಬ ನಾಟಕಕಾರನ 'Love for Love' (ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಪ್ರೀತಿ.) ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಕೆಲವು ಕೀಳು ಪ್ರವೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಾಟಕವು ನೋಡಲು ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ,– ಅದನ್ನು ಬರೆದು ಎರಡು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲಾದರೂ ಸಹ.

* * * *

ಶರ್ವುಡ್ಡನು ತನ್ನ ವಧುವಾದ ಸೋಫಿಯಾಳೊಡನೆ ಇಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಹಾಗು ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಓದಿ ತೋರಿಸಿದೆ.

‡ ‡ ‡ ‡

ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಏನೋ ವಿಕಾರವಿರಬೇಕು. ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯವ. ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದರೆ ಆದರಾತಿಥ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ರೀತಿಯಿಂದ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ,– ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಒಂದು ಮೋಟರನ್ನು ತೋರಿಸಿ, 'ಇದು ನನ್ನದು; ಇದನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೀವು

ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಬಹುದು’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! ‘ನಿನ್ನೆ ನಾನು ಲಾರ್ಡ್—ರ ಸಂಗಡ ಊಟಮಾಡಿದೆ. ಮೊನ್ನೆ ಲಾರ್ಡ್—ಇವ ಮಗಳೊಡನೆ ನರ್ತಿಸಿದೆ. ಇಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರೊಫೆಸರರಿಗೆ ಜಡ್ಡಾಗಿದೆ. ಅವರ ಬದಲು ನಾನೇ ಲೆಕ್ಚರ್ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ಈ ಮಹನೀಯರೊಡನೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದ. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗುರ್ತಿಸಿದರು!) ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರೊಫೆಸರರು ಕಾರ್ನವಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಥಾನಿಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಳೆ ಹೋಗಬೇಕು.’ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿರುವುದು ರಾಜರೀವಿಯಲ್ಲಿ. ದುಡ್ಡೆಲ್ಲಿಂದ ಬರುವದೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ತಂದೆಯು ಬಡವ. ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದಾಗ: ‘ನೀವು ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೇಕೆ ಬರೆಯಬಾರದು?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ‘ಏನನ್ನು ಕುರಿತು’ ಎಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ,– ‘ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕುರಿತು!’ ಎಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತ. ಯಾವಾಗಲೂ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಯುವತಿಯೊಡನೆ ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾನೆ.

೭೩

ಸಿಗದಿದ್ದ "ನ್ಯುಡಿಗೇಟ"ನ್ನು ಕುರಿತು :

ಇಲ್ಲಿ ತಂದ ಸಂಽಕಲ್ಪ ಬರಿ ವಿಕಲ್ಪವಾಯಿತೆ ?
ಅಂದು ನುಡಿದ ಬೀರನುಡಿಯು ಇಂದು ಜಲ್ಪವಾಯಿತೆ ?
ಜಲಧಿಯಾಚೆ ಕರೆದು ತಂದ ದೈವ ಕೈಯ್ಯ ಬಿಟ್ಟಿತೆ ?
ದುಽರ್ದೈವ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣ ಮರೆವೋಽಸದಿ ನಟ್ಟಿತೆ ?
ಎದೆಯ ಮುಗುಳ ಮುಽಟ್ಟಿತೆ ?

ಹಾಽತೊರೆಯಲಿಲ್ಲ ನಾನು ಹಂಸತಲ್ಪದಂದಕೆ.
ಬಾಽಯ್ದೆರೆದು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ ಬೆಳ್ಚಸದಾನಂದಕೆ.
ಕನ್ನಡಿತಿಯ ಚೆನ್ನಡಿಗೆನೆ ಹೂವನೊಂದ ಬೇಡಿದೆ :
ದೊರೆಯದಿದ್ದ ಸೊಬಗಿಗಾಗಿ ಇಂದು ನೊಂದು ಹಾಡಿದೆ
ದೇವ ! ನಿನ್ನ ಕಾಡಿದೆ.

ನಿನ್ನ ಬಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಒರಲಿ ತಾಯೆ ! ಕುವರರು :
ಎಣ್ದೆಸೆಯಲಿ ನಿನ್ನ ಜಯವ ಸಾರುವಂಥ ಧೀರರು :
ದೈವವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ,—ರಾಶಿಯಿತ್ತು : ತೂರಿದೆ :
ಜೊಳ್ಳುಗಾಳು ಗಾಳಿಗುಂಟ ಹೋಯ್ತು : ಹೌಽಹಾರಿದೆ :
ಮುಗಿಲಿಗೆದೆಯ ತೋರಿದೆ.

ಕಾಣದಂಥ ದೈವತವದು ನಿಂತು ನನ್ನ ಹೃದಯದಿ
ತಾಳ ಹಾಕುತಿಹುದು. ಅದರ ಸುಳಿವು ಹಿಡಿದು ವಿನಯದಿ
ಸಾಗುತಿಹೆನು. ಕಣ್ಣನಿತ್ತು ಕಾಪಿಡುವದು ಕೂಡಿದೆ
ನಿನ್ನನೆನ್ನ ತಾಯೆ ! ಅದರ ಕಿರಿಯಾಸೆಯು ಮೂಡಿದೆ :
ಕತ್ತಲಲ್ಲು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗೆಂದು ನನ್ನ ಹೂಡಿದೆ.

ಆದರೂ ಈ 'ಸ್ಕ್ಯಾಡಿಗೇಟಿ'ನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಲಾಗಿ ಹೀಗೆ ಎನಿಸುವದು: 'ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಇನಾಮುನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹವ್ಯಾಸವು ನನಗೇಕೆ? ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನು ಬೆಳೆಸಿದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು. ಆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಜೀವನವು ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಡಬೇಕು. ಆರ್ಥಿಕ ಆಧಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕಾರಕವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಉಳಿದ ವೇಳೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ತಾನು ಮಾರಿಕೊಂಡ ಧ್ಯೇಯಕ್ಕಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಜೀವಿತವು ಒಂದು ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗುವದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ-ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ದೇಶದ-ಭಾಗ್ಯದ ವಿಷಯ. ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಬಾರದು. ಬಂದರೆ ಅದು ಮಹಾಪೂರದಂತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೋದರೆ, ಗುಬ್ಬಿಗೆ ಸಹ ಕುಡಿಯಲು ನೀರಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೨೬-೫-೩೭

* * * *

ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ 'ಫೆರಿ ಹಿಂಕ್ಸೆ' ಎಂಬ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯ ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಮೈಲಿನವರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳ ತೋಪಿದೆ. ಇಂಥ ಮರಗಳ ಗುಂಪಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ದಾರಿ ಮುಗಿಯುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ 'ಫೆರಿ' ಇಲ್ಲವೆ 'ತೊರೆಯು' ಹರಿಯುವದು. ಅದರ ಮೇಲಿನ ಪೂಲನ್ನು ದಾಟಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಈ ಚೆಲುವಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಫೆರಿ ಹಿಂಕ್ಸೆ' ಎಂಬ ಕವಿತೆಯನ್ನು 'ಬಿನಿಯನ' ಕವಿಯು ರಚಿಸಿರುವನು.

* * * *

೩೧-೫-೩೭

'ನ್ಯುಡಿಗೇಟ್'ಗೆ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದವರ ಹೆಸರು ಪರೀಕ್ಷ-ಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬರೆದ ಕವಿತೆಯೆಂದೇ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯು ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇನಾಮು ಸಿಗದ ಕವಿತೆಗಳ ಎರಡನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೃತಿಯು ನಿಂತದ್ದು ಹೆಚ್ಚೆನ್ನಬೇಕು.

'ಬೋಸ್' ಎಂಬ ಇಲ್ಲಿಯ ಆಂಗ್ಲಪ್ರೊಫೆಸರರ ಪರಿಚಯವಿದೆ ನನಗೆ. ಅವರ ಅವಲೋಕನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದೆ. ಕವಿತೆಯು ಅವರಿಗೆ ರುಚಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗೆ:-(೧) ವಿವಿಧ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಯೋಗವು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಬರಿ ಅನುಕರಣವಲ್ಲ. (೨) ಆದರೆ ಅನೇಕ ಶೈಲಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದ ಕವಿತೆಯ ಪಾಕಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಮನೋಹರವಾದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಓದಿ, ನಡುವೆ ಅನಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಅನುಚಿತ ಪ್ರಯೋಗವೊಂದು ಬಂದಾಗ,-ಮಾಡಿದ ಮಾಟವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೆಡಿಸುವದುಂಟೆ! ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯು ತಾಯ್ನುಡಿಯಲ್ಲದ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು. (೩) ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೇ ಬೇರೆ, ವಸ್ತುನಿರೂಪಣೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ,-ಬೇರೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾದ ಕಾವ್ಯಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ರಚಿಸುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. (೪) ಆದರೆ ಈ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಥ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದು ವರಿಯಬೇಕು.

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವೆನೆಂದು ನಾನು ಪ್ರೊಫೆಸರರಿಗ ಹೇಳಿದೆ.

* * * *

'ಎಬರಕ್ರೊಂಬೀ' ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಕವಿಯು ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫೆಸರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೊನ್ನೆ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಈ ಮಹನೀಯನ ಮೂಗು ಬಿಚ್ಚಿ ರಕ್ತವು ಹಸಿಹಸಿಯಾಗಿ ಬೀಳಹತ್ತಿತು. ಒಂದು ತಾಸಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ಕರವಸ್ತ್ರಗಳು ತೊಯ್ದುವು. ಆದರೆ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನೇನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮುಗಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ: 'ಈ ರಕ್ತಸ್ರಾವದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಚಂಚಲವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ.

*   *   *   *

೧-೬-೩೭

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಎಲ್‌ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್' ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರೊಫೆಸರರಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಪಾರ್ಕರ್ ಹಾಗು ಅವರ ಫಾರ್ಸಿ ಪತ್ನಿಯ ಬೆಟ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸುಖವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಡಾ. ಪಾರ್ಕರರು 'ಬರ್ಮಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮ್' ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಚರರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. 'ಎಳೆ ಜಿದಿರಿನ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ' ಸಿಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ದಲ್ಲಿಯ ಅಡಿಗೆಯ ರುಚಿ ಬರುತ್ತದೆ. ತಿಂದು ನೋಡಿರಿ' ಎಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಪಾರ್ಕರರು ಹೇಳಿದರು. ಲಗ್ನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಲ್‌ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದರು.

†   †   †   †

೨-೬-೩೭

ಲಿಬರಲ್ ಕ್ಲಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ 'ಬರ್ಟ್ರಂಡ್‌ರಸೆಲ್' ಹಾಗು 'ಸರ್ ನಾರ್ಮನ್ ಎಂಜೆಲ್' ಇವರ ಚರ್ಚೆಯಿತ್ತು. 'ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಗೆ ದಾರಿ ಯಾವುದು?' ಎಂಬುದೇ ವಿಷಯ. 'ಎಂಜೆಲ್' ಇವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ: 'ಸಾಮೂಹಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವೇ ಉತ್ತಮ. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಹಾಗು ರಸಿಯಾ ದೇಶದೊಡನೆ ಇಂಥ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು,— ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ: ಇಂಥ ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಪರಸ್ಪರ

ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಿರುವೆವೆಂದು. ಅಂದರೆ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಏಳುವದಿಲ್ಲ.'

ಮುಂದೆ 'ಬರ್ಟ್ರೆಂಡ್ ರಸೆಲ್'ರು ಎದ್ದುನಿಂತರು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಕ್ಕಿ ನಡುವೆ ಬೈತಲ ತೆಗೆದ ಬಿಳಿಗೂದಲು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ. ಅಗಲವಾದ ಮೋರೆ. ಕರ್ಕಶವಾದ ಧ್ವನಿ. ವಿಲಾಸಿಯ ದೇಹದಂತೆ ಕಳೆಗೆಟ್ಟು ಶಕ್ತಿ ಹೀನವಾದ ರೂಪ. ಆದರೂ ಪ್ರತಿಭೆಯ-ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ವರ್ಚಸ್ಸು. 'ಸಾಮೂಹಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವೆಂದರೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಅಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ' 'War somewhere means war everywhere' (ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಯುದ್ಧ.) ಆದಕಾರಣ ಇಂಥ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡ ಕೂಡದು. ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಉದಾತ್ತ ತತ್ವವನ್ನು ಗಳಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'No idealistic end can be achieved by war' (ಯುದ್ಧದಿಂದ ಯಾವ ಆದರ್ಶಮಯೋದ್ದೇಶವೂ ಕೈಗೂಡದು) ಯುದ್ಧವು ಆಗಲೇ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ,-ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಜನರು ಭಾಗ ವಹಿಸುವರೋ ಅಷ್ಟು ನೆಟ್ಟಗೆ.... ಇತ್ಯಾದಿ' ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ 'ರಸೆಲ್'ರು ಬಹಳ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರು. ವಿನೋದಪ್ರಿಯರು. 'We believe that we are virtuous and that the other people are wicked; which, I think, is a half-truth' (ನಾವು ಸಜ್ಜನರು, ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ದುರ್ಜನರೆಂದು ನಾವು ನಂಬುತ್ತೇವೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವಿದೆ). 'ಎಂಜೆಲ್'ರ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಬಲು 'ರೌಸು' ತಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ರಸೆಲ್'ರ ರೀತಿಯು ಶಾಂತವಾದುದು. 'ಶಾ'ನಂತೆ 'ರಸೆಲ್'ರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವಾರ್ಥ ವನ್ನು ನೋಡಿ ತ್ವೇಷಗೊಂಡು ನಿರಾಶೆಹೊಂದಿದ ಧ್ಯೇಯವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. 'ಶಾ'ನಲ್ಲಿ ಆಶಾವಾದವಿದೆ; ಸುಧಾರಕನ ಉತ್ಸಾಹವಿದೆ; ಅದೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

*   *   *   *

ಒಂದು ದೃಶ್ಯವು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕಂತಹದು : ಒಂದು 'ರಿಸ್ಟಾರಾಂ' ದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆಂಗ್ಲ ಪುರುಷರು-ಮಹಿಳೆಯರು ಚಹ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ೪ ವರ್ಷದ ಮಗುವಿನೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು. ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವವರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕು ಗುಜುಗುಜು ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದರು. ತನ್ನ ಮಗುವಿ ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಳಾಕೆ. ಚಹ ಕುಡಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಗುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಜನಸಮುದಾಯದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

* * * *

೩-೭-೩೭

'ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ನನಗೆ ಆಂಗ್ಲರ ಹೃದಯವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವಲ್ಲ!' ಎಂದು ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ವೇಲ್ಸ್ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಅವನು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟ: "ನೀವು ಆಟವಾಡ ಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ವಿಶೇಷ ವಿಲ್ಲ. ಮದಿರಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಪರಿಚಯವಾಗುವದೆಂದು ಕೆಲವರು ಭಾರತೀಯರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅದು ತೀರ ತಪ್ಪು. ಯಾವನೊಬ್ಬ ನೊಡನೆ ಸೆರೆ ಕುಡಿದು ಕುಳಿತರೆ ಅವನ ಪರಿಚಯವಾದಂತಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆ? ನೃತ್ತಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುರುಳಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸ ಬಾರದು. ಇನ್ನು ಆಂಗ್ಲರ ವಿಷಯ : ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರಷ್ಟು ಏಕಾಂತ ಪ್ರಿಯ ಜನಾಂಗವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. 'ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ತಿಳಿದು ನನಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿ ಗಿರುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇಂತಹ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು?' ಎಂಬುದು ಅವರ ಮಂತ್ರವಾ ಗಿದೆ. ಸಭ್ಯವರ್ತನೆ, ವಿನೋದ, ಸಾಮರಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಬಲ್ಲಿದರು.

ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆ–ಸ್ವಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕನ್ನರು ಹಿರಿದಾದವರು. ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ,–ಹೊಸತಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವದರಲ್ಲಿ, ಜರ್ಮನ್ನರು ಮೇಲು. ವಿನಯ-ಸ್ನೇಹಶೀಲತೆಗಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಹಿಡಿದವರಿಲ್ಲ. ಏಕಾಂತಪ್ರಿಯತೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರನ್ನು ಯಾರೂ ಸರಿಗಟ್ಟ ಲಾರರು. ಅಂತೇ ಅವರು ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಇರಬಲ್ಲರು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಷ್ಟೆ! ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕ ನೊಡನೆ ಸಹ ನೀವು ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸುವದಾಗಿ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅವನೊಡನೆ ನಕ್ಕು ಕೆಲೆದು, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಕ್ರಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಸಾಮಾನು ತರುವಿರಿ. ಆಂಗ್ಲ ವರ್ತಕನು ಹಾಗಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸಾಮಾನು ಒಳ್ಳೆಯವೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು ಅವನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಂಗಡಿ ಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕ್ರಯವನ್ನು ಬರೆದು ಹಚ್ಚಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುತ್ತಾನೆ. ಬೇಕಾದರೆ ಗಿರಾಕಿಗಳು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಆಂಗ್ಲ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ. ಪರಕೀಯರು ಒಂದು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಶಪಿಸಬಹುದು! ಅದು ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ!"

———

೭೪

೧೩–೬–೩೭

ಆಕ್ಸಫರ್ಡ ಯೂನಿಯನ್ನದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ ಸ್ಯಾಮುಯಲ್ ಹೋರ'ರು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಆಂಗ್ಲರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನ್ಯಾಯ ವಾದದ್ದೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಸಮತಾವಾದಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾ ರ್ಥಿಯು ಪ್ರತಿಗಾಮಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸುವಾಗ: 'ಈತನು ಸೈತಾನನ ವಕೀಲ. ಇವನ ವಕೀಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಸೈತಾನನೇ ಬಂದು ಕುಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದು ಸ್ತಾನದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ ನೂತನ ರಾಜ್ಯಕ್ರಮವು ಹೋರರ ರಾಕ್ಷಸೀಯ

ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಅವರದೇ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅವರ ಪಕ್ಷದ ಮೇಲೆಯೇ ಆ ಪಾಪದ ಹೊಣೆಯಿದೆ. ಕಾರಣ, ಈ ಸಭೆಗೆ ಹೋರರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಗೆಯ್ಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ,–ಅವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಹೆಸರು ಜೆ. ಪಿ ಸಿ. ಸ್ಮಿಥ್ ಎಂದು.

* * * *

ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಕ್ಲಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಬಾರತಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಲಾರ್ಡ ಝೆಟ್ ಲಂಡರು ಮಾತನಾಡಿದರು. 'ನಮ್ಮಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕು. ನಮಗೆ ಸರಿಯಾದವರು ಯಾರು?' ಹೀಗೆ ಮುಂತಾಗಿ ಅವರ ಮಾತಿನ ಧೋರಣವಿತ್ತು.

† † † †

ನನ್ನ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ಮಿಶನರಿ ಸಂಘಗಳ ಪ್ರಚಾರಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದಾಗ: 'ಹೀಗೇನು? ಅವರು ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯವೊಂದನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನೀವು ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. 'ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳಿವ. ಅವುಗಳಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಿಳಿವು ಬಂದರೆ ಸಾಕೆಂದು.' ನಾನು ಹೇಳಿದೆ.

† † † †

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತನು ಆಯ್. ಸಿ. ಎಸ್. ಪಾಸಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೊಡನೆ ಒಂದು ರಿಸ್ಟಾರಾಂಡಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಆಂಗ್ಲ ತರುಣಿಯರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮದಿರೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಉನ್ಮತ್ತರಾಗಿ ನಕ್ಕು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಐದಾರು ತರುಣರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಒಬ್ಬಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ 'ಇವರು ಸುಂದರರಿಲ್ಲವೆ? (Aren't they

charming?)' ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಸರಿ. ಎದ್ದು ಹೋಗುವಾಗ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಹಿಂದುಳಿದು ಆ ಮೋಹಿನಿಯರನ್ನು ಮಾತ ನಾಡಿಸಿದರು!

* * * *

'ಶಾ'ನ 'ಕ್ಯಾಂಡಿಡಾ' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಅಭಿನಯದ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಎಂಥ 'ಧಡಂ–ಧುಡಂ' ನಾಟಕವನ್ನಾದರೂ ಇದು ಸೋಲಿಸುತ್ತದೆ. ಓದುವಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಆಕರ್ಷಣಶಕ್ತಿಯು ಇದ್ದೀತೆಂಬುದು ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಬರಲಾರದು. 'Insect Play' (ಹುಳುಗಳ ಆಟ) ಎಂಬುದು 'ಕೋಪೆಕ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇಬ್ಬರು ಜರ್ಮನ್ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಬರೆದ ನಾಟಕ. ಇದರಲ್ಲಿಯು ಒಬ್ಬ ನಟನು ಆವೇಶ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಬಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸಹ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮೇಳದ (Chorus) ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ನಡೆದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೆಲ್ಲ ಇವನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದಿನ ಸನ್ನಿವೇಶ ಗಳ ಸೂಚನೆಯು ಮೊದಲಿನ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಿರುವದರಿಂದ,- ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿರದಿದ್ದರೂ ಏಕಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ರಸವು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವ 'ಆಶಾದೇವಿ'ಯು ಮೊದಲಿ ನಿಂದ ತತ್ತಿಯೊಳಗಿಂದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ 'ನಾನು ಹುಟ್ಟುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹಿರಿನೊಣಗಳ ಪ್ರವೇಶವು ನಡೆದಾಗ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗುಡಿಸಲದ ಮುಂದೆ 'Mr. Cricket' ಎಂಬ ಬೋರ್ಡು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ 'ಕ್ರಿಕೆಟ್' ರಾಯನು ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ಇದೊಂದು ತೀರ ಹೊಸತಾದ ಪ್ರಕಾರ.

* * * *

ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನ 'ಸೆಂಟ್ ಮೇರಿ' ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ 'The nativity play' (ಕ್ರಿಸ್ತಜನ್ಮ) ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನಾಡಿದರು. ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪಡದೆ ಹಾಗು ರಂಗಭೂಮಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಕೂಡುವ ಜಾಗಗಳನ್ನೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದರೆ

ಇಲ್ಲಿ ಬಂದವರನ್ನು 'Audience' ಎಂದಲ್ಲ; 'Congregation' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವತರಾಟಗಳನ್ನು ಆಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ದಿತು. ಇವನ್ನು 'Mysteries', 'Moralities' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೇ ನಾಟಕಪ್ರಪಂಚವು ಬೆಳೆದು ಚರ್ಚಿನಿಂದ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಈಗ ಜನರಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸವು ಹಾರಿದೆ; ಭಕ್ತಿಯು ಮಾಯವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಪುನಃ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಧಾರ್ಮಿಕಪ್ರಯೋಗ ಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಸುರುವುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'Revival' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇದನ್ನು ಬರೆದ ಪಾದ್ರಿಯು ಮೊದಲು ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ. ಇದಕ್ಕೆ ತಿಕೀಟು ಇಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾಟಕವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ 'Drain-pipes' ಇಟ್ಟಿದ್ದರು! ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದವರು ದುಡ್ಡನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಬಹುದು. ಕೂಡಿದ ದುಡ್ಡನ್ನು 'Community centre' ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗಿದ್ದ ಹೊಸ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವದೇ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧ್ಯೇಯ.

ಕೆಲವರು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲು ಕೂಡುವಂತೆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದರು. ಪಾದ್ರಿಯು ಹೇಳಿದ: 'Those of you wearing hats will please remove them. You will be conferring a benefit upon your neigbours–and the blessed apostle will not disapprove of it!' ('ಹ್ಯಾಟ್' ಹಾಕಿ ಕೊಂಡವರೆಲ್ಲರೂ ದಯವಿಟ್ಟು ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತವರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವದು. 'ಎಪೊಸಲ್'ರು ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರರು.) ಕೂಡಲೆ ಅನೇಕರು

ಕೆಲವು ಮುದುಕಿಯರು ಸಹ–ಟೊಪ್ಪಿಗೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಯೋಗವು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. 'Expositor, Herod, the three kings, the three shepherds, Joseph. Mary,– ಹೀಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಪಾತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಹೆರಾಡನಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಲರ್ ಹಾಗು ಮುಸೊಲೀನಿಯ ಝುಳುಕು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಶಾಂತಿಯಿರಲಿ; ಕ್ರಿಸ್ತನು ಬೆಥಲೆಹೆಮಿನಲ್ಲಿ ಯಷ್ಟೇ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ,–ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ,– ಎಂಬುದೇ ಸಂದೇಶವಾಗಿತ್ತು. 'Revival' ಚಳವಳಿಯ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪವಿದು.

ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಮೂವರು ಅರಸರು ಮೈ-ಕೈಗಳನ್ನು ಬಿಗಿದುಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೂವರು ಕುರುಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುರುಬನ ವೇಷವು ತದ್ರೂಪವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗ–ಕುರುಬನ ಹಾಗೆ ಇದ್ದಿತು. ಅವನ ಹಾವ–ಭಾವಗಳೂ ಅದೇ ರೀತಿಯವು. ಮೂವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ 'Light effects' ಮುಂತಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಬಯಲಾಟಗಳು ಬಯಲಾಗುತ್ತಿವೆ. ಗುಡಿ–ಗುಂಡಾರಗಳು ಹಾಳುಬೀಳುತ್ತಿವೆ. ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ?

* * * *

'Noel Coward' ಎಂಬ ನಾಟಕಕಾರನ 'Private Lives' (ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನ) ಎಂಬ ಸುಕುಮಾರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಘಟಸ್ಫೋಟದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಾತ್ರಗಳು ಬಹಳವಾಗಿಲ್ಲ,–ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಗಂಡ, ಆವನ ಹೆಂಡತಿ, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪುನಃ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರು ಹಾಗು ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿ. ಸಾಮ್ಯ–ವೈಷಮ್ಯಗಳ ಹೆಣಿಕೆಯು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸಿದೆ. ರಸವೆಲ್ಲ

ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿದೆ, —ಅಭಿನಯದಲ್ಲಿದೆ. ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳು ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುವು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಆಡಂಬರವು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕೈಲಾಸಂರವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವಂಥ ಒಂದು ರಟ್ಟಿನ ಮನೆಯಾದರೆ ಸಾಕು. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿನೋದವು ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತದೆ; ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಗಂಡನು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಹವಣಿಸಿ ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ: 'A flock of bisons' ಮುಂತಾಗಿ. ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಮೇಲಿಂದ ತೋರಿಬರುವದಿಷ್ಟು: ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಗಂಡ-ಹೆಂಡಂದಿರು ಮತ್ತೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಪುನಃ ಒಬ್ಬರ ನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ; ಪುನಃ ಜಗಳಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸಬರೊಡನೆ ಕೂಡಿದಾಗ,-ಅವರೊಡನೆಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಕಾರಣ, ಲಗ್ನದ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಉಪಾಯವಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯು ಬೇಕಾದೀತು. ಒಂದೇ ಒಂದು ಉಪಾಯವಿದೆ. ಒಬ್ಬರ ನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೆಚ್ಚು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೇ ನಿರಂತರ ಪ್ರೀತಿಯ ಅಡಿಗಲ್ಲು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ವ್ಯಂಗ್ಯ ಚಿತ್ರದ ಮರೆಯೊಳಗಿಂದ ಇಂಥದೊಂದು ಸಂದೇಶವು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೈಲಾಸಂರವರ 'ಹೋಂ ರೂಲು' 'ಟೊಳ್ಳುಗಟ್ಟಿ' ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕ ಗಳು ಇದೇ ಮಾದರಿಯವು,- ಇದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ತೂಕ ಹೆಚ್ಚು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

೭೫

೧೮-೬-೩೭

ಇಂದು ಮತ್ತೆ 'ರಾಜಪುತಾನಾ' ಹಡಗವನ್ನೇರಿ ಪಯಣ ಬೆ
ಸಿದೆ. ದೈವಗತಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಾದುದು. ಇಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸ್ವದೇಶಕ
ಸೂಟಿಗಾದರೂ ಸಹ-ಮರಳಬೇಕೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮೊದಲಿಗೆ ನನ್ನ
ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು
ಸಂಜೆಗೆ ನಾನು ಬರುವಾಗ ಕ್ರಿಸ್ತೀಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂದಿರಗಳ
ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನ ಗಂಟೆಗಳು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಡೌನ್! ಡೌನ್!
(ಹೋಗಿರಿ! ಹೋಗಿರಿ!) ಎಂದು ಸಪ್ಪಳವಾದಂತೆ ನನಗೆ ಭಾಸವ
ಯಿತು. ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಕ್ಸಫರ್ಡನ್ನು ಕಾಣುವದೇನೋ ನಿಜ
ಆದರೂ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ವಿಷಾದವಾಯಿತು
ಶರ್ವುಡ್ ಹಾಗು ಅವನ ವಧುವಾದ ಸೋಫಿಯಾ (ಈಗ ಈ
ಇಂಗ್ಲಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಸುಮಾರು ಎರಡುತಿಂಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಶರ್ವುಡ್ನನಿ
ತಕ್ಕ ವಧುವಾಗಿದ್ದಾಳೆ) ಇವರು ನನ್ನನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದ್ದರು
ಹೊರಡುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶುಭೇಚ್ಛೆಯ
ತಾರೊಂದನ್ನು ಹಡಗದ ಮೇಲೆ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಅವರು ನನಗೆ ಕಳಿಸಿದರು
ಶ್ರೀಮತಿ ಟರ್ನರಳು ಮೊದಲಿಸಿಂದ ನಾನು ಸೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಕ
ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನು ಸೂಟಿಗಾ
ಹೋಗುವದೆಂದರೆ ಅವಳಿಗೊಂದು ಸಂಭ್ರಮದ ವಿಷಯ. ಹುಡುಗ
ಗಾಗಿ ಗೊಂಬೆ-ತಿನಿಸು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು
'ನಿನ್ನಂಥ ತಾಯ್ಗರುಳಿನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭ
ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದಾಗ " ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಮಾ
ದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೇನು ಸ್ಥಾನ? ಒಬ್ಬ ಉಡಾಳನ (mucker-about) ಹೆಂಡತಿ

ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಖಾನಾವಳಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಎಂದು ಜನರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರುಂಟೆ? ನೆರೆಹೊರೆಯ ಮನೆಯಾಕೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಯಾಗಿ ಉಪಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮುಂದೆ ಆಕೆಯ ಗಂಡನಿಗೆ ಮಾರಿಸ್ ಮೋಟರ್ ವರ್ಕ್ಸದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪಗಾರದ ಕೆಲಸ (ತಿಂಗಳಿಗೆ ೨೦ ಪೌಂಡ) ದೊರಕಿತು. ಈಗ ಮೂಗು ತಿರುವಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ: 'ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಖರು. ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಪ್ಪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ವಿಷಯಗಳನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಅದೂ ನಹ ದುರ್ಲಭ ಎಂದು.' ಎಂದು ತನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿ ಟರ್ನರಳು ಮಾತು ಬೆಳೆಸಿದಳು. ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಪೈಪ್ ಹಿಡಿದು ಹೊಗೆ ಬಿಡುತ್ತ ಮೌನವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಟರ್ನರ್ ಸಾಹೇಬನು ಒಂದು ನಗೆ ನಕ್ಕು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಜರುಗಲಿಲ್ಲ. 'ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯ ದೇಶೀಯರಿಗೆ (Natives) ಒಪ್ಪು ವಂತೆ ಬರೆಯಬೇಕು. ಅಮೇರಿಕನ್ನರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ದವವಿಲ್ಲ,– ಬಹಳ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯರ ಆಂಗ್ಲ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ದನಿ ಕಡಿಮೆ,–ತೀರ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. 'ನೀವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ಬರೆಯುತ್ತೀರೇನು?' ಎಂದು ಪ್ರೊ. ರೆನ್ನರು ನನ್ನನ್ನು ವಿನೋದದಿಂದ ಕೇಳಿದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ನಾನವರಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೆ. 'ಸರಿ. ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಕೆಲವು ದಿವಸ ನೀವು ಅಲಂಕಾರಗಳಿಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿರಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಬರುವದು' ಎಂದು ರೆನ್ನರು ಹೇಳಿದರು.

* * * *

ಒಂದು ದಿವಸ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ನಾಟ್ಯ ಸಂಘದವರು 'Twelfth Night' (ದ್ವಾದಶರಾತ್ರ) ಎಂಬ ಶೆಕ್ಸಪಿಯರನ ನಾಟಕವನ್ನು ಹಗಲು ಎಕ್ಸಿಟರ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು.

* * * *

ಚಾಸರ್, ಥಾಮಸ್ ಬ್ರೌನ್, ಟೆಂಪಲ್, ಬಾಸ್ವೆಲ್ ಮೊದಲಾದವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಈ ವರ್ಷ ನಿಕಟವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒಂದೇ ಮಾತು ಹೊಳೆಯುವದು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅಡಿಗಲ್ಲೆಂದರೆ ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ನಾಗರಿಕತೆ. ಗ್ರೀಕರ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಇಥಿಯೋಪಿಯಾ ಹಾಗು ಇಜಿಪ್ತ ದೇಶಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಿಂದ ಬಂದಿತು. ಟೆಂಪಲ್ ಎಂಬ ಲೇಖಕನು ಸುಮಾರು ಎರಡುವರಿ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ತನ್ನ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಹಸಿಗನಾದ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನು ಗ್ರೀಕ್ ಮತ್ತು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಉದ್ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಿಲ್ಲುವದು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಮಾತು.

* * * *

೧೯–೬–೩೭

ಲಂಡನ್ನಿನ ಬಂದರಗಳಲ್ಲಿ 'ಪಿ. ಎಂಡ್ ಓ.' ಹಡಗಗಳು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿವೆಯಷ್ಟೆ? ಹಡಗಗಳಲ್ಲಿಯ ಭಾರತೀಯ ನೌಕರರೆಲ್ಲ ಕುರಿಹಿಂಡಿದ್ದಂತೆ. ಬಂದರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಪಾಯಖಾನೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ 'for laskars only' (ಲಷ್ಕರರಿಗಷ್ಟೆ.) ಎಂದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೋರ್ಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದರದಲ್ಲಿ ಈ ಬೋರ್ಡು ಬರೆದು ಹಚ್ಚಿದರು! ಒಂದು ನಾಯಿ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ನುಳಿಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆಂಗ್ಲರ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಮೂಲವಿದು! ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸುವದಿದ್ದರು ಸಹ ಹಾಗೆ ಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು!

* * * *

ಹಡಗದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮೋಜಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಹಾಗು ಆಂಗ್ಲ ಪ್ರವಾಸಿಗಳಿದ್ದಂತೆ ಸೇವಕರೂ ಇರುವರಷ್ಟೆ. ಬಡಿಸುವವರು–'ವೇಟರ'–ವಿಶೇಷತಃ ಗೋವಾ ಪ್ರಾಂತದ ಕ್ರಿಸ್ತೀಯರು.

ಅವರಿಗೇನು ? ಆಂಗ್ಲ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಭಾರತೀಯ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಒಂದೇ ! ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಮೆರೆದಾಡುವವರು. ಆಗ್ಲರಿಂದ ಭಾರತೀಯರ ಅಪಮಾನ ವಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ನಗೆ ಒರುತ್ತದೆ,– ಇಂಥ ಅಪಮಾನಗಳನ್ನು ತಾವೆಷ್ಟು ಸಹಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು !

* * * *

ನನ್ನೊಡನೆ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನು ಮರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆಂಗ್ಲ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮತವಾಗಿದೆ. ಕಾಮಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಉದ್ಯೋಗಪ್ರಿಯತೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವದೆಂದು. ಹಳೆಯ ವೇದಾಂತ ಗಳ ರೀತಿಯು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೊಸ ವೇದಾಂತಿಗಳ ಚಾರ್ವಾಕ ವಾದವನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ?

---

*

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ: ದೇವರ ಅಭಯವಚನ*

ಮಗುವೆ! ನಿನ್ನ ದುಃಖಮಯ ದುರ್ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ತರುವ ಚಿಂತಾಮಣಿ ನಾನು! ಬೀಸಿ ಹೋಗುವ ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲು! ನನ್ನ ಕರುಣೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು! ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವೆಲ್ಲ ಹಾರಿ ಹೋಗದಿರಲಿ. ಪರ್ವತದಂತೆ ಅಚಲನಾಗಿ ನಿಲ್ಲು! ವೇಳೆ ಬಂದಾಗ ಸಮಾಧಾನವು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದೀತು. ನನ್ನ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ನಿಂತಿರು ನೀನು; ನಾನು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಮೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವೆನು! ಬೆದರಿದಿರು, ಮಗುವೆ!

ಮಗುವೆ! ಸುಳ್ಳು ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕಬೇಡ! ಸಲ್ಲದ ಭೀತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಡ! ದುಃಖಿತನಾದಾಗ,–ದುಃಖದ ಮೇಲೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕೆ? ಇರುವ ಹೊರೆಯಷ್ಟು ಸಾಕು; ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗೆಯೇಕೆ? ಬೆದರಿದಿರು, ಮಗುವೆ!

ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಂಬು. ನನ್ನ ಅಪಾರಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡು. ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಕೋಟಿ ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ದೂರಾಗಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ,–ನಿನ್ನ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿರುವೆನು ನಾನು! ನಿನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳು ಮಿತಿಮೀರಿದ ವೆಂದು ನಿನಗೆನಿಸಿದಾಗ,–ಅವು ಮುಗಿಯುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿ, ಮಗುವೆ!

ದುಃಖದ ಬಿಸಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ, ಸುಖದ ತಂಪು ತಿಳಿದೀತು ನಿನಗೆ! ದುಃಖದ ಅರಿವು ನಿನಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ,–ಕಾಮಪೂರ್ಣತೆಯೇ ಮುಕ್ತಿ ಯೆಂದು ತಿಳಿದೀ ನೀನು! ನಿನಗಿತ್ತ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡರೆ,–ನೀನೇಕೆ ದುಃಖಪಡಬೇಕು? ಮತ್ತೆ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ

* 'Imitation of Christ' ದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ರೂಪಾಂತರ.

ನಿನಗೀಯಬಹುದಲ್ಲ ನಾನು! ನಿನಗಿತ್ತ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ನನ್ನದು, ಸುಖವು ನನ್ನದು. ನಾನದನ್ನು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ನೀನೇಕೆ ದುಃಖ ಪಡಬೇಕು!

ದುಃಖಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸಿದಾಗ,–ನನ್ನನ್ನು ದೂಷಿಸದಿರು, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗದಿರು, ಮಗುವೆ! ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸದಿರಲಿ, ಎದೆಯು ನೀರಾಗದಿರಲಿ. ಲೋ! ಮಗು! ಹೊಗೆಯೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ನಗೆಯಾಗುವದು; ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಸುಖವಾಗುವದು,–ನನ್ನ ಕರುಣೆಯಿಂದ! ನಿನ್ನ ದೈವವೆಲ್ಲ ಫಲಿಸಬಹುದಾಗ!

ಜೀವಹಂಸ

ಯಾವ ತಾಳಕ್ಕೆ ಕುಣಿಯುವದು ನನ್ನ ಜೀವ?
ಯಾವ ಬೆಳಸನು ಕಂಡು ಸಮುದ್ರದಾಚೆ ಹಾರಿತು ಜೀವಹಂಸ?
ಏನನ್ನೆಳಸಿತು! ಏನನ್ನು ಪಡೆಯಿತು!
ಈ ವಿಚಿತ್ರವ ತಿಳಿದು ಬಲ್ಲವರುಂಟೆ?

ಮಾನಸದ ತಿಳಿಗೊಳವ ಬಿಟ್ಟು ತಾಮಸದ ಸದಿಗೆ ಹೋದ ಹಂಸವೆ
ನೀರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ; ಸೀರಡಿಸಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದೆ!
ಏಳು ಸಮುದ್ರಗಳ ದಾಟಿದರೂ ದೊರೆಯದಾಯಿತೆ ನೀರ ಕಾಳು?
ಪನಿಯೊಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆ ಮುಗಿಲು? ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆ ದಾಹ?
ಏತಕ್ಕೆಂದು ಹೋದೆ? ಏನನ್ನು ನೆನೆಸಿ ನೊಂದೆ!
ಎಲೆಲೆ! ಜೀವಹಂಸ! ದೈವದ ಮುಂದೆ ಹಾರಿದರುಂಟೆ?

ನಿಬ್ಬಣದ ಮಬ್ಬಿನಲಿ ನೆಗೆದ ಹಂಸ,–ಇಬ್ಬಣದಿರುಕಿನಲಿ
ಗಾಸಿಗೊಂಡಿತ್ತು.
ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯನ ಕಾಣಲೊಪ್ಪಿ ಕದಲದ ಕತ್ತಲೆಯನಪ್ಪಿತು.
ಚಿಕ್ಕೆಯ ಸಹ ಕಾಣದೆ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ
ಮುಕ್ಕಲು ಶೂನ್ಯತೆಯು, ತಿಕ್ಕಲು ಯಾತನೆಯು,
ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿನಲಿ ರೆಕ್ಕೆ ಬಡೆಯಿತಯ್ಯ! ರೆಕ್ಕೆ ಬಡೆದು ದಣಿಯಿತು.
ಬೆಳಕುಸೀಮೆಯ ಬಿಟ್ಟು ನಿಶೆಯ ರಾಜ್ಯವ ಹೊಕ್ಕವರುಂಟೆ?
ಹೊಕ್ಕು ಮತ್ತೆ ಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟವರುಂಟೆ?

ಎದೆಗುಂದದಿರೆಲೆ, ಆರಸಂಚೆ! ಜೀವದಾಸೆಯ ಬಿಡದಿರು!
ಹಸಿಯೊಡೆಯುದಿರೆ ಮುಗಿಲು,–ಎದೆಯೊಡೆದು ಸಹ ನೀರು
ಬರಬಹುದು.

ಸುತ್ತೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲೆಯು ಮುತ್ತಿರಲೇನು?
ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಚಲಿಸಿರಲು,–ಚಿಕ್ಕೆಗಳಂತೆ ಮಿನುಗುವವಲ್ಲ!
ಧೈರ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಧಾವಿಸುವದು ಐಶ್ವರ್ಯದ ನಿತ್ಯನಿಯಮ.
ದಿವ್ಯಪ್ರಭೆಯು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮರುಗದಿರೆಲೆ, ಆರಸಂಚೆ!
ಆ ಪ್ರಭೆಯು ನೀನೆ!
ನಿನ್ನ ಬೆಳಕನು ತಿಳಿಯಲು,–ನಿಶೆಯ ನಾಡಿನಲಿ ಹಾರಿದೆ ನೀನು!
ಈ ತಿಳಿವಿನಿಂದೆ ಬಾಳು,–ತಿಳಿವಿನೊಂದು ಹೊಳೆವ ತನಕ!
